XXV. évfolyam, 4. szám
2018. szeptember 15.

PRIETENIA · PRZYJAŹŃ · ПРИЯТЕЛЬСТВО · URTĂŞJUJÉ · PRIJATELJSTVA · PRIATEĽSTVO · ДРУЖБА · PRIJATELJSTVO · FREUNDSCHAFT · ΦΙΛΊΑ · ПРИЯТЕЛЬСТВО · ԸՄԵՂԱՄՈՒԹՅՈՒՆ · AMALIPE · ПРИЯТЕЛСТВО

BARÁTSÁG

KULTURÁLIS ÉS KÖZÉLETI FOLYÓIRAT

BARÁTSÁG

Magyarország népei
kölcsönös megismerkedését szolgáló
folyóirat
Megjelenik hatszor egy évben.
Alapította 1994-ben:
Ember Mária és Mayer Éva

Kiadó:
Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége
A kiadásért felel:
Hollerné Racskó Erzsébet elnök

Felelős szerkesztő:
Mayer Éva
Olvasószerkesztő:
Hegedűs Sándor
Művészeti szerkesztő:
Szélpál Éva

A szerkesztőség postacíme:
Barátság szerkesztősége
1519 Budapest, Pf. 452.
Telefon: 203-2858
E-mail címeink:
baratsag@upcmail.hu
eva.mayer@nemzetisegek.hu

ISSN 1218-0149
Előfizethető az Országos Nemzetiségi
Önkormányzatok Szövetsége
Barátság folyóirat számlaszámán:
11743057-26413457
OTP Bank Dél-dunántúli Régió,
7570 Barcs, Séta tér 5.

Előfizetési díj: 1 évre 3000 Ft
Terjeszti az ONÖSZ
és a Lapker Zrt.

Nyomdai előállítás:
Croatica Nonprofit Kft.
Felelős vezető:
Horváth Csaba ügyvezető igazgató
www.croatica.hu

Online szerkesztő:
Domainsector Kft.
http://nemzetisegek.hu

E lapszámunk megjelenését
az Emberi Erőforrások Minisztériuma,
Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi
Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága,
a Közhasznú Hermann-Niermann Alapítvány,
az Országos Horvát Önkormányzat
támogatta.

Damó István illusztrációi

Főként a darazsak
20x20 cm,
színestinta,
2017

Koncér gyomrában
20x20 cm,
színestinta,
2017

Illusztrációk Gergely Tamás, FIFI egy illatcsepp története című könyvéhez, Üveghegy Kiadó, 2017.

Címlapunkon: Damó István: Csér hívja vissza
20x20 cm, színestinta, 2017

Szlovákok Napja Békéscsabán

Cikkünk a 9404. oldalon olvasható.

Fuhl Imre felvételei

Szlovákok Napja Békéscsabán

Fuhl Imre felvételei

Ára: 300 Ft

9 771218 014004 18004

BÚCSÚZUNK

Nagy veszteség érte a hazai nemzetiségi közéletet: hosszan tartó, méltósággal viselt súlyos betegség után, 58 évesen, augusztus 20-án elhunyt Heinek Ottó, a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának elnöke, az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége elnökhelyettese. Hamvait a Farkasréti temetőben családja, munkatársai, barátai, tisztelői és a gyászolók jelenlétében szeptember 6-án helyezték örök nyugalomra.

Az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége és a BARÁTSÁG folyóirat szerkesztősége búcsúzik az ONÖSZ elnökhelyettesétől, lapunk alapítása óta folyamatos támogatójától, és őszinte részvétét fejezi ki a családnak és a magyarországi németek közösségének.

Heinek Ottó 1960-ban született Mohácson. A pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar magyar-német szakán 1983-ban szerzett diplomát, majd a magyarországi németek hetilapjának, a Neue Zeitungnak lett munkatársa, 1990-ig. Az 1990-es évektől a Nemzeti Etnikai és Kisebbségi Hivatalban tevékenykedett, majd 1995 és 1999 között annak elnökhelyettese volt.

1999-ben választották meg a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata elnökévé, tisztségében 2003-ban és 2007-ben és azóta is folyamatosan megerősítették. A 2014-es országgyűlési választáson szószólói mandátumot szerzett a német önkormányzat listavezetőjeként, parlamenti helyét azonban még az Országgyűlés alakuló ülése előtt átadta Ritter Imrének.

Heinek Ottó közéleti tevékenységén túl számos német nyelvű cikk és publikáció szerzője volt, és fáradhatatlanul dolgozott a hazánkban élő német nemzetiségi közösség kultúrájának és identitásának megerősítése és továbbélése érdekében. Tudását, a nemzetiségi jogszabályok alakítása és e jogok érvényesítése terén szerzett gazdag tapasztalatait mindig készségesen adta tovább a magyarországi nemzetiségi közösségeknek.

Emlékét nagy tisztelettel őrizzük!

Részvétnyilvánítás

A Miniszterelnökség Egyházi, Nemzetiségi Kapcsolatokért és az Üldözött Keresztények Megsegítéséért Felelős Államtitkársága mély megrendüléssel fogadta a hírt, hogy türelemmel viselt, hosszantartó betegség után elhunyt Heinek Ottó, a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának Elnöke.

Egykori munkatársainak, valamint állandó tárgyalópartnerének, a Nemzetiségi Főosztálynak és az Államtitkárságnak pótolhatatlan veszteség Heinek Ottó halála, személyének és szaktudásának helyét betölteni nem, csak azt megpróbálni lehet.

Kérem, engedjék meg, hogy a Miniszterelnökség Egyházi, Nemzetiségi Kapcsolatokért és az Üldözött Keresztények Megsegítéséért Felelős Államtitkársága vezetői és dolgozói nevében osztozzunk a család fájdalmában, és a hazai német közösség gyászában.

Budapest, 2018. 08. 21.

Üdvözlettel:

Soltész Miklós

BARÁTSÁG

XXV. évfolyam, 4. szám
2018. szeptember 15.

TARTALOM

KÖZÖS EURÓPÁNK

Nemzetiségi szószólók a Parlamentben (összeállítás folytatása) 9364
Egy sikeres és követendő kezdeményezés: magyarországi német tanösvények 9372
Országos nemzetiségi online verseny 9377
Mit tanul a gyerek a táncon kívül? 9378
A Tanac-Együttes vezetője: Szávai József 9380
Kitüntették Lőkös István akadémikust 9381
Identitás a rubrikákban (tanulmány) 9382
Hídépítés a Dunán – másképp 9386
Káli Horvát Kálmán versei 9387
A kaposvári Resti 9390
Justita Regnorum Fundamentum – díjátadó az Alapjogi Biztos Hivatalában 9392

GYEREKEKNEK

Sártúró 9396
Rejtvények 9398
Játéksarok 9401
Megfejtések 9403

ÉVFORDULÓ

Ünnepelt a 300 éves Békéscsaba (összeállítás) 9404
- Hollerné Racskó Erzsébet köszöntője
- Kitüntetettek 2018-ban
- Új szlovák-magyar kiadvány

KIÁLLÍTÁS

Nemzetiségekből lettek nemzetté 9414
Megmentett műkincsek 2018 9416

Inhalt, Contents 9418

Borítóinkon:
Damó István grafikái és Fuhl Imre képösszeállítása a Szlovákok Napjáról Békéscsabán

Nemzetiségi szószólók a Parlamentben

Júniusi lapszámunkban bemutattuk Olvasóinknak Ritter Imre magyarországi német parlamenti képviselőt, Kissné Köles Erika szlovén, Giricz Vera ruszin és Paulik Antal szlovák szószólók terveit, elképzeléseit az elkövetkezendő parlamenti ciklusra. Folytatjuk a nemzetiségi szószólók bemutatását e számunkban, és terveink szerint folyamatosan nyomon követjük tevékenységüket.

Bajtai László felvételei

Szuperák Brigitta ukrán nemzetiségi szószóló:

– Az országgyűlési szószóló jogintézménye az elmúlt négy évben bizonyította létjogosultságát: a szószólók munkája több területen is eredményes volt. Mit tart az eredmények közül a legfontosabbnak?

– Azzal szerintem a többiek is egyetértenek, hogy a legnagyobb eredmény a nemzetiségeknek szánt támogatási összegek évről évre történő növekedése. A 2014-es költségvetési támogatásokhoz képest, ami kevesebb, mint 4 milliárd forint volt, a 2018-as költségvetésben már közel 10,5 milliárd ez az összeg.

Ugyancsak sikerként könyvelhetjük el, hogy a bizottság több törvény, miniszteri és kormányrendelet módosítását kezdeményezte, amelyeket a parlamenti tárgyalásokat követően elfogadtak, beépítettek a jogszabályba.

– Milyen kapcsolatban állt és fog állni azzal a nemzetiségi közösséggel, amely a Parlamentbe küldte? Kap muníciót, ötleteket, kéréseket az országos önkormányzat közgyűlésétől? Milyen formában él ez a kapcsolat? Kétoldalú? Beszámol-e a közösségnek a végzett munkájáról?

– A visszajelzések és saját megítélésem szerint kapcsolatom az ukrán nemzetiségi közösség tagjaival, vezetőivel rendkívül jónak mondható.

Már több mint tíz éve vagyok cselekvő tagja a magyarországi ukrán közösségnek, az elmúlt négy esztendőben az Ukrán Országos Önkormányzat képviselőjeként láttam el feladataimat.

Szoros munkakapcsolatban vagyok az Országos Önkormányzattal, rendszeresek az információcserék. Jó kapcsolatot tartok fenn, együttműködök az ukrán nagykövetséggel és a konzulátussal, az ukrán helyi önkormányzatokkal.

Törvény ugyan nem kötelezi a szószólót arra, hogy az általa végzett tevékenységről beszámoljon, de az Ukrán Országos Önkormányzat Közgyűlése lehetőséget biztosít erre. Előzetes egyeztetést követően szívesen teszek eleget ennek a felkérésnek.

– Melyik területen kíván aktívan dolgozni az elkövetkező választási ciklusban? Önkormányzatok, költségvetés, oktatás, külügy, civilek, más? Hol lát a maga területén tennivalókat?

– Ha valaki komolyan veszi a hivatását, úgy gondolom a legfontosabb feladata az, hogy nemzetisége érdekeit képviselje, amennyiben szükséges, akkor az összes felsorolt területen.

– Kérjük, mutatkozzon be röviden olvasóinknak.

– Első diplomámat a Munkácsi Tanítóképző Tanintézetben szereztem, ezt követően felvételt nyertem a Prikárpátszkij Sztefánik Vászil Tudományegyetemre, s diplomaszerzés után, a Nyíregyházi Főiskolára jártam, ahol közgazdászként szereztem meg harmadik diplomámat. 2006-2007-ben fejlesztőpedagógusként a Nyíregyházi Városüzemeltetési Kft-nél dolgoztam, majd projektmenedzserként és a Közösségi Ház vezetőjeként 2015-ig a Nyíregyházi Human-Net Alapítványnál dolgoztam. 2014-től idén május 7-ig az Országos Ukrán Önkormányzat képviselője voltam, és 2015-tól az ukrán nemzetiségi szószóló munkatársaként tevékenykedtem.

– Változtat-e eddigi munkáján, folytatja-e elődje tevékenységét vagy új feladatokkal kezdi a parlamenti munkát?

– Az életben mindig minden változik, nincs ez másként a politikában sem. Egy felgyorsult világban élünk, ahol naprakésznek kell lenni és alkalmazkodni az állandóan változó helyzetekhez, kihívásokhoz. Jelenleg nem felhőtlen a viszony Ukrajna és Magyarország között (igaz már látszódnak jelek a közeledésre), így arra kell most nagy energiákat fordítani, hogy ezen az állapoton változtassunk: baráti, kölcsönös együttműködésen alapuló viszony jöjjön létre a két ország között.

Hogy folytatom-e az elődöm által megkezdett munkát? Erre most sem határozott igent sem biztos nemet nem tudok mondani. Ahhoz előbb alaposan át kell tekintenem, hogy vannak-e esetleg olyan projektek, amelyek félbemaradtak. Miután ez megtörtént, leülök egyeztetni a magyarországi ukránság

vezetőivel, hogy közösen alakítsuk ki azt a programot, amit az előttünk álló választási ciklusban meg is valósítunk.

Dr. Rónayné Szlaba Ewa lengyel nemzetiségi szószóló:

A 2018. április 8-i országgyűlési választásokon 210, az Országos Lengyel Önkormányzat listájára leadott szavazattal a lengyel nemzetiség új parlamenti szószólójának dr. Rónayné Słaba Ewa Mariát választották meg. Vele beszélgettünk terveiről:

Amikor 2014-ben a parlamenti szószólók megkezdhették munkájukat, a fő feladat elsősorban a jogi háttér biztosítása, az ebben való közreműködés, a nemzetiség képviselete volt az országgyűlésben. A sok munka közül egy másik feladat a Lengyel- és Magyarország közötti kapcsolattartás, ez elődöm érdeme. Véleményem szerint a szószólói munkának két ágazatból kell állnia. Egyrészt a saját nemzetiség javára működni (ide tartozik a parlamenti munka is), másrészt az előbb említetteken kívül az együttműködés és kommunikáció biztosítása a nemzetiség képviselőivel. Az eddigi eredmények után nálam ez hangsúlyosabb szerepet fog kapni a korábbihoz képest.

Szoros kapcsolatban állok azzal a közösséggel, amely a parlamentbe küldött. A Szervezeti és Működési Szabályzat rögzíti, hogy a szószóló részt vehet a közgyűlésen. Élni fogok ezzel a lehetőséggel jobban, mint az elődöm. Amikor csak tudok, részt veszek majd a közgyűlésen, mert azt vallom, hogy a jó munkának az együttműködés az alapja. Azért indultam és kaptam a felkérést, mert bizalmat szavaztak nekem az emberek, biztosítottak támogatásukról. Élvezem a bizalmukat, és fontosnak tartom megőrzését.

Mindjárt a tevékenységem elején találkozót szerveztem a képviselőházban a lengyel önkormányzatok és nagyobb egyesületek elnökeivel, hogy meghallgassam, mit várnak tőlem. Így pontosabban, célirányosabban tudom végezni a munkámat. Tudom például, hogy a lengyel óvoda kérdését még nem oldottuk meg, holott ezzel a kolléganőm is foglalkozott már. Nincs önálló óvodánk, csak óvodai csoportunk. Mivel szórványban élünk, még Budapesten belül is nagyok a távolságok, ami megnehezíti a helyzetet. Bármelyik helyen létesülne is, sokak számára utazással járna – ennek ellenére keresem a megoldást. A szakpedagógus biztosítása is gondot jelent, nincs lengyel óvónőnk, ezért magyar-lengyel óvoda létesítésében is gondolkodunk. Sok lengyel kismama él itt, mert ide jött a család, Magyarországon vállaltak munkát, ők pedig otthonaikban egyedül vannak a kisbabával. Nyelvismeret nélkül, elszigetelten élnek. Számukra egy lengyel nyelvű baba-mama klub jelentene kimozdulási lehetőséget. A pedagógus-utánpótlásra is szükség van. Legutóbb 2002-ben indítottunk tanárképzést a sziléziai egyetemmel együttműködve. Azóta a tanárok közül sokan nyugdíjba mentek, így újra kellene indítani a pedagógusképzést. Problémák vannak a diplomahonosítással és a nyugdíjfolyósítással is. A nyugdíjba vonulás után csaknem két évbe telik, mire az itt élő lengyelek számára kézbesítik az első nyugdíjat. Ennek az orvoslására – hogy ne kelljen ilyen sokat várni – a konzultól már kaptam ígéretet. Ismerem tehát a gondokat és dolgozom is a megoldásukon, de fontos, hogy folyamatosan kapcsolatban legyek az önkormányzatokkal.

Két olyan ingatlanunk is van, amely komoly lehetőségeket rejt magában, de előbb felújításra szorul. A Budapest XIV. kerületben (Zuglóban) a Stefánia úton álló egykori lengyel külkereskedelmi ház valaha gyönyörű épület volt. Most kihasználatlanul és lepusztult állapotban várja a sorsát. Itt sok mindent meg lehetne valósítani a terveinkből. Már két éve folyik a tárgyalás a tatarozásáról, remélem most már eredményt is hoz. A másik ingatlanunk egy balatonboglári épület. A második világháború alatt Magyarországra menekült lengyelek gyermekei számára jött létre és működött gimnázium a településen, melyben öt év alatt mintegy hatszázan végeztek. Történelmi hellyé nyilvánítottuk, rendszeresen, minden év augusztus 31-én itt tartják találkozójukat az egykori diákok. Ma már idős emberek, sokan közülük nem is élnek, ezért utódaik jönnek az évfordulókra. Az eredeti iskolaépületben ma művelődési ház üzemel, jelenlegi ingatlanunkat e helyett vettük meg. Azt tervezzük, hogy egy nyaralási, oktatási, továbbképzési központot hozunk létre ezen a helyen. Magyar részről már kaptunk anyagi támogatást. A júniusi boglári napokon a lengyel nagykövet is részt vett. A tervekkel egyetértett, nagyon tetszett neki az ötlet, és ígéretet tett arra, hogy lengyel oldalról is biztosítanak forrást.

Lengyelországban születtem, ott tanítottam orosz nyelvet az egyetemen. Magyarországra jöttem férjhez, először a rendőrtiszti főiskolán tanítottam orosz és lengyel nyelvet, majd amikor a lányom már nagyobb lett, a lengyel kulturális egyesületbe kerültem, s rövid időn belül a titkára lettem. 1994-ben indultam az első választásokon. A Fővárosi Lengyel Önkormányzatban dolgoztam, majd ennek elnökévé választottak. Az országos önkormányzat alelnökeként, képzett pedagógusként az oktatásért voltam felelős. 2014-től országos elnökként dolgoztam. Új oktatási elgondolást dolgoztam ki azoknak a kislétszámú nemzetiségeknek, akik szórványban élnek, és nem rendelkeznek önálló iskolával. Az Országos Kisebbségi Bizottságban, a miniszteri tanácsadó testületben véleményeztem az oktatással kapcsolatos ügyeket. Ennek lett folyománya az ok-

tatási törvény módosítása. 2004-ben létrehoztuk a Kiegészítő Nyelvoktató Iskolát, s ezzel beléptünk a magyar oktatási rendszerbe. Így ma már biztosított az anyagi háttér a költségvetésből, és a gyerekek bizonyítványában szerepel a tanult tárgy s az osztályzat is. Azóta is jól működnek ezek az iskolák, még a szkeptikusok is elismerték sikerüket. Strassburgban mint magyar oktatási módszert mutattam be ezt a megoldást, sok ország érdeklődött iránta.

Az országgyűlési tevékenység mellett természetesen marad időm, energiám arra, hogy nemzetiségi közösségem rendezvényein részt vegyek, hiszen ez is része a munkámnak. Nem kötelezettségem, de megszervezem az évente megtartott lengyel nemzetiségi napot és az idei, a lengyel függetlenség századik évfordulóját összekapcsoló rendezvényt, a „Függetlenségi Stafétát". Ez 2018. július 29-én indult a derenki búcsún, majd november 11-én zárul Budapesten, a Függetlenségi Nap központi megünneplésével, de közben átvezet mintegy ötven településen is, ahol lengyel nemzetiségűek élnek. Így nemcsak néhány embert mozgat meg az esemény, hanem valamennyi magyarországi lengyel közösséget. Munkámat a nekem bizalmat szavazókkal szorosan együttműködve végzem az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségek Bizottsága, valamint e bizottság Köznevelési és Kulturális Albizottságának tagjaként.

Szolga József horvát nemzetiségi szószóló:

Azzal, hogy 2018-tól egy teljes jogú nemzetiségi képviselő is van az országgyűlésben, csaknem egy évszázad után megvalósult a nemzetiségek parlamenti képviselete. Látványos eredménynek tekinthetjük ezt, amellyel bizonyította létjogosultságát az intézmény. Mi, szószólók persze nem lehetünk teljesen elégedettek ezzel a státusszal, ha a környező országok nemzetiségeinek parlamenti képviseletét nézzük. Mégis értékeljük, hiszen ez volt az első lépés, hogy a nemzetiségek képviselethez jussanak a magyar országgyűlésben. Amit a választópolgárok és a képviselt nemzetiségek önkormányzatai, civil szervezetei, intézményei is látnak az az, hogy valóban stabilizálódott a működési háttér. Kiépülhetett és kiszélesedhetett az intézményi infrastruktúra, aminek egyik előidézője a költségvetési helyzet változása volt. Amint kilábalt a válságból az ország, jelentősen megnőttek a költségvetési támogatások. Köszönhetően a nemzetiségek parlamenti bizottságának és azon keresztül a szószólóknak is, akik a költségvetési tárgyalások során az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetségével egyeztetve megpróbálták az országos önkormányzati ügyeket is beépíteni a támogatásokba. Sajnos a 2019-es költségvetés tárgyalásakor ezek nem élveztek elsőbbséget, inkább a helyi és területi önkormányzatok, a civil szféra és a pályázatok keretei nőttek jelentősen. Reméljük, a következő esztendőben az országos önkormányzatok, illetve intézményeik is részesülnek valamilyen kompenzációban. Az elmúlt pár évben elmozdulás történt a garantált minimálbér tájékán, közalkalmazottak lettek a kulturális intézmények vezetői, ahol pedig nőtt az intézményi háttér, ott a személyi juttatásokat, az emberi erőforrásokat is szélesíteni kell. Mindenképpen hasznosnak tartom, hogy sikerült országgyűlési képviseletet szerezni, és létrejött a törvényalkotás kezdeményezésére jogosult nemzetiségi bizottság.

Mivel a lista állítására a jogszabály szerint az Országos Horvát Önkormányzat jogosult, így a horvátok parlamenti képviselőjeként természetesen az OHÖ közgyűlése javaslatait, kezdeményezéseit kell közvetítenem a nemzetiségeket képviselő bizottságban. Amikor sikerül külön szót kapnom, akkor hangot is fogok adni a véleményeknek, észrevételeknek, amik a közösségtől jönnek és egyeznek azokkal az elképzelésekkel, amiket az OHÖ a ciklus stratégiai programjában meghatározott. Több mint száz önkormányzatunk van, mivel a horvát nemzetiség szórványban él. Kis településeken a szlovák-osztrák határtól a Vajdaságig, de Budapesten és környékén is, tehát nagy távolságról van szó az önkormányzatok között. Felöleli Magyarország nagy részét, amit be kell járni. Úgy tekintek jelenlegi pozíciómra, hogy az országos listát s a horvát közösséget képviselem, az ő érdekeiket kell megjelenítenem a bizottsági tevékenység során és a parlamenti munkában is. Tanácskozási joggal vehetek részt a közgyűlés munkájában, így az előterjesztések, az ottani vita és a döntések ismeretében, ha szükséges, a bizottságon keresztül törvénymódosítást, illetve a kormányzati szerveknél bizonyos jogszabályi változásokat kezdeményezhetek. Most, hogy a nemzetiségi politika az Emberi Erőforrások Minisztériumából átkerült a miniszterelnökséghez, remélem, még közelebb kerülünk a kormányzati döntéshozatalhoz. Az a célom, hogy élő legyen kapcsolatom a jelenleg működő horvát nemzetiségi önkormányzatokkal. Kezdeményezni fogom, hogy legalább egy képviselőtestületi ülésen, illetve megyei, fővárosi közgyűlésen részt vegyek, ahol közvetlenül lehet majd kérdéseket feltenni, javaslatokkal fordulni felém. Ugyanez vonatkozik a civil szférára is: ha meghívnak valamilyen egyesületi fórumra, oda is szívesen elmegyek.

Mivel harminc éve a közigazgatásban dolgozom, az önkormányzati igazgatást szervezem, így egyértelműen hivatásomnak tekintem a közigazgatást. Albizottsági szinten is a jogszabályi környezet javításán kívánok dolgozni, hogy a nemzetiségi önkormányzatok és civil szervezetek megőrizhessék eddigi eredményeiket és szélesíteni tudják a kulturális

autonómiát. Ehhez kapcsolódik a költségvetési szféra is. Összetett a szakterületem. Amiben a bizottság számít a munkámra, annak állok elébe, nem tartok igényt semmilyen pozícióra. A költségvetési tervezés, szabályozás, az államháztartás és a nemzetiségi önkormányzatok, illetve az intézményeik működését érintő jogszabályok – ezek tartoznak az én területemhez, ezen kívánok érdemben munkálkodni.

Az Államigazgatási Főiskolán végeztem 1987-ben, majd az akkori közigazgatásban kezdtem dolgozni. Fél év katonaidő kivételével, ott is tényked tem megválasztásomig helyi önkormányzatnál. 2007 óta az Országos Horvát Nemzetiségi Önkormányzatnál dolgoztam hivatalvezetőként, az elmúlt időszakban pedig a szószólói munkát is segítettem. Az országos önkormányzatok kezdeményezésére megalakult érdekvédelmi szervezetünk, az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége gesztori feladatait is elláttam. Az elmúlt ciklusban így rálátásom volt az országos nemzetiségi önkormányzatok működésére, az intézményi háttérre, ami előnyt jelent szószólói munkámban.

Az anyaországgal való kapcsolatom az előző időszakomban indult: tagja, illetve társelnöke vagyok egy határon átnyúló fejlesztésekkel, kapcsolatokkal foglalkozó bizottságnak Somogy és Baranya megye régióban. Amikor helyi önkormányzati elnök voltam, kiépültek a testvér-települési kapcsolatok, melyeket továbbra is ápolni kell. Ha megmarad az a hagyomány, hogy az országgyűlési szószóló tagja a kormányközi vegyesbizottságnak, akkor ennek munkájában is részt fogok venni, valamint az interparlamentáris szekcióban is dolgozom.

A jövőre vonatkozó feladatok közül a következőket emelném ki: a szószóló országgyűlési képviseletének valamilyen szintű közelítése. Át kell tekinteni a választási jogszabályokat, az anomáliákat jogszabályi helyekkel rendezni kell. Ahogy a költségvetési törvény, a nemzetiségek jogairól szóló és a köznevelési törvény is rendelkezik, azaz forrásokat kell biztosítani a jogok érvényesítéséhez. Ha a nemzetiségek jogairól szóló törvényben garantált a köznevelési lehetőség, akkor azt ne annullálják a költségvetésben különböző kvótákkal, normatívákkal. A jogosultságot összhangba kell hozni a források biztosításával és a végrehajtással.

Kreszta Traján román nemzetiségi szószóló:

Hosszú történelmi hiány után, a 2014. évi országgyűlési választásokkal debütált a nemzetiségek intézményes parlamenti képviselete is. Az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXXVI. törvény 12. cikke alapján, a szószóló jogállása hasonló a megválasztott országgyűlési képviselőkéhez, azzal az alapvető különbséggel, hogy nincs szavazati joga az Országgyűlésben. A Magyar Országgyűlésben képviselethez jutott tizenhárom nemzetiségi szószólóból megalakult Magyarországi Nemzetiségek Bizottsága azonos jogállású a többi állandó parlamenti bizottsággal. Közös nemzetiségi érdekérvényesítési erőt képvisel, amelynek eredményei már megmutatkoztak a nemzetiségi jogok bővülésében, a kormányzati tevékenység ellenőrzésében, a nagyságrendileg jelentősebb normatív, illetve pályázati úton elnyerhető feladatalapú állami támogatások kivívásában, melyek összege a 2018. évi költségvetési előirányzatokkal bezárólag, közel háromszorosára nőtt 2014 óta, és új dimenziójú szolidaritás, együttműködés alakult ki a nemzetiségeket képviselő országgyűlési szószólók között.

Jómagam a Bizottság Köznevelési és Közművelődési Albiztottságának tagjaként említhetem meg, mely konkrét ügyekben voltam kezdeményező, illetve szorgalmazó tényező a bizottságban. Például az intézményfenntartó, de valamilyen okból az adott intézmény tekintetében tulajdonjoggal nem rendelkező nemzetiségi önkormányzatok vagyonkezelői jogainak kodifikálása és érvényesítése érdekében léptem fel. A köznevelési megállapodások kiszámítható, biztonságos ötéves időtartamra történő megkötését, valamint a nemzetiségi pedagógusok bérpótlékának 15%-ra való emelését szintén szorgalmaztam.

A szószólói mozgási körben megnövekedett lobbizási lehetőségek kiaknázásával különösen a Magyarországi Románok Országos Önkormányzata által fenntartott intézmények, ezen belül is a köznevelési profilúak részére nyújtott beruházási támogatások jelentős növekedését szolgáltam, ami az összes önkormányzati fenntartású iskolánk és óvodánk fejlesztését eredményezte. Ezek közül a leglátványosabb oktatási bázisintézményünk, a gyulai Nicolae Bălcescu Román Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium, valamint a battonyai Magdu Lucian Általános Iskola és Óvoda szinte teljes felújítása. Országgyűlési vonatkozásban megemlítem még, hogy az Alapvető Jogok Biztosa és nemzetiségi ügyekért felelős helyettese előző évi tevékenységéről szóló jelentésük értékelése témájában én képviseltem a Bizottságot.

A magyarországi román nemzetiség kulturális autonómiáját biztosítja, hogy a román oktatási és kulturális intézmények, az elterjedt gyakorlat szerint magyar-román kéttannyelvű óvodák, általános és középiskolák, kollégiumok többségének fenntartója a Magyarországi Románok Országos Önkormányzata, amely a vonatkozó állami támogatások címzettjeként fedezi azok működési költségeit, így fejlesztésük biztosított. A román nyelvoktató általános iskolák a KLIK rendszerében működnek, az illetékes román nemzetiségi önkormányzatok érdemi beleszólási jogával.

A magyarországi román önkormányzatokkal, intézményekkel és mindenek fölött a román közösségekkel fennálló szoros kapcsolatban állok, s ez különösen igaz a Magyarországi Románok Országos Önkormányzata vonatkozásában, melynek minden közgyűlésén és fontos ügyében részt veszek. Nem csak az évenkénti átfogó beszámoló révén, hanem napi munkakapcsolatban osztom meg velük tevékenységem részleteit, illetve lényegében folyamatosan konzultálva, együttműködve végezzük munkánkat, s az előzőekben ismertetett eredményekben is közösen vettünk részt.

A közösségünk választópolgáraitól ismételten megkapott bizalom jóvoltából, az új országgyűlési ciklusban is a köznevelési és közművelődési albizottságban tevékenykedem, de továbbra is minden olyan üggyel foglalkozni kívánok, amelyek a jogalkotásban és az államigazgatási gyakorlatban elősegítik a nemzetiségi jogok érvényesítését, azok bővítését.

A szószólói intézmény sikeres bemutatkozását örvendetesnek és bíztatónak tartom, de továbbra is maradjon célkitűzés a teljes jogú országgyűlési képviselői lehetőség, melynek a német nemzetiség részéről való sikeres, történelmi léptékű megvalósítása minden nemzetiség számára jelentős eredmény. Továbbra is kiemelt területnek tekintem a minél magasabb színvonalú román nyelvű oktatás, az iskolák, óvodák fejlesztését, s ezen belül az elmúlt évek beruházásaiból kimaradt tornatermek létrehozását a battonyai és a kétegyházai iskolákban.

Sok éves adósságunk még, s szeretném elérni, hogy építsük meg végre az állandó román nyelvű szolgálatot teljesítő battonyai ortodox pap részére azt a szolgálati lakást, amely elősegíti tartós helybenmaradását, valamint a battonyai tájházzal kapcsolatos terv megvalósítását.

A magyar delegáció tagjaként az országos önkormányzat elnökével közösen, az Országgyűlés román nemzetiségi szószólójaként továbbra is részt veszek a két ország nemzetiségekkel kapcsolatos kormányzati együttműködésére kijelölt grémiuma, a külügyi tárcák által koordinált kisebbségi vegyes bizottság munkájában. Ennek keretében lehetőség van egyeztetni a romániai magyar és a magyarországi román nemzetiségek kölcsönösségi alapon történő támogatásáról is.

A gyulai Nicolae Bălcescu Román Gimnáziumban érettségizett 1966-ban. 1980-ban a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Román Nyelv és Irodalom szakán szerzett tanári diplomát. A rendszerváltás idején kapcsolódott a közéletbe. 2002-2014 között Battonya város alpolgármestere és 1999-től 2014 nyaráig a Magyarországi Románok Országos Önkormányzatának elnöke volt. A 2014. évi képviselőválasztáson az országgyűlés román nemzetiségi szószólójává választották. Tevékenységéért számos elismerést kapott: 2015-ben „A magyarországi románokért" kitüntetést, 2017-ben a Békés Megyéért kitüntetést és a Nemzetiségekért Díjat vehette át. Ez év májusában Battonya város díszpolgárává avatták.

Lyubomir Alexov szerb nemzetiségi szószóló:

– A parlamenti szószóló jogintézménye az elmúlt négy évben bizonyította létjogosultságát: a szószólók munkája több területen is eredményes volt. Mit tart az eredmények közül a legfontosabbnak?

– Az országgyűlési szószóló, mint intézmény teljes egészében igazolta létjogosultságát. Az alakulás idején valószínűleg senki nem látta pontosan, hogy mi is lesz a feladata, hogyan és milyen irányban kell elindulni. Az állami vezetőkkel lezajlott bemutatkozó beszélgetések is arról szóltak, hogy az út kitaposása a szószólókra váró feladat. A statisztikák azt mutatják, hogy ez az első ciklusban sikerült. A nemzetiségi szószólók aktivitását a plenáris üléseken tett 169 felszólalás igazolja. A Magyarországi Nemzetiségek Bizottsága az egyik legtöbbet ülésező testület volt. Jómagam felszólaltam minden költségvetési vitában, képviselve a bizottsági véleményt, de a perrendtartások, Állami Számvevőszéki jelentés kapcsán is képviseltem a bizottsági véleményt. Az Ellenőrzési Albizottság ülésein felvetett témák közül talán a legsikeresebb a nemzetiségi színjátszás ügye. Javaslataink alapján jelentős mértékben javult a színházaink finanszírozása, de sikerült újraéleszteni a nemzetiségi színházi fesztivált is. Egyik szervezője voltam annak a tavasszal rendezett konferenciának, melynek témája a nemzetiségek és a törvényhozás volt.

– Milyen kapcsolatban állt azzal a nemzetiségi közösséggel, amelyik az országgyűlésbe küldte?

– A szerb közösségen belül sikerült megőrizni az egységet: nem alakult ki rivalizálás, ellentét az önkormányzat és a szószóló között. Folyamatos maradt az együttműködés. Közösen léptünk fel úgy a hazai, mint az anyaországi partnerek esetében. Talán ennek is köszönhető, hogy e választási ciklusban több kormányhatározat is született, melyek olyan évek óta nyitott kérdéseket rendeztek a magyarországi szerb közösség, valamint a szerb ortodox egyház életében, melyek létfontosságúak nemzetiségünk számára. A Szerb Országos Önkormányzat SZMSZ-e rögzíti, hogy a szószóló állandó meghívottja az Önkormányzat közgyűlésének, de rendszeresek voltak a tájékoztatók is az országgyűlési munkáról.

– Kérjük, mutatkozzon be olvasóinknak!

– A szószólói megbízatás elnyerése előtt igen sok tapasztalatot szereztem a közoktatás területén, ahol tanárként dolgoztam. Az Országos Közoktatási Szolgáltató Iroda majd az Országos Közoktatási Intézet munkatársaként a nemzetiségi közoktatási területen, például a kétszintű érettségi bevezetésekor tételkészítő bizottság elnökeként. A nemzetiségi önkormányzati oldal képviseletében az Országos Közoktatás-politikai Tanácsnak is tagja voltam.

Hat választási cikluson át az egyetlen szerb többségű magyarországi település, Lórév társadalmi megbízatású polgármestereként tevékenykedtem. A nemzetiségi közéletben 1978 óta vagyok aktív. Az országos önkormányzat megalakulásától 2014-ig három ciklusban alelnöki, kettőben elnöki teendőket láttam el.

– A parlamenti munka mellett marad-e ideje, energiája a saját nemzetiségi közössége rendezvényein, munkájában való részvételre, az anyaországgal való kapcsolatok ápolására?

– A Szerb Országos Önkormányzat munkájában – tanácskozási jogommal élve – rendszeresen részt veszek. Annak elnökével közösen tárgyalunk mind a hazai, mind az anyaországi partnereinkkel. A magyar–szerb kétoldalú találkozókon, a Kisebbségi Vegyes Bizottság ülésein is együtt képviseljük a magyarországi szerb közösség érdekeit.

2015-ben Budapesten alakult meg a régióban élő szerb szervezetek állandó konferenciája, mely azóta is önszerveződő módon működik és képviseli az érintett nyolc országban (Albániában, Montenegróban, Horvátországban, Bosznia-Hercegovinában, Macedóniában, Szlovéniában, Romániában és Magyarországon) élő szerb nemzeti közösségek érdekeit. A Konferencia – egyfajta állandó értekezletként – figyelemmel kíséri a régióban élő szerb nemzetiség szempontjából érdekes politikai eseményeket, illetve törekszik az anyaországi kapcsolatok szorosabbra fűzésére. Bizottságunkban több területen is szívesen vállalnék aktív szerepet. Korábbi munkáim alapján ez lehet az önkormányzati, de az oktatási terület is.

– Változtat-e eddigi parlamenti munkáján, vagy új feladatokba kezd?

– Az előző ciklus mérlege egyértelműen kedvező. Kialakultak az országgyűlési munka keretei, a nemzetiségi érdekérvényesítés feltételrendszere, valamint a kapcsolatok a parlamenti frakciókkal, az országgyűlés bizottságaival. Ezt a munkát folytatni kell. Az előttünk álló négy év feladata, hogy szélesítsük azon kereteket, melyek a nemzetiségi szószólók rendelkezésére állnak. Szeretném, ha a ciklus végére a választási törvény úgy módosulna, hogy valamennyi nemzetiség számára biztosítaná a reális megmérettetés esélyét a választásokon.

Varga Szimeon bolgár nemzetiségi szószóló:

Úgy gondolom, hogy minden nemzetiség számára bebizonyosodott, hogy jó döntés született akkor, amikor sok év után az országgyűlés 2014-ben a szószóló intézményének létrehozásával biztosította a nemzetiségek jogalkotásban való részvételét. Az elmúlt négy évben több területen sikerült előrelépést elérni: a legfontosabb talán a költségvetés, hiszen ma közel négyszer több forrás áll rendelkezésünkre. A nemzetiségi, a köznevelési és a vagyonkezelési törvény módosításával a nemzetiségek számára Magyarországon még biztosabb feltételek állnak rendelkezésre a működéshez. Külön siker számomra, hogy javaslatomra 2016 szeptemberében a magyar és a bolgár országgyűlés egyaránt egyhangúan október 19-ét, Rilai Szent János napját, a Magyar-Bolgár Barátság Napjává nyilvánította.

Miután a Bolgár Országos Önkormányzat és a bolgár közösség a legutóbbi választásokon ismét bizalmat szavazott nekem, folytatni tudom országgyűlési tevékenységemet. Az országos önkormányzat testülete számára minden január elején tájékoztatást adok az előző évben elvégzett feladataimról. Munkakapcsolatunk kiváló, javaslataink minden esetben közös megbeszélések során alakulnak ki, és csak megvitatásuk után születik meg a megfelelő döntés. A jövőre vonatkozó terveinket is együttesen alakítjuk ki.

A Hriszto Botev Bolgár-Magyar Általános és Szakközépiskola idegenvezető–idegenforgalmi szervező szakának elvégzését követően 2005-2008 között a Szent István Egyetem művelődésszervező szakán szerzett felsőfokú képzettséget, majd 2015-től a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen, a nemzetközi tanulmányok szakon tanult. A magyarországi bolgár közéletbe már fiatalon bekapcsolódott, 2000-2009 között a Bolgár Ifjúsági Egyesület elnöke volt, 2002-ben pedig a Magyarországi Bolgárok Egyesülete közgyűlési tagja lett. 2002-ben a Soroksári Bolgár Nemzetiségi Önkormányzat elnökévé választották, valamint a Bolgár Országos Önkormányzatba is bekerült. 2007-ben a Pest megyei bolgár nemzetiségi önkormányzat vezetését is átvette. 2010 és 2014 között a Bolgár Országos Önkormányzat alelnöke, a Pest Megyei Bolgár Önkormányzat és 2010-től a Soroksári Polgárőrség Egyesület elnöke. 2014-től a Magyar Országgyűlés bolgár szószólója, valamint a Soroksári Dunáért és Soroksár Városfejlesztéséért Közalapítvány kuratóriumi tagja. Bolgárul, magyarul, németül, angolul és oroszul is beszél. Honlapja: www.bolgarszoszolo.hu

Munkám szerteágazó és rengeteg feladattal jár, de továbbra is két területet szem előtt tartva kívánom folytatni. Az egyik az anyaországi kapcsolatok továbbfejlesztése, a másik a bolgár nemzetiség megmaradása, kultúrájának a jövő nemzedékei számára történő átadása. A Hungarikum Bizottság megválasztott képviselőjeként a magyar értéktárban szereplő, nemzetiségekhez köthető hagyományok és értékek feltárásáért és azok elismertetéséért kívánok tevékenykedni. A parlamenti munka mellett igen sok energiát fordítok a saját nemzetiségi közösségem és más nemzetiségek rendezvényein való részvételre is, munkámban az anyaországgal, Bulgáriával való kapcsolatok ápolását tartom különösen fontosnak. Ez természetes is a számomra… Ez a munkám.

Sianos Tamás görög nemzetiségi szószóló:

– A parlamenti szószóló jogintézménye az elmúlt négy évben bizonyította létjogosultságát: a szószólók munkája több területen is eredményes volt. Mit tart az eredmények közül a legfontosabbnak?

– A nemzetiségi szervezetek támogatása a 2014. évi 3 milliárd 857 millió forintról 2018-ra 10 milliárd 377 millió forintra növekedett, ami csaknem háromszoros növekedés. Ez mindenképpen a nemzetiségi szószólói rendszer munkájának is hozadéka. Fontos eredmény a görög közösség számára az a törvénymódosítás is, miszerint az oktatási és kulturális intézményt fenntartó nemzetiségi önkormányzatok az általuk használt ingatlanok felett vagyonkezelői jogot szerezhetnek. Nálunk ez a beloianniszi iskola és óvoda, illetve művelődési ház és könyvtár kapcsán hozhat jelentős változást a mindennapi feladatok ellátása során.

– Milyen kapcsolatban állt és fog állni azzal a nemzetiségi közösséggel, amely a Parlamentbe küldte? Kap muníciót, ötleteket, kéréseket az országos önkormányzat közgyűlésétől?

– A nemzetiségi szószólót az országos nemzetiségi önkormányzat delegálta a parlamentbe, ezért számomra természetes, hogy a Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata testületével harmonikus kapcsolatra törekszem, munkámat a testülettel folyamatosan egyeztetve kívánom végezni. Az önkormányzatnak van szószólója, nem a szószólónak önkormányzata.

– Melyik területen kíván aktívan dolgozni az elkövetkező ciklusban? Önkormányzatok, költségvetés, oktatás, külügy, civilek, más. Hol lát a görög közösség területén tennivalókat?

– Életutam és korábbi tevékenységem alapján a költségvetési albizottság munkájába szeretnék bekapcsolódni, illetve folytatni kívánom a társadalmi szervezetek pályázatait elbíráló bizottságban kifejtett munkámat is. A görög közösség legfontosabb és legégetőbb feladata a budapesti kulturális központunk végleges befejezése. Jövőre lesz tíz éve, hogy az ingatlant megvásároltuk a Ferencvárosban, a közösség számára nagy esemény lehetne, ha a kulturális intézmény az évfordulón megkezdhetné működését. Másik fontos kérdés az újgörög nyelvtanárok képzése, amely 2006-ban megszűnt Magyarországon. Ebben a témában azt szeretnénk, ha a közeljövőben akár az ELTE-n, akár más felsőoktatási intézményben lehetőség nyílna megfelelő szakemberek képzésére, akik a magyarországi görögök számára az újgörög nyelvet oktathatnák. Nagyon fontosnak tartom, hogy a szószóló ne szakadjon el az általa képviselt közösség mindennapjaitól, ezért egészen biztos, hogy rendszeres résztvevője leszek a görög közösség rendezvényeinek. Az anyaországi kapcsolatok ápolása pedig a szószólói feladat fontos része.

– Kérjük, mutatkozzon be olvasóinknak!

– Az észak-görögországi Makrohori faluban születtem. A görög polgárháborúból menekülő első görög gyermekcsoporttal, 1948. április 7-én érkeztem Budapestre. A Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola kereskedelmi szakán szereztem diplomát. Szakmai pályám állomásai: Fővárosi Rövid és Kötöttáru Nagykereskedelmi Vállalat – áruforgalmi előadó (1968-1972), Aranypók Kereskedelmi Vállalat – osztályvezető (1972-1983), Fontana Divatáruház – igazgató (1983-1991). Családommal 1992-ben költöztünk Budaörsre, ahol 1998-2018 között a helyi görög önkormányzat elnöke voltam. A Magyarországi Görögök Országos Önkormányzatának 2007-től szószólói megválasztásomig voltam képviselője. Mind szakmai pályafutásom, mind a nemzetiségi területen kifejtett tevékenységem során fontos tapasztalatokat szereztem. Számtalan tárgyalási módszert elsajátítottam, megtanultam kompromisszumot kötni és eredményesen dolgozni.

Balányi Klára és Mayer Éva összeállítása

Szent Cirill és Szent Metód a Kárpát-medencében

Paulik Antal szlovák országgyűlési szószóló szűzbeszéde az Országházban

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Képviselő Asszonyok és Urak!

Napirend utáni felszólalásommal Európa társ-védőszentjeiről, Szent Cirillről és Szent Metódról szeretnék megemlékezni. Ma, amikor gyakran emlegetjük Európa, illetve a Kárpát-medencei népek keresztény gyökereit, úgy gondolom, nem haszontalan, ha felidézzük, hogy hazánk területén a keresztény hit terjesztése, intézményesülése nem Szent István megkeresztelkedésével kezdődött.

„*Népünk meg van keresztelve, még sincs tanára. Nem értjük a görög és a latin nyelvet... Nem ismerjük sem az írott betűket, sem azok jelentését, ezért küldjön hozzánk tanárokat, akik megokosítanak bennünket a Szentírás szavaiban és azok jelentésében*". A kilencedik század második felében fordult e szavakkal Rasztiszláv morva fejedelem Bizánc akkori uralkodójához, III. Mihályhoz. Amikor az úgy döntött, hogy eleget tesz a kérésnek, a két fivér, Cirill és Metód számítottak a szóba jöhető legjobb választásnak. Korábban misszionáriusként már jártak a kazároknál, ahol bizonyították hozzáértésüket és – nem mellékesen – megtalálták Szent Kelemen vértanú pápa ereklyéit. Emellett mindketten kitűnően ismerték a Szaloniki környékén élő szlávok nyelvét.

A két hittérítő és kísérőik 863-ban érkeztek meg a Morva Birodalomba. Nem jöttek üres kézzel. Magukkal hozták a görögből szláv nyelvre fordított keleti rítusú keresztény szövegeket, a Biblia egyes részeinek fordítását, valamint egy új, szláv ábécét – az úgynevezett glagolitát –, amelyet szintén Cirill állított össze görög és a héber írásjelek alapján.

Történészek egybehangzó véleménye szerint a korabeli Európa keleti, dél-keleti részén élő szláv népek ugyan nem beszéltek teljességgel azonos nyelvet, azonban azt is egyöntetűen állítják, hogy az egyes régióban élő szláv törzsek minden gond nélkül megértették egymást. Lényegében ennek is köszönhető, hogy ma a hazánk területén élő szláv nemzetiségek – valamint a szomszédos szláv nemzetek – egyaránt a két hittérítőhöz kötik a szláv írásbeliség megjelenését Pannóniában, illetve a közösségeik anyaországában. A két szaloniki fivérhez kötődik a szláv nyelvű írásbeliség megalapozása, a szláv nyelvű liturgia terjesztése mellett a mai Zalavár területén megalakított első, papokat képző iskola létrehozása is.

A két fivér a morvaországi térítő missziót megszakítva, 867-ben Rómába utazott, hogy a térségünkben aktív frank hittérítők támadásait kivédjék, és a pápa, II. Adorján jóváhagyását kérjék a szláv nyelvű liturgia használatához. Az útra magukkal vitték Szent Kelemen ereklyéit is. Talán ennek is köszönhetően elnyerték a pápa támogatását, aki Cirill Rómában bekövetkezett halála után arra ösztönözte Metódot, hogy térjen vissza Morvaországba és Nyitra környékén folytassa tevékenységét. Támogatása megerősítésére nem csupán a szláv nyelvű szertartásrendet engedélyezte, hanem érsekké is kinevezte őt.

Metód 885-ben bekövetkező halálát követően tanítványait a frank hittérítők elüldözték a Kárpát-medencéből, azok ezután Bulgáriában, Csehországban és Lengyelország déli részén folytatták Szent Cirill és Szent Metód munkásságát, illetve terjesztették tanításukat. A szláv – vagy ahogyan ma emlegetjük –, ószláv nyelv az ábécének és az erőteljes egyházi használatnak köszönhetően fejlődésnek indult, mára Európa lakóinak igen nagy hányada beszéli a belőle kinőtt szláv nyelvek valamelyikét.

A történeti Magyarország szláv népeinek körében Szent Cirill és Szent Metód tisztelete túlélte a népvándorlás zűrzavarát, majd a katolikus egyház Szent István általi újraszervezését, és mind a mai napig élő hagyomány. Innen eredeztetjük keresztény gyökereinket és a glagolitából vezetjük le anyanyelvű írásbeliségünket. Éppen ezért döntött úgy az Országos Szlovák Önkormányzat Közgyűlése – kevéssel megalakulását követően –, hogy a két szaloniki szent emléknapját teszi meg nemzetiségünk legnagyobb ünnepévé.

A magyarországi szlovákok 1996 óta ünneplik július első szombatján a Magyarországi Szlovákok Napját – idén az újratelepítésének 300. évfordulóját ünneplő Békéscsabán. Az ünnep keretében évről évre megemlékeznek a két szentről, akiket II. János Pál pápa 1980 decemberében Európa társ-védőszentjeivé nyilvánított.

A Zalavár melletti Szent Cirill és Szent Metód Emlékparkban, ahol a szláv hittérítőknek más szláv nemzetiségek, a bolgárok és a szlovének is állítottak emlékoszlopot, a Fővárosi Szlovák Önkormányzat 2013-ban avatta fel a két szent egész alakos bronzszobrát. A Magyar Honvédség és a Szlovák Köztársaság fegyveres erőinek tábori püspöksége immár nyolcadik éve szervez itt megemlékezést július 5-éhez kapcsolódóan. Európa társ-védőszentjei tehát máig elősegítik a két nemzet – a szlovák és a magyar, illetve tágabban, a magyarság és a környező szláv népek közötti megértés szellemének ápolását.

Köszönöm a figyelmüket!

Magyarországi német tanösvények

Egy sikeres és követendő kezdeményezés

A tanösvények az ismeretközvetítés egyre népszerűbb formái közé tartoznak Magyarországon is, számuk jelenleg háromszázra tehető. Ezek a tematikus séta- és túrautak – a természetjáráshoz kapcsolódóan – hagyományosan egy földrajzi tájegység állat- és/vagy növényvilágát, geológiai, természetföldrajzi jellegzetességeit mutatják be a különböző állomásokon. Jellemzően tájékoztató táblák ismertetik a tudni- és látnivalókat, de újabban az úton járók közreműködését is igénylő multimediális kiegészítők, valamint gyakran kísérőfüzet is. A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata (MNOÖ) 2015-ben a tanösvény ezen „klasszikus" formai, módszertani elemeinek megtartásával, témáját, célkitűzéseit és tartalmát illetően azonban merőben új kezdeményezést indított el: A magyarországi német tanösvények (Ungarndeutsche Lehrpfade) című projektet.

Az alapötlet *Türingiából* származik, abból a német tartományból, amellyel az MNOÖ és különösen annak Oktatási Bizottsága régóta szoros szakmai kapcsolatokat ápol. A bizottság tagjai a 2010-es évek elején ismerkedtek meg a Türingiai Pedagógia Intézet* által életre hívott „nelekom" (*Neue Lernkultur in Kommunen*) elnevezésű programmal. Ennek célja, mint arra neve is utal, új tanulási kultúra meghonosítása a településeken, kulcsszavai pedig: *gyerekek, kultúra* és *közösség*. A koncepció középpontjában az együttműködés, valamint a hálózatépítés áll. Ifjúsági és gyermekcsoportok a település felnőtt korosztályaival, különböző egyesületek tagjaival, intézmények munkatársainak részvételével közösen dolgoznak fel egy témát, hoznak létre és működtetnek egy projektet, ezzel is elősegítve a helyi kötődések és a térségi azonosságtudat erősítését. Immár harminckét településen működik sikeresen a program, melynek sokszínűségét mutatja, hogy gyógynövénykert, a megújuló energiák fontosságát tárgyaló projekt éppúgy szerepel az eredmények között, mint a fiatal korosztály rendszeres bevonása a helyi rádióadó műsorkészítésébe.

Az elgondolás: célok, tartalmak

A magyarországi német tanösvények koncepcióját 2015-ben dogozták ki. Ebben a folyamatban az oktatási bizottság tagjai mellett kommunikációs szakemberek és külső szakértők is részt vettek. A tanösvény mint sajátságos ismeretközvetítő forma alkalmazása mellett szólt annak népszerűsége, elterjedtsége, valamint az a tény, hogy a nyilvános térben mindenki számára hozzáférhetőek és akár vezetés nélkül is, önállóan bejárhatóak. A türingiai programból „adaptáltuk" a településen belüli projektalapú együttműködés elősegítését, a helyi és térségi önazonosság-tudat erősítését valamint az ifjúsági korosztály középpontba helyezését.

A munkacsoport által megfogalmazott célok a következők: a magyarországi német kultúra és identitás erősítése új, modern és fenntartható módszerekkel, az egyes településeken működő magyarországi német egyesületek, szervezetek, intézmények közötti együttműködés serkentése, valamint a magyarországi német települések közötti hálózatépítés előmozdítása. Az elgondolás talán legfontosabb részét a tartalomra vonatkozó előírások alkotják. A hazai német közösségek történelmében, kultúrájában, hagyományaiban természetesen igen sok a közös elem, ezek közül számosan olyanok is, melyek sztereotípiákká nőtték ki magukat (ulmi gálya, sramlizene, svábbál stb.). A tanösvények terve azonban hangsúlyozottan olyan sajátos, egyedi tartalmak megjelenítésére irányul, melyek egy adott település vagy legfeljebb egy szűkebb régió németségére jellemzőek. A különlegeset keresi tehát az általános helyett, hiszen igazán identitásmegtartó és -képző ereje a *„Miben vagyunk mi mások, mint a többiek?"* – kérdésen való együtt gondolkodásnak van. Ennek elősegítésére illetve részben nyomatékosítására is minden tanösvénynek rendelkeznie kell egy úgynevezett „vezérmotívummal", mottóval, amely vörös fonalként köti össze a különböző állomásokat.

Amíg a tartalmakat illetően a hangsúly a különbözőségeken van, addig a tanösvények formai, technikai és információátadási szintjeit előírások szabályozzák, nem utolsó sorban azért, hogy külső megjelenésükben is jelezzék: egyazon projekthez tartoznak. A tanösvények 6–8 állomással hozhatók létre, melyek fő eleme a 100x200 centiméteres fa tartószerkezetű, kis tetővel ellátott, 100x80 centiméteres, ibolyántúli sugárzás ellen védett tábla, melynek két oldalán ugyanaz a szöveg szerepel: az egyiken német, a másikon magyar nyelven. Terjedelmük szóközökkel együtt lehetőleg ne haladja meg az ezer leütést, megfogalmazásukban pedig könnyen érthetőnek kell lenniük. Kívánatos ugyanakkor, hogy bizonyos tartalmak képek, rajzok, ábrák, térképek formájában jelenjenek meg rajtuk. Ezeket ugyanis nemcsak egyszerűbben lehet befogadni, de el is gondolkodtatják és értelmezésre, aktív részvételre is

* Thüringer Institut für Lehrerfortbildung, Lehrplanentwicklung und Medien (ThILLM).

késztetik a látogatót. A táblák alapszínei a kék és az ezüst különböző árnyalatai, grafikus elemként pedig a helyi német közösségre jellemző motívumok, díszítő elemek is megjelennek rajtuk.

Az egyes állomásokon azonban nem csak a táblák, hanem azok „környezete" is hordoz információkat, mégpedig kreatív, interaktív, játékos installációk formájában. Az információközvetítés harmadik „kötelező" módja a kísérőfüzet, mely szintén német és magyar nyelven áll rendelkezésre. Ebben az egyes állomások témájához kapcsolódó további tájékoztatások, esetleg feladatok találhatók. Fontos azonban hangsúlyozni: a tábla, az installáció és a kísérőfüzet kiegészítik egymást, végső soron egy tartalmi egységet képeznek.

Az ötlettől a megvalósításig

Az elgondolás meghatározó elemeinek kidolgozása után az első két tanösvény – *Pilisszentivánon* és *Sombereken* – nem pályázatok révén valósult meg, mint az azt követőek, hanem felkérésre. Mindkét település német nemzetiségi önkormányzata vállalta a projektgazda szerepét, így már 2015-ben elkezdődhetett a munka. A két település tanösvény munkacsoportjának képviselői az év márciusában az oktatási bizottság tagjaival együtt tapasztalatcserére látogattak el Türingiába, ahol alkalmuk volt megismerkedni a „nelekom" projekttel. Hosszú hónapok adatgyűjtése, tartalmi és technikai kérdések megvitatása után 2016-ban mindkét helyszínen megtörtént a próba-tanösvény ünnepélyes átadása. A fogadtatás, elfogultság nélkül állíthatjuk, egyértelműen kedvező volt. Ezt nemcsak az átadóünnepségeken megjelent, részben igen messziről is érkezett érdeklődők nagy száma jelezte, de az is, hogy első bejárás után több település képviselőiben ezek láttán fogalmazódott meg az igény a saját tanösvényre. Az átadás óta eltelt két év is azt mutatja: a kezdeményezés sikeres volt és programszerű folytatást érdemel. A Pest és Baranya megyei község visszajelzései szerint nagyon nagy az érdeklődés a tanösvények iránt, az egyes állomásoknál szinte mindig állnak látogatók, turistacsoportok is. Igen jelentős számban magyarországi német oktatási intézményekből is érkeznek diákok projektnap vagy tanulmányi kirándulás keretében. A tanösvények immár *az ELTE német nemzetiségi tanár szakos hallgatói* képzéseinek tananyagába is bekerültek. Nem csak „elméleti" szinten, adathalmazként, hanem a gyakorlatban is, ami azt jelenti, hogy hallgatói csoportokkal járjuk végig a tanösvényeket. Sőt, 2016-tól a *Budapest XIII. kerületi német nemzetiségi önkormányzat*tal együttműködve, a támogatásukkal a *Pannónia utcai iskola* hatodik osztályosaival közösen járunk végig egy-egy tanösvényt, ami a tanár szakos hallgatóknak kiváló pedagógiai gyakorlatot is jelent. A tanösvények egyébként szerepelnek a magyarországi németek középtávú oktatási és képzési stratégiájában, mégpedig az „aktív iskola" fejezetben.

Megnyitó ünnepségek

A sikeres kezdeményezés folytatást érdemel. A tapasztalatok leszűrése és kisebb módosítások után ennek jegyében írták ki 2017-ben és 2018-ban is a „Magyarországi német tanösvények" pályázatot, mégpedig a „Hálózatépítés magyarországi német településeken" programpont alatt, melyet a Német Szövetségi Köztársaság Belügyminisztériuma anyagilag is támogat. A pályázók – a helyi nemzetiségi önkormányzatok – által benyújtott anyagnak tartalmaznia kell a „vezérmotívumot" és annak indoklását, az egyes táblák témáját/címét és tartalmát, esetleg szövegét, ha még nem is a végleges formában, az állomások elhelyezkedését a településen és a tanösvény hosszát, az interaktív installációk leírását, valamint a kísérőfüzetet. Ehhez csatolandó még egy részletes költségvetés és a vonatkozó árajánlatok. A pályázónak 20% önrészt kell vállalnia, továbbá azt, hogy tíz évig karbantartja a tanösvényt. A beérkező pályázatokat az oktatási bizottság valamint felkért külső szakértők bírálják el. 2017-ben hét pályázat érkezett be, melyek közül három támogatására volt keret, így 2018-ban *Tarjánban, Fekeden* és *Mecseknádasdon* adtunk át újabb tanösvényt. 2018-ban újabb három pályázat nyert támogatást, melyek révén 2019-re *Bándon, Bátaszéken* és *Csolnokon* készül majd el a tanösvény, s számuk így már nyolcra emelkedik.

A következőkben, a sok tény és adat után – részben azonban ezek alátámasztására is –, röviden szeretném bemutatni az egyes tanösvényeket. Bővebb információk a www.lehrpfad.hu honlapon találhatók, ahol nemcsak az egyes tanösvények állomásairól olvasható kíváncsiság-felkeltő leírás, de a kísérőfüzetek is letölthetők. Mi több: minden tanösvényről egy négy-ötperces film is megtekinthető.

A tanösvényekkel kapcsolatban alapvető tartalmi elvárás, hogy az egyedit, a sajátosat helyezzék a középpontba, ami a mottó kiválasztásában is tükröződik. Ez a vezérfonal, amely végigkíséri a látogatót, egyben össze is köti az állomásokat, különböző természetű lehet. Tartalmi jellegű Pilisszentivánon (*erények*), Fekeden (*fa*) és Mecseknádasdon (*néplélek*). Sombereken a település német nevének betűi, melyek egyenként jelennek meg a hét táblán, mégpedig fraktúrában (az úgynevezett gót írásjelekkel), és jó sorrendben haladva, összeolvasva kiadják a *Schomberg* nevet. Tarjánban a falu szülötte, a magyarországi német író-költő, *Mikonya* József egyik nyelvjárásban írt verse (a *„Zweüf Maonad is a Joahr"*, azaz *„Tizenkét hónap egy esztendő"*) a mottó. Ebből szerepel mindegyik táblán az annak tartalmához kapcsolódó hónapról szóló két sor. A vers magyarra fordítására többszörösen avatott szakembert, *Michelisz* József magyarországi német költőt kérték fel. Így a *Fellner* Jakab által tervezett copf stílusú templomnál álló táblára a március hónapra vonatkozó sorok kerültek (*„Im Miatz kumma ti Schwoima, suache iar' Neist / Ti Puama houlin Pima fia in die Kircha zum Feist"*; *„Márciusban fecskék jönnek, sarat gyűjtenek halomba, / a legények barkát visznek szentelésre a templomba."*). A szőlőművelési, borkészítési hagyományokat bemutató állomáson az októberre vonatkozó sorok olvashatók, melyek középpontjában a szüret áll.

A mottó kiválasztásánál azonban nem csak a helyi jelleg kívánalom, de az is, hogy alkalmas legyen különböző tartalmak „leágaztatására", mint azt az előbbi példa is mutatja. A fekedi tanösvény középpontjában, mint említettük, a *fa* áll. Ezt a kis baranyai zsákfalut egyrészt erdők veszik körül, másrészt a hagyományos paraszti közösségek életmódjában, így itt is a fa – úgy az élő, mint a kivágott – az egyik legmeghatározóbb elem. Az építészeti kultúrában, a szerszámokban, bútorokban, használati tárgyakban éppúgy jelen van, mint a táplálkozásban, vagy a hitéletben. Gondoljunk csak az általában hársból faragott szentszobrokra, a templomi padokra, vagy a Biblia és az imakönyvek papírlapjaira! Az egyes táblákon e tartalmak fekedi jellegzetességei mellett azonban a *fa* és a kapcsolódó fogalmak átvitt, képi jelentései is szerepet kapnak, úgymint *gyökerek*, *családfa*, *évgyűrűk*, melyekre nagyon jól fel lehet „fűzni" a származást vagy a történelmi távlatokat. Az idei támogatottak között van Csolnok. Az ottani vezérmotívum, a „kocsmák" első olvasásra megütközést kelthet. Ha azonban tudjuk, hogy ebben a Komárom-Esztergom megyében fekvő faluban minden szociális rétegnek, foglalkozásnak megvolt a külön kocsmája, valamint, hogy itt a legények, a tizennyolc éves kort elérvén kötelezően „bevásárolták" (*Einkauf*) magukat a szociális státuszuknak megfelelőbe, miáltal „felvételt nyertek", azaz attól kezdve teljes jogú vendégek lehettek, akkor kiderül, hogy a mottó nagyon is alkalmas a település történetének, hagyományainak bemutatására. Kíváncsian várjuk a megvalósulást.

Mint arról már esett szó, az ismeretközvetítésnek minden állomás esetében három formája van: a tábla, az interaktív installációk a táblán vagy annak környezetében, valamint a kísérőfüzet. Ezek csak formájukban térnek el, tartalmilag azonban ugyanarra a témára vonatkoznak, annak más-más szeletét kibontva, ugyanakkor egységet alkotva. A tanösvény-készítésnek is – köszönhetően elterjedtségüknek és népszerűségüknek – van már módszertana. A táblákra általában az alapvető, a legfontosabb információk kerülnek, hiszen ez az, ami mindenkinek hozzáférhető, amit mindenki olvas (többen kísérőfüzet nélkül járják be az utat). A három forma közötti lehetséges „munkamegosztást" szeretném konkrét példákkal is bemutatni. A sombereki tanösvény második állomása a „Zeit / Idő" címet viseli, többszörös értelmezési keretet és különböző jelentéssíkokat felkínálva. A táblaszöveg egyetlen, de több adatot tartalmazó mondatban vezeti fel a témát: „Az 1782. szeptember 12-én a Szent Szűznek ajánlott templom 39 méter magas tornyában mindig is több különféle méretű harang szólt." Alatta, grafikus által készített szemléltető ábra látható, amely a harangok számát, nagyságát és súlyát ábrázolja egy időegyenesen. És a téma? A településen belüli kommunikáció és híradás hagyományos formái, mely harangok, esemény-

A tarjáni templom-állomás

A fekedi (Baranya megye) tanösvényen a Hartyáni Sváb Fiatalok Baráti Köre a gyökér-állomásnál. Projektvezető Peckné Macskási Réka

Az ELTE német nemzetiségi tanárszakos hallgatói és a Pannónia utcai Általános Iskola német nemzetiségi tagozatának 6. osztályos tanulói jártak Pilisszetivánon a rózsaesküvős táblánál.

A sombereki Zeit állomásnál az ELTE német nemzetiségi tanárszakos hallgatói

Geibl József,
Gulyás Cecília,
I. F. / Neue Zeitung
Sós Gabriella / Neue Zeitung
és Surman-Majczki Martin felvételei

től függő kongatásával történt. Hiszen a harangok nemcsak a nap óráinak múlását jelezték, de többek között veszélyhelyzetre is figyelmeztettek, misére hívtak, halálhírt közvetítettek az információnak megfelelő hangzási renddel. A füzetben lévő kiegészítő információk és feladatok a különböző eseményeket jelző harangozási rendhez adnak támpontokat, az installáció – három harangsor különböző méretű harangokkal – pedig ennek kipróbálására ad lehetőséget.

A pilisszentiváni tanösvény ötödik állomásának témája a „tisztaság, erényesség", a helyi jellegzetességet ennek kapcsán pedig az úgynevezett „rózsaesküvők" jelentik. Az alapítványtevő *Karátsonyi* Guido gróf pilisvörösvári uradalmának három falujában (Pilisvörösváron, Solymáron és Pilisszentivánon) 1882 és 1914 között minden évben, – országosan is egyedülálló módon – kiházasított egy erényes, jóravaló, szegény sorsú lányt. Nemcsak az esküvő költségeit állta, hanem hozományt is adott az ifjú pár közös életéhez. A táblán ehhez találunk alaptájékoztatást, majd piktogramok segítségével tekinthetjük át, hogy mely településen mikor volt rózsaesküvő. Az installáció a pilisszentiváni párokra vonatkozik: rudakra erősített fémlapokon olvashatók a nevek és a házasságkötés éve – stílszerűen természetesen rózsabokrokkal körülvéve. A kísérőfüzetben lévő feladatok a tábla és az installáció tanulmányozásával és segítségével oldhatók meg. (Például: hogy hívták a menyasszonyt adott évben? Hány rózsapárral büszkélkedhet Szentiván?)

A fekedi tanösvény első állomásának „Wurzeln / Gyökerek" címe kétszeresen is átvitt jelentést hordoz. Választ ad a „Honnan?" kérdésre, a kibocsátó közösségekre, származási területekre, a szöveges formában megfogalmazott adatok mellett a földrajzi tájékozódást térkép is segíti a táblán. Az installáció ténylegesen egy nagy gyökér, kb. másfél méteres fatörzzsel együtt, ennek tetején edzett üvegtáblára gravírozva az első fekedi pár házasságkötésének anyakönyvi bejegyzése olvasható (az eredeti latin nyelvű kézírás, a latin betűhív átírás, illetve ennek német és magyar fordítása). Ez jelképezi azt, hogy az új hazában „gyökeret vertek". A füzetben a nyelvi gyökerek a kiegészítő információ mindehhez: egy fekedi (Kelet-Hesseni) nyelvjárási történet „szétszabdalt" darabjait kell helyes sorrendbe tenni, illetve ezek szintén közölt irodalmi német nyelvű megfelelőit beazonosítani.

Kitekintés: tanulságok és ajánlás

Egy tanösvény – erről kevés szó esett eddig – idő- és munkaigényes vállalkozás. Az adatok összegyűjtése, helytörténeti publikációk, kéziratok, például szakdolgozatok, levéltári anyagok, eredeti fényképfelvételek, tárgyak felkutatása, a vonatkozó szakirodalmak tanulmányozása – mind-mind hozzátartoznak a kiindulási alaphoz. Az idős adatközlők megkérdezése is elmaradhatatlan, hiszen számuk egyre fogy, tudásuk, tapasztalataik viszont pótolhatatlanok. Ezen források, dokumentumok, interjúk elhelyezése egy települési értéktárban (és ezzel hozzáférhetővé tételük) szintén kívánatos és fontos hozadéka a projektnek. Ezekből kiindulva, és ezeket értékelve, megszűrve kell aztán kiválogatni, hogy sok-sok megbeszélést, szakértőkkel tanácskozást követve az egyes tartalmak formát öltsenek és megtalálják helyüket a tanösvényben. Ez természetesen elsősorban a helyi közösség feladata, és itt térnék ismét vissza a hálózatépítésre. A különböző civil szervezetek – tánccsoportok, kórusok, faluszépítő egyesületek, nemzetiségi klubok – száma örvendetesen magas csakúgy, mint a nemzetiségi oktatási és nevelési intézményeké. Egy tanösvény – a nemzetiségi önkormányzat által összehangoltan – mindazok összefogását, tudását igényli, akik a kultúra- és hagyományápolás-őrzés bármely területén tevékenykednek. Ugyanakkor az MNOÖ Oktatási Bizottsága – és ez is az új pályázati kiírás részét képzi – minden elfogadott tanösvény-projekt mellé biztosít külső szakértőt.

A tanösvényeknek nemcsak a múlt feldolgozásában, a jellegzetes hagyományok, kulturális elemek tudatosításában – és ezeken keresztül a helyi identitás erősítésében – lehet komoly szerepük, de lehetőséget biztosítanak a településeknek arra is, hogy megmutassák magukat. A „sokszínűség az egységben" elv mentén ugyanakkor hozzájárulnak bizonyos, akár a többségi nemzetben, más nemzetiségekben, de nem utolsó sorban a németségen belül is elterjedt felszínesen általánosító vélemények és előítéletek lebontásához.

Örvendetes nyeresége a projektnek az is, hogy nem csak a településeken belüli hálózatépítést segíti elő, de a német nemzetiségi települések közöttit is, hiszen nemcsak az átadó ünnepségekre érkeznek messzebbről is csoportok, de célzottan, a tanösvények bejárására is.

Befejezésül engedtessék meg nekem egy személyes élmény ismertetése! A fekedi tanösvény átadása után megközelítőleg két héttel, este hét óra felé járt már az idő, amikor megláttam egy csaknem nyolcvanéves, helyben lakó nénit, aki befáslizott lábbal, botra támaszkodva gondosan tanulmányozta az egyik táblát és az installációt. Nekem úgy tűnt, hogy amikor lassan elballagott a táblától, kihúzta magát, egyenes derékkal, feltartott fejjel indult hazafelé. Bizony: a tanösvény tartást is ad!

Dr. Erb Mária

Díjat kaptak a nemzetiségi versenyek legeredményesebb tanulói

Az Emberi Erőforrások Minisztériumának Oktatási Hivatala (OH) Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központja 2018. május 9-én az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalában szervezte meg az Országos nemzetiségi online nyelvi verseny és az Országos nemzetiségi rajzverseny kiállítás megnyitóval egybekötött díjkiosztó ünnepségét.

Nemzetiségi általános iskolai tanulmányi versenyek díjátadója

Az OH Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központja a 2017/2018-as tanévben másodszor hirdette meg a magyarországi nemzetiségi nevelés-oktatásban résztvevő gyermekeknek, tanulóknak az *Országos nemzetiségi rajzversenyt*. A négy korosztályban, nemzetiségi népismerethez kapcsolódó témakörökben meghirdetett rajzverseny célja a hazai nemzetiségek történelmének, földrajzának, szellemi kultúrájának, népszokásainak, helyi hagyományainak bemutatása a képzőművészet eszközeivel, valamint a tanulók kreativitásának fejlesztése.

A verseny nagy népszerűségnek örvendett, a felhívásra tíz nemzetiség tanulóitól – bolgár, görög, horvát, lengyel, német, roma, román, szerb, szlovák, szlovén – közel 600 pályamű érkezett be. A szakmai zsűri a több száz alkotásból kategóriánként választotta ki a 3-3 helyezett alkotást, valamint további 38 rajzot javasolt különdíjra, illetve kiállításra.

A rendezvényen vették át továbbá a nemzetiségi oktatást folytató iskolák 4. osztályos tanulói az idén első ízben meghirdetett *Nemzetiségi online nyelvi verseny* díjait is. A verseny célja a tanulók kommunikációs kultúrájának fejlesztése, a nyelv tudatos használatának ösztönzése, valamint a tanulók életkori sajátosságainak megfelelő, játékos, sok meseelemet tartalmazó feladatokat felvonultató, sikerélményt nyújtó online versenyzési lehetőség biztosítása.

A nyelv és irodalom versenyeket hét területen (horvát, szerb, német, román, görög, szlovák, szlovén), két kategóriában írta ki a minisztérium. Az I. kategóriában a nyelvoktató, illetve a kiegészítő nemzetiségi oktatást végző intézmények, a II. kategóriában az anyanyelvű, illetve a kétnyelvű nemzetiségi intézmények 7-8. évfolyamos tanulói versenyezhettek. A népismeret versenyeket nyolc (görög, horvát, német, román, roma, szerb, szlovák, szlovén) területen, egy kategóriában hirdették meg a 7-8. évfolyamos diákoknak, kivéve a roma népismeretet, amelyben a versenyzők két korosztályban (5-6. és 7-8. évfolyamosok) is indulhattak.

A tanulók 11 nemzetiségi nyelvterületen – bolgár, görög, horvát, lengyel, német, roma, román, ruszin, szerb, szlovák, szlovén – versenyeztek a nemzetiségi intézménytípusuknak megfelelő kategóriában (I. kategória: a nyelvoktató, illetve kiegészítő nemzetiségi nevelési-oktatási formában részt vevő tanulók; II. kategória: az anyanyelvű, illetve kétnyelvű nemzetiségi nevelési-oktatási formában részt vevő tanulók). A díjátadón a versenyenkénti első három helyezett, összesen 33 tanuló részesült díjazásban.

A díjátadó ünnepséget a nemzetiségi intézmények tanulóinak műsora színesítette: verseket, dalokat, táncokat adtak elő.

Szlovén díjazottak és tanáraik Ropos Mártonnal, az Országos Szlovén Önkormányzat elnökével
(Sütő Ferenc felvételei)

Mit tanul a gyerek a néptáncon kívül?

A néptánc általában nemzedékről nemzedékre hagyományozódik – aki egyszer belecsöppent, azt többé nem ereszti. A szülők nyomában ott bukdácsolnak a gyerekek, aztán a gyerekek barátai is. Mire kikerülnek, pár fontos dolgot biztosan megtanulnak a néptáncosok: közösségben létezni, valamint azt is, mitől férfi a férfi, és mitől nő a nő. Ez pedig nem kevés tudás manapság.

***Neuwirth Annamária** néptáncpedagógus-koreográfussal, közösségépítővel, a Bihari János Művészeti Iskola igazgatójával beszélgettünk erről.*

– A népzene, népi hagyomány benne volt a család értéktárában, vagy a néptáncos közösségben tanulta?

– Benne volt. Nagycsaládban nőttem fel, öten voltunk testvérek. Édesanyám örökké énekelt, mondókázott, rengeteg dalt tudott. Az udvarbeli gyerekek is gyakran átjöttek hozzánk, mert nálunk mindent lehetett. Ez Debrecen városában volt, öt percre az Arany Bikától és a piactól. Tizenévesen még a földön hasaltam, és a fiúkkal golyóztunk. Anyukám varrónő volt, otthon dolgozott, és a munka mellett foglalkozott velünk. Csinált nekünk bábszínházat, ő írta a meséket, a dramaturgiát is, bábukat készített, a nagyobbaknak ő tartott bábelőadást, Nekem már a nővérem játszott. A nagybátyám építette és festette a díszleteket Anyukám azt is fontosnak tartotta, hogy március 15-ét is megünnepeljük a családban. Széles kokárdát, Petőfi képet tett ki az ablakba, és mindnyájunknak kellett készülni valami ünnepi produkcióval. Szavalóversenyt rendezett az udvarbeli és rokon gyerekeknek, a szülőkből állt a zsűri, és ők adták össze a díjakat is. Rengeteget mesélt a háborúról, amelyben két fivére meghalt, a harmadik hadifogságba került. Egy testvéremet is bombatalálat érte, úgymond „helyette" születtem én. Az árván maradt unokatestvéreinket is mindig segítettük, sokszor nyaraltak nálunk. Egyáltalán, minket arra nevelt édesanyánk, hogy mindig segíteni kell másoknak. Nemcsak én vittem tovább az ő szerepét a családban, hanem a középső bátyám, és amíg élt, a nővérem is. Az unokáimmal sokat énekelünk, verselünk, mondókázunk. Ha álmomból ébresztenek, akkor is el tudom mondani az édesanyámtól tanult ringatókat, ölbéli játékokat. Ezek nagyon fontosak, nemcsak megvigasztalódik az a kicsi, ha elesik, és ölbe vesszük, ringatjuk, hanem sok mindent megtanítunk ezekkel a dalocskákkal az életről, észrevétlen. A nagyobbik unokám naponta az ágyamban issza meg reggel a kakaót. Viszem őket – sőt, a testvérem unokáit is – színházba, táncelőadásokra, koncertekre. Minden évben szervezünk nagycsaládi találkozót, ahol 30-40-en vagyunk. Ezeket a fiatalok is igénylik, mert, ahogy mondják, mindig jó sztorikat mondunk a gyerekkorunkról. Születésnapokon is együtt vagyunk, társasjátékozunk, beszélgetünk.

– Azt nem lehet mondani, hogy ebben a családban unatkozott, vagy élmények hiányában lett volna…

– Nem, de a családon kívül is sok mindent csináltam: mindannyian tanultunk zenét, én hegedültem,

kórusba jártam, mellette elkezdtem táncolni és úszni. Amikor ez mind már nem ment együtt, a zeneiskolát hagytam abba. Nagyon sajnáltam, mert fantasztikus énektanárom volt. Meghívta Kodályt is a zeneiskolába, én vittem neki az emlékkönyvet, hogy írjon bele. Kodály az ölébe ültetett, és addig nem írt a könyvbe, míg le nem szolmizáltam, amit elénekelt. Az énektanárnőm vitt be a Csokonai Színházba gyerekszereplőnek. Voltam utcagyerek a Carmenben, Mustármag a Szentivánéji álomban. Gyerekként énekeltem a Kodály Kórusban is.

– Miért a táncot választotta?

– Ennek személyes okai is voltak, de leginkább a tánc vonzereje döntötte el. Nagyon jó közösséget találtam a Debreceni Népi Együttesben. Akkor kerültem középiskolába, és a nagyok azonnal elkezdtek minket istápolni: segítettek megtanulni a táncokat, énekeket, és figyeltek az iskolai tanulásunkra is Én aztán 1975-ben elkerültem onnan, de a mai napig találkozunk, valahányszor hazamegyek Debrecenbe. Negyven év után is megvan a kötődés közöttünk.

– A nemi szerepek mikor bukkannak elő a táncban és a gyerekjátékokban?

– Én minél hamarabb szeretem belevinni. A kicsiknél még, amikor olyan játékokat játszunk, amelyekben párt kell választaniuk – forgózásnak, spórpozásnak (minden vidéken másképp) hívják ezeket –, olyankor a fiúk erőfölénye miatt még nem bánom, ha azonos neműt választanak a gyerekek, nehogy baleset történjen. De a többi párválasztó játékban – ilyen például az „elvesztettem zsebkendőmet" már arra biztatom őket, hogy a fiú lányt válasszon és fordítva, ne a havert meg a barátnőt. Ha ezt kicsi korban megszokják, természetes lesz később, hogy a táncban is vegyes párokat alakítsanak. Könnyebben megtanulják a fiúk, hogyan vezessék a lányt,

bátrabban megfogják a lány derekát, kezét. Az improvizálást is minél korábban tanítjuk, ahogy az írásban gyakorolják, hogy A-t meg a B-t hogyan kell összekötni, ugyanígy a táncban is meg kell tanítani, hogy a csárdás után hogyan következik a cifra, illetve fordítva, hogyan kötjük ezeket össze. Egyedül könnyebb, de amint ketten csináljuk, az egyiknek vezetnie kell. És a magyar néptáncban a fiú vezet, a lánynak pedig követnie kell. De ez ugyanígy van a rock and rollban is. Ha már tudják az alaplépéseket, elereszthetik a fantáziájukat, és megmutathatja a fiú, hogyan tud irányítani, akár egy dobbantással. Mivel elég temperamentumos vagyok, sokszor megkérdezték tőlem, hogy engem irányítottak a fiúk, vagy én szoktam irányítani. Amikor hozzám odajött egy fiú és megfogott, akkor én tudtam, hogyan kell viselkedni. Szerencsére a felnőtt együttesben olyan párjaim voltak, hogy fel sem merült, hogy én vezessek. Amikor pedig tanítottam, megmutattam a fiúknak, hogy mit kellene éreznem ahhoz, hogy úgy mozduljak, ahogy ő szeretné.

– Kiskamaszként, amikor olyan esetlenek a lányok meg a fiúk is, és borzasztóan zavarban vannak a másik nemtől, azok számára, akik táncolnak, a fizikai közelség sokkal természetesebb lehet. Látszik ez abban, hogy felszabadultabbak egymás társaságában, vagy küzdelmes őket összeszoktatni?

– Nem küzdelmes. Gyakran elmondom nekik: „Semmi bajod nem lesz, ha hozzád ér egy fickó. Ha valami zavar, mondd meg neki, de fontos hogy meg kell érezned a párod szagát, hogy bírod, vagy nem bírod!" Nem az izzadságszagról beszélek, természetesen.

– Hanem a kémiáról…

– Igen. Hogy érezzék, passzolnak-e egymáshoz.

– Miben jelent még előnyt a néptánc a mai gyerekeknek?

– Úgy látom, hogy sokkal kevesebbet kapnak otthon. A mai szülők azt gondolják, hogy „majd a bölcsőde, az óvoda és az iskola mindent megtanít". Még köszönni sem tudnak – nemcsak a gyerekek, a szülők sem –, és borzasztó keveset beszélgetnek velük otthon. Már egy kedves szótól, egyszerű kérdéstől kinyílnak. A felnőtteken is látom, hogy mennyire igénylik a beszélgetést, miközben a gyerekeikre várnak, pezsgő társasági életet élnek a várótermeinkben. Akik ide járnak táncolni, azoknak nagyon sokat számít, hogy együtt énekelnek, együtt izzadnak órákon keresztül, és nemhogy elegük lesz egymásból, hanem egyre többet kívánnak. Ezért is járnak táborba, kirándulásokra. Szervezünk nekik farsangot, nagy közös sportnapokat, kézműves foglalkozásokat, társasjátékozunk. Sokszor bevonjuk a szülőket is, beszélgetünk, eljönnek a régi táncosaink is, mindig van néhány újszülött, akiket elhoznak bemutatni.

Mucsi Jánossal Foltin Jolán Katonabúcsú című koreográfiájában (forrás: Neuwirth Annamária)

– Kell, hogy ügyes legyen a gyerek, vagy mindenkit felvesznek a művészeti iskolába?

– Van felvételi: egy-két ritmusgyakorlatot csinálunk, hogy kiderüljön, van-e minimális ritmusérzéke a gyereknek, de ez is jól fejleszthető. Volt olyan szólistám, akinek két-három évig még az alaplépéseket sem tudtam megtanítani. Későn érő gyerek volt, még a fiúkhoz képest is. Azok kedvéért, akik ügyetlenebbek, olyan bevezető, bemelegítő gyakorlatokat csinálunk, amelyektől ügyesednek és a mozgáskoordinációjuk is javul. Persze van olyan gyerek, akinek azt mondom, hogy menjen inkább énekelni. Mindenki javítható, de ha érzem, hogy a táncban nem lesz sikerélménye, és mindig a hátsó sorban marad, akkor inkább megmondom, hogy szerintem nem ez az ő útja. Azzal nincs gondunk, hogyan tartsuk meg a gyerekeinket, inkább azzal, hogy túlságosan is összeszoknak. Amikor eljön az ideje, hogy továbblépjenek a nagy együttesbe, de némelyikük nem olyan színvonalon táncol, hogy bekerüljön, akkor nem mennek el máshová. Pedig több egyetemi tánccsoporttal is jó a kapcsolatunk.

– A közösséghez jobban kötődnek, mint a tánchoz?

– Igen, ez gyakori. A nehezen beilleszkedő gyereknek egyébként nem biztos, hogy a tánc a legjobb közeg. Van, aki énekkarban vagy kosárlabdacsapatban találja meg leginkább azt a helyet, ahol jól érzi magát. A lényeg, hogy valamilyen közösséghez tartozzanak a gyerekek, amelyben alkalmazkodni kell egymáshoz, és erős közös élmények érik őket.

Mihalicz Csilla

Forrás: hogyanmondjamelneked.hu

A magyarországi horvát hagyományokat őrzi és terjeszti

Szávai József, a Tanac Néptáncegyüttes alapítója és vezetője

Volt már kézilabdakapus, járt szőlész-borász osztályba is, s még fizikát is tanított. Kalandos életéről és a sikeres táncegyüttesről mesélt lapunknak.

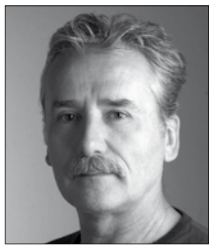

Dittrich Éva felvételei

– Mikor és milyen apropóból jött létre a táncegyüttes?

– 1988-ban alakult a Tanac Néptáncegyüttes, szerettük volna egy kicsit másképp bemutatni a Pécsett és környékén élő horvátok néphagyományait. Célunk elsősorban a táncok gyűjtése, bemutatása és megőrzése volt.

– Elég kiterjedt az egyesület tevékenysége.

– Igen, elég széles a skála. A pécsi horvát iskolában működnek gyermekcsoportok, év közben heti egy alkalommal tanítjuk őket. Ezenkívül van egy fellépő együttes, akik heti kétszer szoktak próbálni a Zsolnay Negyedben, s rengeteg helyre hivatalosak 1988 óta. Van egy veterán csapatunk is, akik egykori táncosokból tevődnek össze, ők időnként ellátogatnak hozzánk. Működnek még táncházak, gyakran a Színház téren gyűlünk össze, ilyenkor sokan csatlakoznak hozzánk táncolni.

– Úgy tudom, könyveket is adnak ki.

– Így van, ez lényeges dolog. Több könyvünk megjelent már a népviseletekről, melyekhez *Körtvélyesi* László és jómagam készítjük a fotókat. Magának az egyesületnek van egy jelentős ruhatára eredeti népviseletekből. Nagyon vigyázunk rájuk, hiszen van köztük több mint száz éves ruha is. Ezeket csak kivételes alkalmakkor szoktuk használni. Most készül a harmadik könyv, ezek az interneten is megtalálhatók egyébként.

– Hogyan került kapcsolatba a tánccal?

– Az akkori barátnőm vitt magával egyszer egy táncházba Pécsen, ahol fantasztikus volt a hangulat. Ezután többször is ellátogattunk, s egyszer odajött hozzám a táncház vezetője, aki felajánlotta, hogy legyek a táncegyüttes tagja. Nagyon izgatott voltam, azonnal igent mondtam. Sajnos nem tudtam rögtön kezdeni a katonaság miatt, így két év múlva lettem hivatalosan is tagja a Baranya Táncegyüttesnek.

– Mindig is ez érdekelte?

– Nos, elég cifra volt az életem a tánc előtt. Általános iskola után a Széchenyi István Gimnáziumba jelentkeztem szőlész-borász osztályba itt Pécsett. Fél év elég is volt belőle, átjelentkeztem matematika-fizika osztályba, később a tanárképzőn és az ELTE-n is ezt a szakot végeztem el. Érdekelt a pszichológia is, de még a kézilabdacsapatba is bekerültem kapusként, ahol hat évig játszottam. Végül a barátnőmnek köszönhetően leragadtam a néptáncnál.

Szávai József 1953-ban született Pécsett, családja csak negyedrészt volt horvát. A Pécsi Tanárképző Főiskolán matematika-fizika szakon végzett – később fizikából az Eötvös Loránd Tudományegyetemen is lediplomázott. Tanított néhány évet, majd a Pécsi Orvostudományi Egyetemen volt orvosi fizikus. A Tanac Néptáncegyüttest barátaival alapították, ekkortól sajátította el igazán a horvát kultúrát.

– Idén is megtartják a Nemzetközi Horvát Fesztivált?

– Tavaly rendeztük a huszadik fesztivált. Az „Isten hozott, kedves vendég!" Nemzetközi Horvát Fesztiválon 1988 óta több mint száz településről, 4000 szereplő vett részt. Úgy döntöttünk, idén pihenünk egy kicsit, de természetesen lesz még alkalom a fesztiválozásra a jövőben is.

Pauska Petra

Forrás: bama.hu

Lőkös István akadémikus magas rangú horvát kitüntetést vehetett át

Miként azt már annak idején hírül adtuk, Mladen *Andrlić*, Horvátország magyarországi nagykövete februárban, a budapesti horvát nagykövetség épületében a Horvát Köztársaság elnöke, Kolinda *Grabar-Kitarović* asszony megbízásából ünnepélyes keretek között több kitüntetést is átadott magyar állampolgároknak. Azon az eseményen *dr. Lőkös* István akadémikus, irodalomtörténész, szlavista, nyugalmazott egyetemi tanár, az irodalomtudományok doktora, a Zágrábi Egyetem hungarológiai tanszékének vendégprofesszora egészségügyi okokból nem tudott megjelenni, így számára az elismerés átadására csak jóval később, felépülése után kerülhetett sor.

Mladen Andrlić a Horvát Köztársaság államisága, valamint ötéves európai uniós tagsága ünnepségén, a Hadtörténeti Intézetben és Múzeumban 2018. június 18-án, magasrangú magyar és horvát közéleti személyek jelenlétében nyújtotta át neki a Horvát Köztársaság elnöke által adományozott – Marko Marulić arcképével díszített – Horvát Hajnalcsillag Érdemrendet.

Mint azt a Horvát Nagykövetség munkatársa, Ádám Melinda ismertette, a most kitüntetett dr. Lőkös István nemcsak a Magyar Tudományos Akadémia tagja, hanem a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia levelező tagja is. Horvát és magyar nyelven mintegy harminc kötete jelent meg eddig. Tudományos munkásságának túlnyomó részét a horvát és a magyar irodalom szövevényes kapcsolatainak szentelte, Kutatásai eredményét tanulmányok, kritikák, esszék, cikkek, szerzői kötetek és fordítások formájában tette közzé. Ő volt az első, aki magyar nyelven megírta a horvát irodalom történetét, s magyarra fordította Marko Marulić Judita és Suzana című műveit. Írt a horvát irodalom nagyjairól, Miroslav Krležáról, Ksaver Sandor Đalskiról és Anton Gustav Matošról is. Három ízben is neki ítélték a Horvát Írószövetség Davidias-díját, valamint 2003-ban a horvát kultúra nemzetközi népszerűsítéséért az INA-díjjal is elismerték.

Gohér Krisztina

Demmel József

Identitás a rubrikákban

Nemzetiség és anyanyelv kérdése a tardosi iskolai anyakönyvekben (1929-1962)

A magyarországi szlovák társadalom 1918 utáni nyelvhasználati jellemzőiről, oktatási intézményeinek történetéről, közösségi identitásának alakulásáról jelentős mennyiségű szakirodalom áll rendelkezésünkre (ezeket körültekintően összefoglalja Uhrinová, 2017). E témák kutatása különösen izgalmas lehet olyan falusi közösségek esetében, amelyek az adott település földrajzi jellemzői, az infrastruktúra (úthálózat, távközlés stb.) kiépítetlensége miatt vagy más okokból a külvilágtól sok szempontból elzárva éltek. „*A szlovákok Pilisszentlászlón a második világháború előtt el voltak vágva a világtól, amelynek nemzetiségi szempontból jó hatása is volt; ennek köszönhető ugyanis, hogy nem feledték el anyanyelvüket. Még most, 1962-ben is a helyi általános iskola elsőseinek túlnyomó többsége nagyon rosszul beszél magyarul. A magyartanárnőnek bizony komoly nehézségei vannak még a felsőbb évfolyamokban is.*" – olvasható a *Ľudové noviny* 1962. évi 25. számában megjelent tudósításban. Az anyanyelv fennmaradásának vagy az identitás alakulásának kérdéseit ilyen zárt közösségek esetében érdemes lehet például az iskolai nevelés és az oktatási rendszer felől megközelíteni. E tanulmányban is erre teszünk kísérletet.

A kutatás a tardosi Fekete Lajos Általános Iskola archívumának 1929 és 1962 közötti anyakönyvein, felvételi jegyzőkönyvein és naplóin alapul. Ezen, nemzetiségi szempontból első látásra talán nem túl izgalmasnak tűnő dokumentumok segítségével feltérképezhetjük egy XX. századi szlovák falusi közösség identitásának, nyelvhasználatának fontos jellemzőit, a nagypolitikai eseményeknek a helyi folyamatokra gyakorolt hatásait és a közösségi identitás folyamatos változását. A naplók és jegyzőkönyvek segítségével olyan kérdésekre kereshetjük ugyanis a választ, mint például, hogy az első világháború után, egy hegyekkel körbevett és más tekintetben is viszonylag elzárt szlovák falusi közösségben meddig maradhatott meg a szlovák elsődleges nyelvként, anyanyelvként. (Pontosabban: meddig maradhatott nyoma ennek a hivatalos iskolai iratokban.) Ki lehet-e mutatni a második világháború által okozott válság nyomát az anyakönyvekben? Milyen társadalmi helyzetű családok döntöttek 1947-1948 során a Csehszlovákiába való áttelepülés mellett, és miként jelent ez meg az említett iratokban? Mi történt ezekkel a családokkal és a Tardoson maradtakkal az 1950-es években?

Jelen írás, mivel egy nagyon is sajátos forrásbázisból indul ki, elsősorban műhelytanulmány jellegű – a jól ismert nagypolitikai folyamatok helyi szintű leképeződését próbálja megragadni. E tanulmány tehát elsősorban forrásfeltáró szöveg –, az eredmények más jellegű forrásokkal, illetve párhuzamos kutatásokkal való összevetése egy későbbi kutatás feladata lehet.

A tardosi iskolások anyanyelve(i)

Még mielőtt belelapozunk az anyakönyvekbe, érdemes néhány szót ejteni arról az alá-fölé rendeltségi viszonyról, amely megmutatkozik az adatfelvétel során. A hivatalos adatokat meghatározó, az államhoz kötődő apparátus ugyanis mindig hatalmi pozícióban van, abban az értelemben, hogy meghatározza a kereteket és irányítja az információk megjelenését. Másképp fogalmazva, amire a rubrika nem kérdez rá, az – a forrás valóságában legalábbis – nem is létezik. Az adat tehát eleve kettős szűrőn keresztül jelenik meg: csak arra a kérdésre lehet válaszolni, amit az adatlap feltesz, és csak az kerül végül bele, amit beír az a (hivatalos) személy, akire az adott hivatalos iratot rábízták. E helyzet problematikusságára legjobb példa az 1910-es magyar, illetve az 1921-es csehszlovák szervek által készített népszámlálás nemzetiségi adatainak különbözősége. Ezek a számsorok épp az adatfelvételt elrendelő és elvégző hivatalos szervek, illetve az általuk feltett kérdések miatt vitatottak, hiszen valóban nem mindegy például, hogy nemzetiségre vagy anyanyelvre kérdeznek-e rá, illetve miként kategorizálják a népesség egyes csoportjait (erről a legújabban lásd: Szeghy-Gayer 2016., 61-65. old.).

Rátérve most már Tardosra és az ottani tanulók anyanyelvi jellemzőire: az anyanyelv magától értetődő módon minden vizsgált anyakönyvben szerepel, ám egy időszakban mellette az „egyéb nyelvtudása" rubrika is helyet kapott. Ez a tardosi iskolában való-

A szerző a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, Békéscsaba és a Historický ústav SAV, Bratislava kutatója.
A tanulmány a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete által kiadott, az intézet munkatársai és felkért vendég kutatók által Tardosról készített kötet részeként is megjelenik 2018-ban.

jában nem egy idegen nyelv megtanulását tanúsító bejegyzés, hanem olyan lehetőség volt, amely annak kifejezésére szolgált, hogy a tanuló anyanyelve/nemzetisége nem feltétlenül a magyar. Ez a kérdés már az első fennmaradt anyakönyvekben (1929) is szerepelt, és megmaradt a második világháború utáni évekig, csak a kommunista hatalomátvételt követően szűnt meg. Az utolsó tanév, amikor erről a tanuló vagy a szülő nyilatkozhatott, az 1948/49-es volt. Ez a rubrika az iskolai anyakönyvek formanyomtatványain feltehetően a dualizmus korából öröklődött. Mivel akkor még az ország lakosságának jelentős része nem magyar anyanyelvű volt, így az iskolába kerülő gyerekek jelentős része nem ismerte az államnyelvet. Ezért aztán valóban volt jelentősége ennek az adatnak, hiszen a tanítás nyelvét legalább az első évfolyamokban e szerint kellett meghatározni. Nem mellesleg ez az adat visszajelzés is lehetett az államapparátus felé a „magyarosítás" eredményességéről. Az első világháborút lezáró békék után az ország lakosságának döntő többsége azonban már magyar anyanyelvű volt, így ennek a fennmaradt, s az összes magyarországi tanulóra vonatkozó kérdésnek az esetek többségében nem volt jelentősége. Tardos iskolai anyakönyvei – miként vélhetően a legtöbb nemzetiségi közösség körében vezetettek is – kivételnek számítanak ebből a szempontból.

Az iskola irattárában megőrzött legrégebbi anyakönyvi napló az 1929/1930-as tanévről maradt fenn. Ekkor a hetvenhét első osztályos tardosi gyermek közül hetvennégynek szlovák volt az anyanyelve. A nyolcvan másodikos közül hetvenöt szlovák, négy magyar és egy német anyanyelvű volt. Az ötvennégy harmadikos mindegyike szlovák, a negyedik osztályban is csak két, az ötödikben és hatodikban egy-egy magyar anyanyelvű gyermek akadt. A nem szlovák anyanyelvűekről elmondható, hogy jelentős részük eleve nem is tardosi születésű volt, és bár tizenegy gyereknek volt magyar az anyanyelve, ez csak hat családot jelentett, hiszen többen közülük testvérek voltak. Kiemelendő az is, hogy mind a hetvennégy szlovák elsősnél kihúzták az egyéb nyelvtudást, ami azt is jelezheti, hogy Tardos lakossága a két világháború között nem két-, hanem egynyelvű szlovák közösség volt, hiszen – ha hihetünk az adatsornak – a gyermekek közül a családjában senki nem tanult meg magyarul. Ezzel szemben – az anyakönyv szerint – a másodikosok és a felsőbb évfolyamokba járó diákok mindegyikének volt már magyar nyelvtudása is.

Két tanévvel később (1931/1932) ezzel szemben minden szlovák anyanyelvűnek jegyzett tardosi elsős neve mellett ott szerepel, hogy tud magyarul is. Ez természetesen aligha jelenti azt, hogy az iskolai tanulmányokat 1931-ben megkezdő tardosiak hatéves korukra mindannyian megtanultak magyarul, két évvel korábban, az 1929-ben induló osztályban azonban még senki nem tudott – itt alighanem az adminisztrációban történt változás, s a magyar nyelvtudás meglétét automatikusan kiterjesztették minden tanulóra. Ez pedig arra utalhat, hogy az adatok lejegyzője valójában egyáltalán nem különböztette meg a gyerekeket tényleges nyelvtudásuk alapján. Így – azon túl, hogy az iskolai anyakönyvek szerint Tardoson az 1920-as évek közepén született gyerekek mindegyikének szlovák volt az anyanyelve – valójában nem rendelkezünk pontos információval.

A következő adatsorunk a második világháború utolsó éveiből van, amikor megfordultak a bejegyzések: szinte minden tardosi iskolásnak magyar az anyanyelve, míg a szlovák az egyéb nyelvtudás rovatába szorult. Csak osztályonként legfeljebb négyöt diák neve mellett áll a szlovák anyanyelvről szóló bejegyzés, de a legtöbb évfolyamban egyáltalán nincs ilyen. Mi történhetett alig félnemzedéknyi idő, tizennégy-tizenöt év alatt Tardoson? Valóban eltűntek volna a szlovák anyanyelvűek ennyi idő alatt? Aligha. Az anyakönyvi bejegyzések változására több, akár párhuzamosan is érvényes magyarázat lehetséges.

Az egyik az, hogy az 1940-es évekre a nemzetiségi közösségekben megváltozott a közösségi identitás nyilvános kifejeződése (amit nem feltétlenül követett a valós nyelvhasználat), azaz a magyar állami-nemzeti hovatartozás nyílt kifejezése vált meghatározóvá, és a hivatalos iratokban (s talán a közbeszédben is) elfedte az egyébként a hétköznapi valóságnak továbbra is a részét képező szlovák anyanyelvi identitást (erről lásd pl. Sziklay, 2003., 421. old.).

A másik magyarázat, hogy erősebb lett az arra irányuló hatalmi nyomás, hogy ne a nyelvi, hanem az állami identitás kerüljön az okirat e választhelyére, így pedig csak rendkívüli esetekben – talán a család határozott fellépésére – fordulhatott elő a szlovák anyanyelv rögzítése. Osztályonként két-három gyerek esetében történt ez így, ha előfordult egyáltalán. Ők kivétel nélkül a legszegényebb rétegek képviselőinek, napszámosoknak, földműveseknek vagy kőfejtőknek családjából származtak. A pontos motivációjuk nem ismert, valamiféle tudatosságra utal azonban, hogy több olyan gyermeket is szlovák anyanyelvűként jegyeztek be, akik egymással rokonságban álltak, de nem testvérek voltak. Például a *Csapucha*, *Moravcsik*, *Zhorela*, *Zichó* családok gyermekei esetében. Feltételezhetjük tehát, hogy szlovák identitásuk jelzése és a között, hogy milyen famíliába születtek, volt valamiféle összefüggés.

És végül még egy fontos, de alapvetően nem nemzetiségi tényező is lehet a háttérben. Ma már ugyan ritkán tudatosítjuk, de az általános iskolakötelezettség elterjedése nem egyik pillanatról a másikra történt, főleg a paraszti társadalmakban alakult át igazán lassan az addigi, elsősorban a család által uralt nevelés duális, azaz az iskola és a család közti egyensúlyon alapuló neveléssé. Ehhez bizonyos esetekben több nemzedék is kellett, hiszen a gyerekek iskolába járásával kiesett a parasztcsaládok munkarendjéből egy vagy több fontos (sokszor a létfenntartáshoz is nélkülözhetetlen) és hagyományosan gyakran használt munkaerő. A XIX. században e társadalmi ré-

tegnél még teljesen általános volt, hogy ha jártak is a gyerekek iskolába, legfeljebb csak télen. Legkésőbb tavasszal, amikor megkezdődtek a mezei munkák, elhagyták az iskolapadot. Ez olyan gond volt, amelylyel az iskolarendszer nem tudott mit kezdeni még a XX. század harmincas éveiben sem. Valószínűleg ez áll a mögött a jelenség mögött is, hogy az 1930/31-es tanév hatvannyolc elsőse közül tizenegy nem fejezte be az évet (a legtöbbjük az őszi félévet végigtanulta, a tavaszi félévben azonban kimaradt). Az ilyen diákok később újra megpróbálkoztak az iskolával, de hogy milyen eredménnyel, azt megmutatja, hogy ugyanebben az évben a hetvenhét, „túlkoros", osztályismétlő gyerek közül harmincegyen azért nem fejezték be az évet, mert szolgálni mentek. Megállapítható tehát, hogy a harmincas évek elején az iskolai és a családi nevelés még Tardoson sem simult egybe. A nevelés duálissá válásának folyamata azonban nem állt meg, és egyre inkább az iskola vált dominánssá, ami ez esetben azt is jelenti, hogy a szlovák nyelvű családi nevelés mellé egyre meghatározóbban társult be a magyar iskolai nevelés. Lehetséges, hogy az 1930-as és az 1940-es évekbeli anyakönyvi bejegyzések közötti különbség ennek a folyamatnak is leképeződése.

A rubrikákban 1948-ig, a lakosságcsere évéig maradt fenn az anyanyelv jelzésének dualizmuskori hagyománya. Az volt az utolsó év, amelyben az iskolai anyakönyvek még közlik, hogy a tanulók magyar anyanyelvük mellett tudnak szlovákul is.

Az utolsó halvány nyom, amely az anyakönyvekben arra utal, hogy a tardosiak domináns nyelve a szlovák volt, 1956-ból való. Ráadásul paradox módon épp a szlovákul nem tudó gyerekek helyzete mutat rá erre. Ebben az évben ugyanis jó néhány diák az iskolaév sikeres elvégzése után sem kapott osztályzatot szlovákból, vagyis mentesültek e tárgy tanulása alól. Ha megnézzük, hogy kik voltak ezek a tanulók, kiderül, hogy ők szinte soha nem tardosi földművesek vagy bányamunkások gyermekei. Ha Tardoson is születtek, az apjuk valamilyen modern foglalkozást űzött (éjjeliőr, gondnok stb. volt), de jellemzőbb, hogy azoknak nem lett szlovákból osztályzatuk, akik nem a falu szülöttei voltak. Annak hátterében, hogy velük szemben az „őslakos", hagyományos foglalkozást űző tardosiak gyerekei számára hallgatólagosan „kötelező" vagy „elvárt" volt a szlovák, tantárgyként történő tanulása, feltehetően a szlovák családi gyökerek állnak.

A szlovák mint tantárgy

A szlovák nyelv oktatását az 1948/1949-es tanév második félévétől vezették be. (A szlovák nyelvű oktatás bevezetésének kultúrpolitikai hátteréről részletes képet ad Sziklay, 2003., 419-423. old.). Ettől kezdve minden tardosi általános iskolai osztályban szerepel ez a tantárgy, sőt néhány fennmaradt naplóból még azt is rekonstruálni tudjuk, mit tanulhattak a szlovákórákon a tardosi iskolások. Az elsősök heti két órában értelemszerűen a nyelvtan alapjaival ismerkedtek meg és egyszerű, jellemzően a falusi élethez kötődő témákat dolgoztak fel. A nyolcadik osztályosok, akiknek már három órájuk volt hetente, természetesen komolyabb témákat is tanultak. 1957/58-ban a pedagógus például a következő témákat jegyezte be a naplóba: „*Kossuth Lajos: A szegedi néphez*"; „*Rákóczi átlépi a magyar határt*"; „*Mit tanultunk Pestről?*"; „*Az alkohol káros hatása*"; „*Hunyadi harca a törökök ellen*". A szépirodalomból Ján *Kalinčiak* történelmi elbeszélését (Knieža liptovské), Božena *Slančíková-Timrava* prózáját és Janko *Jesenský*, valamint *Arany* János verseit vették. Jól látható, hogy a kor politikai ideológiája, a kommunista forradalmi és a jellegzetesen magyar hagyomány markáns hivatkozási pontjai rányomták bélyegüket a tananyagra, míg a szlovák viszont nem (*Jánošík*, *Štúr* stb.). Bizonyos témák ezzel szemben a falusi élet perspektíváját tükrözik.

Tótokból szlovákok

Érdekes megfigyelni egyébként azt is, miként változott a felhasznált forrásokban a szlovákság megnevezése. A világháború előtt következetesen a „tót" megjelölés szerepel a hivatalos iratokban, a világháború után pedig következetesen a szlovák. Az 1943/44-es tanévben kezdődik a változás – ekkor az iskola két alsó tagozatos tanítója, *Burián* Márta és *Kenyeres* Paula a korábbi megnevezést használja, míg *Bajnai* Erzsébet a felső tagozatban már minden esetben szlovákot ír. Egy évvel később már az egyik alsó tagozatos tanárnő, Burián is a szlovákot használja, míg a másik három alsós pedagógus marad a tótnál. Az 1945/1946-os tanévben már nem szerepel a „tót" kifejezés. Hogy mi állhat e váltás mögött, hogy helyi sajátosság vagy országosan jellemző jelenség volt-e, és miért pont ekkor történt, az további kutatás tárgya lehet.

Akik „Szlovákiába mentek"

Ami a nagypolitikai, történelmi léptékű események közül a leglátványosabban leírható és megragadható az anyakönyvek alapján, az a második világháború utáni csehszlovák-magyar lakosságcsere. Nagyon is sokat sejtetnek ezek a bejegyzések arról, hogy kik és miért döntöttek úgy a tardosiak közül, hogy otthonukat elhagyva Csehszlovákiába települnek át. Az 1947/1948-as tanév tavaszi félévében a helyi általános iskola minden évfolyama érintett volt. Az elsősöktől a hetedik évfolyamban tanulókig összesen ötvenkilenc gyermek költözött el (a nyolcadikosok adatait nem ismerjük). Ez a szám az 1947-ben ezen osztályokba beiratkozott 252 tardosi általános iskolás 23%-a. Érdemes azonban részletesebben is áttekinteni az adatokat. Az első osztály negyvennégy tanulójából tizennégy költözött el (31,8%). Mivel az anyakönyvek ekkor még tartalmazták a gondviselő, vagyis alapesetben az apa foglalkozását is, tudjuk,

hogy a tizennégy gyerek közül öt napszámos, két földműves, és egy-egy kőfejtő, fuvaros, pásztor, kertész, kőműves, és (valószínűleg az apa halála vagy válás miatt) két „*háztartásbeli*" anya gyermekei voltak azok, akik „*Szlovákiába költöztek*." A másodikosok közül tizenegy hagyta el az eredetileg negyvennyolc fős osztályt (22,9%), heten napszámosok, négyen kőfejtők gyermekei. A harmadik osztály közel harmada, 32,5%-a települt át, negyvenháromból tizennégy tanuló. Közülük hétnek napszámos, kettő-kettőnek szatócs, illetve pásztor, egynek-egynek pedig kőműves, illetve kőfejtő volt az apja. A harmincegy negyedikes közül csak öten költöztek el (16,1%), két napszámos, két kőfejtő s egy háztartási cseléd fiai és lányai. Az ötödikesek 27,2%-a, harmincháromból kilenc diák, öt napszámos, két fuvaros, valamint egy-egy kőfejtő és szatócs utóda távozott. A huszonkét hatodikosból két napszámos gyereke (9%) települt át. A hetedik osztály négy tanulót vesztett a lakosságcserével, a harmincegy fős osztályból két napszámos, egy kőműves és egy kovács gyermeke költözött el (12,9%).

Az adatokból az áttelepülés több fontos háttértényezője rajzolódik ki. Az egyik feltűnő jellegzetesség, hogy az áttelepülő gyerekek száma, ha nem is lineárisan, de úgy százalékos arányait, mint az abszolút számokat tekintve csökkent, minél idősebb volt a gyerek. Az első három osztályból harminckilenc gyerek költözött el, vagyis az összes elköltöző gyerek kétharmada került ki a 6-9 éves korosztályból, míg a 12-13 évesek közül csak hatan, az összes elköltöző kevesebb, mint tíz százaléka. Valószínű, hogy ez nem véletlen, hanem tendencia, aminek talán az lehet a magyarázata, hogy a fiatalabb szülők, kisebb gyerekkel talán nagyobb hajlandósággal keltek útra, míg az idősebb, 12-13 éves gyerekek szülei már kevésbé voltak mobilak, több minden kötötte őket a faluhoz, a közösséghez és a magyarországi élethez.

A másik a gondviselők foglalkozási összetétele: az elköltözők szüleinek több mint fele volt napszámos (30 fő) és földműves (2), de jelentős csoportot képeztek a kőfejtők is (9). A fennmaradók között is jellemzőek a legalacsonyabb társadalmi rétegből származók, a pásztorok (3), fuvarosok (3), kőművesek (3) és a háztartási cseléd (1 fő). A legszegényebb rétegek voltak tehát azok, amelyek a felhívás nyomán vállalták a Csehszlovákiába való átköltözést, hiszen jelentős saját tulajdon híján nekik volt a legkevesebb veszítenivalójuk, és leginkább ők gondolhatták úgy, hogy sorsuk jobbra fordulhat egy másik országban.

A harmadik, amit megfigyelhetünk e bejegyzésekben, hogy a tanítók vagy más adminisztrátorok, akik az okiratokat vezették, jellemzően nem használták a hivatalos politika fogalmi-terminológiai kereteit. A hét vizsgált osztály közül hatban a „*Szlovákiába költözött*", „*Szlovákiába távozott*", „*Szlovákiába ment*" kifejezéseket használták, és csak a negyedik osztály tanítója használta egyszer a célállam hivatalos nevét („*Csehszlovákia*"), valamint az emigráció hivatalos terminológiáját („*áttelepült*").

A negyedik következtetés az, hogy – amint az az adatokból jól érzékelhető – nemcsak az áttelepülők, de az otthon maradók életére is komoly hatással volt a lakosságcsere. A tardosi általános iskolások esetében ez azt jelentette, hogy összeszokott gyerekközösségek változtak meg alapvető módon, hiszen több osztály esetében is elmondható, hogy szinte egyik pillanatról a másikra minden harmadik gyerek eltűnt az osztályból. Baráti kapcsolatok tucatjai szakadhattak meg, játszótársak, tanulótársak veszítették el a kapcsolatot egymással. Bár a nem sokkal korábban lezárult második világháború árnyékában ezek jelentéktelen ügyeknek tűnhetnek, az egyén számára azonban alighanem komoly veszteségként jelenhettek meg.

…és akik visszatértek

A lakosságcsere egyik kevéssé ismert következménye, utóhatása a néhány évvel későbbi (1959/60-as, 1960/61-es és 1961/62-es) felvételi naplókban is meglátszik. Az áttelepülők közül ugyanis többen úgy döntöttek, hogy visszaköltöznek Csehszlovákiából. Erre utal az iskolai anyakönyvekben, hogy a tardosi iskolába felvett gyerek közül többen nem Tardoson, sőt, nem is Magyarországon, hanem Csehszlovákiában születtek. A legvalószínűbb forgatókönyv esetükben, hogy szüleik eredetileg tardosiak voltak, s néhány év vagy egy évtized után visszatértek szülőfalujukba.

Négy családot sikerült beazonosítani így. V. Vendel alkalmi munkás lányai, Emília, Anna és Mária 1950-ben, 1954-ben és 1955-ben Komárnóban születtek, Á. Ignác kőműves lánya, Mária viszont 1947 novemberében Handlovában. Á. Milán és Á. József (Á. Ferenc kőfejtő és N. Mária napszámos fiai) Komárnóban 1951-ben, illetve 1955-ben jöttek a világra, Cs. Vera, Cs. József kőműves lánya pedig 1952-ben Tvrdošovce-ban.

Közülük két család sorsát tudjuk némileg részletesebben is rekonstruálni: Á. Ferenc kőfejtő fiai esetében először nem az apa, hanem az édesanya van gondviselőként bejegyezve, ami arra utal, hogy férje – aki később már gondviselőként volt jelen – ekkor még távol volt családjától. Fenntartva, hogy természetesen sok más oka is lehet az édesapa távollétének, megkockáztathatjuk a feltevést, hogy ő esetleg a családjánál később tért vissza Csehszlovákiából.

A másik V. Vendel alkalmi munkás családja. Az ő legnagyobb fia 1946-ban még Tardoson született, róla lehet tehát egyedül kétséget kizáróan igazolni, hogy egy Tardosról áttelepült, majd visszatérő személyről volt szó, akinek legalább három lánya született Komárnóban. Eleinte alkalmi munkásként dolgozott, később azonban fényképészként sikerült biztosítania a megélhetését. Amit még érdemes megemlíteni: a hét gyerek közül egyedül Cs. Vera esetében rögzített szlovák anyanyelvet a hivatalos irat, a többiek anyanyelveként a magyart jegyezték be.

Összegzés

A tardosi iskolai anyakönyvi adatok visszaigazolják, részben kiegészítik és pontosítják a magyarországi szlovákok XX. századi közösségi identitása alakulásával kapcsolatos narratívát – a más forrásokból részben már ismert folyamatokat és eseményeket – a társadalom legalsó, falusi közösségi és családi szintjein. Plasztikusan megmutatják, hogy egy viszonylag elzárt szlovák kisközösség meddig tudta szilárdan megőrizni nyelvi identitását a huszadik század folyamán, s hogy milyen folyamatok és események voltak hatással erre az identitásra.

Irodalom:

Szeghy-Gayer Veronika: Felvidékből Szlovenszkó. Magyar értelmiségi útkeresések Eperjesen és Kassán a két világháború között. Pozsony: Kalligram, 2016.

Sziklay László: Egy kassai polgár emlékei. Levelek Lidihez. Pozsony: Kalligram, 2003.

Uhrinová, Alžbeta: Slovenské písomníctvo v Maďarsku po roku 1989. Bibliografia slovenských a dvojjazyčných publikácií. Békešská Čaba, VÚSM, 2017.

Források:

A Róm. kat. el. népisk. Tardos anyakönyvi naplói. 1929 szept 1 – 1932 júli 15.

A tardosi m. kir. állami népiskola anyakönyve 1943/1944-től 1945/46-ig.

A tardosi állami általános iskola (népiskola) anyakönyve 1947/1948.

A tardosi áll. ált. iskola IV. osztályának anyakönyvi naplója az 1948/49. iskolai évre.

A tardosi állami általános iskola mulasztási és osztályozási naplói 1948/1949.

A tardosi állami általános iskola (népiskola) anyakönyvei, 1948/49, I-VII. osztály.

A Tardosbányai Állami Általános Iskola anyakönyve 1956/57.

A tardosi állami általános iskola első osztályának naplója, 1957/58.

A tardosi állami általános iskola nyolcadik osztályának naplója, 1957/58.

A tardosbányai általános iskola Felvételi naplói az 1959/1960., 1960/1961., 1961/1962. tanévben.

Hídépítés a Dunán – másképp

A Danube connects magazin tíz éve

A stuttgarti Magyar Kulturális Intézet különleges eseménynek adott otthont: pódiumbeszélgetéssel ünnepelték meg a Danube connects angol nyelvű magazin tizedik születésnapját. A jubileumhoz csatlakozott a Danube Books Kiadó és a nemzetközi Duna Akadémia évfordulója is, melyek mind ulmi kezdeményezések. Sabine Geller, a magazin főszerkesztője bevezetőjében utalt rá, hogy 2010-ben a Duna menti országok sokszínűségének bemutatása, az információcsere és a társadalmi kapcsolatok elősegítése volt lapalapítás ösztönzője, ami egyben az Európai Unió Duna-régióra vonatkozó stratégiájának tényleges tartalommal való megtöltését is jelentette.

A rendezvényre meghívott újságírók a Duna menti országok médiahelyzetéről és az európai identitásról beszélgettek. A Bulgáriában született Rayna Breuer újságíró, Mirella Sidro újságíró, blogger (Augsburg/Sarajevo), Korb Angéla és Daniel Hirsch budapesti újságírók, valamint Hendrik Schott EU-tudósító, az Európai Újságírók Szövetsége elnöke beszélgetőtársa – Sabine Geller mellett – az intézmény igazgatója, dr. Szabó Dezső volt. A Neue Zeitung magyarországi német hetilapot, a Magyarországi Német Írók és Művészek Szövetségét, ahogyan a Barátságot – a magyarországi többségi társadalom és a kisebbségek között különleges hídszerepet betöltő folyóiratot – is képviselték a megjelentek.

Dr. Szabó Dezső hangsúlyozta a Duna-régió EU-stratégiája fontosságát, és bejelentette egy ehhez kapcsolódó rendezvénysorozat megvalósítását, melynek a stuttgarti Magyar Kulturális Intézet ad majd otthont.

Káli-Horváth Kálmán verseiből

Úgy ölelj, és úgy szeress…

Eljönnek hozzánk a halottak.
Magukkal viszik a sóhajunkat
oda, ahol szótlanok a voltak,
oda, hol a könnyek apadnak,
oda, ahol frissen fáj a múlt,
ahol a jelen jövőbe fakult,
mintha régen meg is történt volna.
Egyszer porba hullt egy morzsa
bajszáról a mindent teremtőnek,
annak, aki parancsol a kőnek
szülni embert, fakasztani forrást.
Ne csak magadnak légy,
feledj gyomorkorgást!

Ölelj, ölelj, szeress, szeress!
Bukik a Nap, a Hold is elcsepeg.
Csillag sincsen, oly kopár az űr.
Eláll a lélegzet, vérzek legbelül.
Mint kóbor árny, ki égbe les
vágyva bánón, örök fájón
siratva az életet,
gyászolom, mi odalett.

Úgy ölelj, és úgy szeress,
mint ki tudja, vége lesz!
Hogyha végbe zár a létünk,
hagyjunk nyomot itt, hol éltünk.
Ölelj, ölelj, szeress, szeress!

Jönnek, jönnek a jajunkért,
könnyben pácolt sok bajunkért,
jönnek szóért, rossz vérünkért.
Ne feledjük azt, ki itt élt s halt hozzájuk térve
három napra, három éjre.
Örökláng ú, Isteni fény.
Azóta is Ő a Remény,
víg Örömhír, szent Költemény.

Jönnek ők nagy zsákot hordva,
átkainkat beleszórva, messze vinni sóhajunkat
oda, ahol könnyek, gondok
elmállanak, mint a lombok
termőfölddé az avarban.

Ne legyél most zavarban.
Ölelj!
Szeress!
Még szabad vagy!

2017. február 5.

A szerző Meztelen zsoltár című első verseskötetéből.

Pünkösd

Láng a lelkem. Erre keltem
rossz álomból meggyötörten.
Orgonának dallamára,
orgonának illatára,
zsenge tavasz hívására
közelít az Isten.

Mint az illat, mint a hang,
hömpölyög a Lélek.
Ugyan, mit beszélek?
Emberszóval mondhatatlan,
kézírással írhatatlan fények
szívünkben zenélnek.

Engedd hatni a lángnyelvet.
Benned virágot bont.
Áradni nyisd a tűzszirmokat.
Élet lesz, amit mond.
Meghallva Megváltónk szavát,
bölcs lesz a sok bolond.

2016. május 15.

Pillanat

A mulandó az szép.
Mi szép, az mulandó.
A mulandóság örök.
A szépség untató.
Mulat a mulandóság.
Vígkedvet játszik a szépség.
Mi van, vég nélkül szűnik.
A pillanat örök nagy kékség.

Gitárból röppen a dallam.
Húr rezeg, feszül.
Melódiát fakaszt.
Hangtest szentesül.
Homlokunk tágra zárva
rezonál mennyei hangra.
Mellünkből felfakad,
szóra kap Isten hangja.

Lángra lobban az Ige.
Hangteste örökké élő.
Mindent formázó ének,
végtelen táguló lét Ő.
Bennünk, ha szól a dallam,
akár csak hangjegy, szólam,
örök pillanat fénye
ragyog fel homlokunkban.

2016. október 12.

Előhang

Szavam van a borról is,
a kenyérről és porról is;
szavam van a bűnről is,
az igazról s a hűről is;
szavam van a jóról is,
a szívrepesztő gondról is;
szavamban halál rezonál,
gyarlóságunk felzabál;
torkomban lüktet öröklét,
szavalom szabadság örömét;
szavam van a mostról is,
a vég nélküli múltról is;
van szavam a vanról is,
s arról, ami még nincs is;
szavam életet is szól,
gyermekekért sír, dalol;
azokért, kiknek nincs jövő,
kiket orvos abortál, s szülő;
kik nem születnek csak halnak,
kiket fülek meg se hallnak;
sírok emberért s a földért,
barátért és ellenségért;
friss vízért és eleségért
s azokért, kikért szem nem könnyez,
kiknek tágas ajtó nincs, csak ketrec;
azokért, kiknek sóhaj terem,
kiknek a közöny lételem;
hazámért is szavam zengem,
szeretem s ő szeret engem.

Zsoltárom: magzat. Meztelen.
Felsír vérzőn, lepeltelen.
Isten árvája, az vagyok.
Titka az én titkom.
Dalolom.
Falj belém!
Kitárom homlokom.

2017. március 22.

Ötsoros

Vérzem a múltat és élem a jelent.
Végzetem érzem, szívembe nyelem.
A végtelent, mit be nem fog a szem,
Istenre hagyom.
Benne meglelem.

2016. február 1.

Tánc

(Balogh Tibor: Cigány asszony tánca az angyallal című képére)

Bronz arcú asszony
karol egy angyalt.
Sápadó szépségű
kecses virágszálat,
ki mintha máshol, más térben élne,
s hologram lépne e bús földi térbe,
oly tünde alakja,
időtlen lénye.
Nincs benne önzés.
Maga a béke.

Látja a titkot.
Jól tudja, mit hoz a jövő, a végzet,
a sorsformáló Ős-Örök Lényeg.
Mennyei végzés, küldetés várja:
elröptetni a cigányasszonyt
az angyalföldi bálba.
Téridőn lép át.
Dimenzión libben
új Máriát üdvözölni
alázatos hitben.

Szárnya kitárva, mozdul a lába,
faluszéli, mezítlábas cigánycsárdásra.
Karja derékon, ölelik vállon.
Szürreálisan valódi álom.
És odafönn, arany, reggeli fényben
trombiták sírnak Isten szívében.
Teremtő könnyez, szent szája rezzen:
„Múltján és jövőjén megkönyörültem!"
S a cigányok anyja, mint aki hallja,
büszke derűvel járja és ropja.

Víg kedve árad. Lelke kitárva.
Áldásként tágul a hetyke világra.
Szeretet benne. Senkit sem vádol.
Otthonra talált a megvetett vándor.
Istenes szent ő, lelke egy népnek.
Ember ne látná, csak az égiek szépnek?
Barna keblében ki van? Találd ki!
Ős anyaszívében Ábel és Káin,
Hunor és Magor és fáraók népe,
India tüze gyúl parázs szemében.

Forrása, kútja, hűs vize, Krisztus.
Élete többé nem labirintus.
Szabad madár újra,
ahogyan volt régen.
Visszakapja szárnyát,
hona van a fényben.
Táncuk mily légies, utat bontnak felhők,
millió égitest ringatózik keringőt.
Szárnyuk suhogása kvantumködöt oszlat.
Cigányasszony mennyben táncol szende
angyaloknak.

2017. február 11.

Rejtőzködő Isten

Rejtőzik az Isten kerekmindenségben.
Elgömbölyödik a puha őszi szélben.
Óvva minket bújik, titkon szívbe száll,
Párás parázsszeme folyton visszavár.

Isten könyörülj meg, ugyancsak szenvedünk.
Küldd el szabadítód, mint ígérted nekünk.
Ne hagyj minket tőled örök távol esni,
engedj Uram atyám jövendőnkbe lesni!

Rejtőzik az Isten kerekmindenségben.
Elforog Ő napként csillagboltos égben.
Nem mutatja arcát, nem szól, nem is durcás.
Türelme kiforrja idők vége-hosszát.

Isten nélkül vad magány az életünk.
Nem így volt ez, másképpen volt jó nekünk.
Ott az ékes Édenkertben volt hazánk.
Teremtőnkben gyönyörködtünk, ha szólt hozzánk.

Az Úr még rejtezik tán, de bizalmunk benne.
Mi vagyunk egyedül önmagunknak veszte.
Hogyha por leszünk, mit a köd lep el,
tudjuk, jó Atyánk, magadhoz veszel.

2016. május 19.

Erő

A szó akkor erős, ha gyenge vagy,
s szólni mersz hamiskás hangokat.
Nem komponálod meg, ki légy.
Vállalod magad, mint csúcs veszélyt.

A tett akkor erős, ha gyönge vagy,
s nem segít ösztön, se sanda agy.
Könnyeid derűsen vállalod.
Tudod, hogy múlandó állapot.

Nem vetítesz, nem sugallsz álmokat.
Kinyitott tenyérrel magad vagy.
Testbeszédeden nincs lepel.
Szabad vagy, zajtalan létezel.

2017. július 4.

Istentjátszó

Istenem!
Ha nem is vagy, legyél.
Létezésem száz pokolba ér.
Tágas univerzum kalapom.
Feketelyuk szívem.
Hallgatom.
Benne lüktet minden.
Hangtalan.
Pupillámban lényed.
Arctalan.
Istenem!
Ha nem is vagy, legyél.
Száz kezemmel osztalak
szerteszét.
Mindenséged hittel markolom.
Istentested szótlan majszolom.
Örök titkod furdal.
Bennem vagy.
Nincsszerelmed dermed.
El nem hagy.
Istenem!
Ha nem is vagy, legyél.
Bolond szavam haragot remél.
Hogyha értem gyúlna
szent mérged,
boldog lennék
látva szentséged,
s nem hazudnám
önmagam
Néked.

2016. június 10.

Magánymorzsa

Maroknyi magányom zsebembe teszem.
Tenyeremben elfér. Meg ne less, te szem.
Ne lássa senki, ha elvesztem eszem.
Bármit sütsz ki ma, én meg nem eszem.
Eldugom magam kenyérke belébe.
Maradj kívül rajtam, lengj el azúr égbe.
Nem jöhetsz oda, az Isten testébe,
hol lélek lapul, mint egy egérke.

2015. december 2.

Lieber Erzsébet

A kaposvári Resti főpincére

A kaposvári Resti. A fotó készítője: Király János kaposvári fényképész. (Képeslap, 1933)

Nagyapám, *Lieber* Ferenc, a kaposvári Restiből ment nyugdíjba, főpincérként. Fantasztikus személyiség volt, szerette az embereket, a munkáját, élt-halt a családjáért, különösen értünk, unokáiért. Van egy fénykép a Restiről, a képen a három férfi közül ő a jobb oldalon álló. Én is sokat jártam a Resti teraszán, mert nagyanyám gyakran elvitt ide, amikor ő vigyázott rám. Nézegettük a vonatokat, sütit ettünk, hűsítőt ittunk. Imádtam ezeket a sétákat, figyelni a gőzösöket, a vonatokat, az utasokat... Soha nem ebédeltünk itt, mert a nagymama minden nap „megfőzött" otthon, ebéd után pedig „elvégzett", azaz rendet rakott, lemosakodott, és csinosan felöltözködött. Fogta a kezem, és elmentünk korzózni. Ha a Restibe is betértünk, az általában késő délutánra, kora estére esett. Kiültünk a teraszra, és rendeltünk valamilyen süteményt.

Hogyne emlékeznék azokra a krémesekre, franciakrémesekre, lúdlábakra, mignonokra és dobostortákra, amik még eredeti alapanyagokkal készültek: magas kakaótartalmú csokoládéval, vagy főzött vaníliakrémmel, amiben apró fekete szemcsék jelezték a Bourbon vaníliát? Eszembe jut egy olyan süteményis, amit nem a restiben fogyasztottam ugyan, de onnan származott. Betegen feküdtem otthon, amikor nagyszüleim egy papírtálca édességgel állítottak be. Volt közöttük egy alagút formájú, amit korábban már többször láttam, és izgatta is a képzeletemet az a három nagy pötty a boltívforma közepén. Mint kiderült, gesztenyemassza volt. Resti-ételek illatára is emlékszem, ami összekeveredett a nedves újságpapír szagával, amiben az éttermi maradékokból nagyapám a macskánknak és a szomszédék kutyájának hozott.

Lieber Ferenc vérbeli pincér volt, nagyon barátságos, és civilben is mindenkihez volt egy jó szava. Ezért aztán rengeteg jó ismerőse volt, és sokan segítettek neki, mint ahogy ő is másoknak. Soha nem hallottam panaszkodni, szitkozódni, soha nem mondott egyetlen rossz szót sem másokra. Néha azért tréfálkozott, de azt is szeretetteljesen tette.

A családom többi tagjától mindig azt hallgattam: „te a nagyapádat szereted a legjobban közülünk". Ez nem így volt, egyformán szerettem őket, de mivel én voltam a lányunoka, engem kényeztetett leginkább, sokat mesélt nekem, rajongtunk egymásért. Sokszor

Dr. Lieber Erzsébet egyetemi docens, képzőművész Kaposváron él. 2018/3-as számunk címlapján látható alkotása.

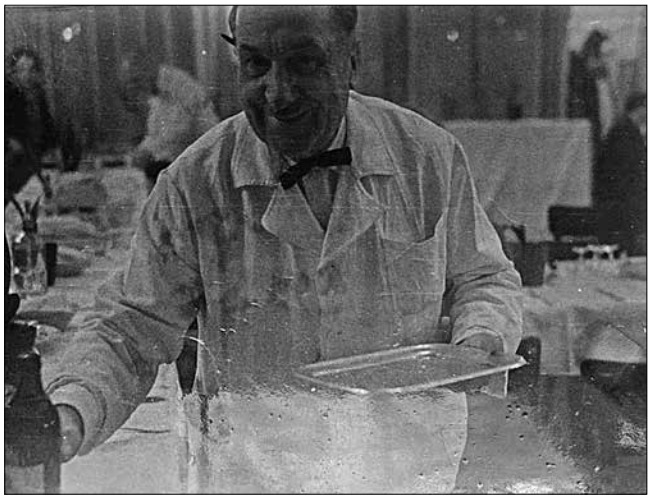

az életéről is beszélt. Többek között arról, hogy miért lett éppen pincér. Jó eszű, de nagyon vagány, pajkos gyerek volt, iskolába járni, tanulni nem szeretett. Az apja, aki tanár volt, kétségbeesetten vitte kilencedik gyermekét mestertől mesterig, próbálta beadni őt inasnak, de a nagyapámnak egyik munkához sem fűlött a foga. Utolsóként ácsnak adta be. Nagyapám lenézett a tetőről, látta, hogy milyen élet van alatta az utcán, sétálgatnak és beszélgetnek az emberek, ezért úgy döntött, ő egy percig sem marad tovább. Miután innen is megszökött, végső elkeseredésében az apja egy pincérhez vitte el. És lássatok csodát! Ez már tetszett az életvidám fiúcskának, kitanulta, és élete végéig örömmel űzte ezt a mesterséget.

Dolgozott a kaposvári Kaszinóban, a Turul szállodában is, de aztán a Restiben kötött ki. Keringett róla egy anekdota a családban, hogy amikor valamely uralkodó érkezett a városba, a fogadásán még tanoncként kellett felszolgálnia. Megcsúszott izgalmában, de úgy sikerült újra egyensúlyba hoznia magát, hogy a megpakolt tálcáról semmi sem esett le. Az előkelő vendégek pedig megtapsolták. Ez a történet különösen hihetővé vált számomra, amikor nagyapa egy vidámparkban egymás után fizetett be karikadobáló körökre. Ennél a játéknál karikákat kell dobni különböző nyereménytárgyakra. Ha úgy sikerül ráhajítani, hogy az a tárgyra és annak posztamensére is pontosan (nem ferdén, nem csak érintve) esik rá, akkor a játékos megkapja a búcsúfiát. Mivel nagypapám dobása mindig százszázalékosan talált, és már egy szatyornyi szuvenír volt a birtokunkban, odajött az üzemeltető, és könyörögve kérte, hagyná már abba, mert nyeremények hiányában a végén be kell zárnia a boltot. A kézügyességen, az emberekkel való bánásmód képességén túl nem árt, ha egy pincér megfelelő emlékezőtehetséggel is rendelkezik. Több száz számtani műveletet végzett fejben az én nagyapám naponta. Amikor az írásbeli szorzást és osztást tanultam, nem értette, hogy erre miért van szükség. Tettünk egy próbát, én mondtam neki háromjegyű számokat, amiknek a szorzatát ő néhány másodperc alatt fejben kiszámolta, én pedig írásban ellenőriztem. Mindig stimmelt.

Amikor nyolcvanhét éves korában meghalt, tiszta fejjel és jó lelkiismerettel távozott. Azt mondta, el akar menni az ő „drága felesége után", aki akkor már két éve halott volt. A nagymamám is nagyon közel állt hozzám. Ő, mint egy igazi médium, mindig megérezte-tudta, hogy mi történik velem. Úgy gondolok rájuk, mint akik nagy utazáson vannak. Nem sürgetik, hogy én is felszálljak arra a vonatra, de ha ez megtörténik, kitárt karokkal fognak várni…

Lieber Ferenc és Horvát Margit házassági képe

Olvassa a BARÁTSÁG-ot!

Fizessen elő 2019-re!

Éves előfizetési díj: 3000 Ft (1800 Ft + 1200 Ft postaköltség), **félévre: 1500 Ft**

A folyóirat előfizethető átutalással:

az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége főszámlája,
Barátság folyóirat alszámláján, OTP Bank: 11743057-26413457

e-mail címeink: baratsag@upcmail.hu, eva.mayer@nemzetisegek.hu
honlapunk: http://nemzetisegek.hu

Várjuk könyvtárak, iskolák, kisebbségi önkormányzatok, egyesületek, baráti körök jelentkezését!

Justitia Regnorum Fundamentum

Elismerések az ombudsmani hivatal alapításának évfordulóján

Dr. Székely László, az alapvető jogok biztosa, valamint ***Szalayné Sándor Erzsébet*** *nemzetiségi és* ***Bándi Gyula*** *jövő nemzedékekért felelős biztoshelyettesek az ombudsmani hivatal megalakulásának évfordulóján, június 29-én adták át a Justitia Regnorum Fundamentum díjat a 2018. évi három kitüntetettnek. Ezt a díjat az ombudsmanok 2007-ben a kiemelkedő emberi helytállás, szakmai tevékenység vagy életút elismerésére alapították és annak adományozzák, aki az alapvető jogok, különösen a gyermekjogok, a veszélyeztetett társadalmi csoportok jogai, a nemzetiségi jogok, illetve a környezetvédelem terén kivételesen magas színvonalú, példaértékű eredményt ért el, vagy jelentősen hozzájárult ilyen eredmény eléréséhez. A díjat az alapvető jogok biztosa saját hatáskörben, a nemzetiségi és a jövő nemzedékek biztoshelyettesének javaslatára ítéli oda.*

Az idei díjazottak:

Dr. Vékás Lajos jogtudós, akadémikus

Vékás Lajos professzor úr a magánjog, különösen a polgári jog, a nemzetközi magánjog és a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatok jogának Európa-szerte elismert kutatója, egyben a polgári jog területén kiemelkedő oktatói pályára tekinthet vissza és – remélhetőleg még minél hosszabb ideig – előre.

Gazdag pályafutásából kiemelhető az új Polgári Törvénykönyv (Ptk.) előkészítésében játszott, sokak által ismert, de talán még mindig nem kellően elismert szerepe. A Kodifikációs Főbizottság elnökeként hosszabb időn keresztül szakmai vezetője, irányítója és felelőse volt a törvénymű előkészítésének, meghatározó szerepe volt az új Ptk. elméleti megalapozásában és koncepciójának kidolgozásában. Noha ő maga néha kritikával szemléli azokat a változtatásokat, amelyek a tudományos és szakmai elképzelésekhez képest hol lobbi-érdekek mentén, hol politikai megfontolások alapján, hol pedig az államigazgatási egyeztetések során jelentkező kényszerűségek kapcsán épültek be a szövegbe, a törvénykönyv egészét tekintve mégis teljes joggal lehet erre a munkára büszke.

Ismeretes, hogy Bismarck a törvényeket a kolbászokhoz hasonlította, és óvott attól, hogy elkészültük folyamatáról behatóan érdeklődjünk. Ezért a Ptk. kapcsán csupán annyit érdemes talán rögzíteni, hogy Vékás Lajos kétségtelenül azon személyek egyike, akiknek köszönhetően ebben a kolbászban igen sok a színhús. A Polgári Törvénykönyv demokratikus jogfejlődésünk egyik jelentős állomása, amely az alapvető jogok érvényesülése szempontjából is kiemelkedően fontos jogintézmények védelmét és fejlesztését is szolgálja. Következetesen a szabad önrendelkezés, a szabad magántulajdon és szabad vállalkozás értékeire és eszményeire épülő, azokat kibontó és részletszabályokban is érvényesítő törvényről van szó. A személyiségi jogok védelme tekintetében a Polgári Törvénykönyvben magas színvonalon egészíti ki az emberi méltóság és az abból levezethető jogok széles körének alkotmányos védelmét és teszi ezen jogok megsértését magánjogi úton is szankcionálhatóvá. Ugyanakkor a közszereplőkre vonatkozó külön szabályozással a közügyek szabad vitatásának alapvető jogát is szolgálja, elősegíti a véleménynyilvánítás szabadsága és a sajtószabadság érvényesülését. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlatában önálló alkotmányos jogként elismert szerződési szabadság szempontjából is alapvető jelentőséggel bír, hogy a jogkereső állampolgárok Magyarországon egy dogmatikailag kidolgozott, a legújabb gyakorlati igényekkel és a modern gazdasági-technológiai fejlődés eredményeivel számot vető diszpozitív jogi szabályozásra hagyatkozhatnak ezen joguk gyakorlása során.

A részletszabályok széles köréből az ombudsmani tevékenység szempontjából külön érdemes rámutatni a környezeti károk érvényesítését szolgáló, a környezetszennyező tevékenységhez veszélyes üzemi felelősséget rendelő rendelkezésekre, valamint a közösségeket – így különösen a nemzeti, etnikai, faji és vallási közösségeket – bántó jogsérelmek esetén alkalmazható, az érintett közösség bármely tagja által érvényesíthető szankciókra vonatkozó szabályokra is.

Vékás Lajos eredményeinek, elismeréseinek részletes felsorolására nem, legfeljebb csupán nagyvonalú áttekintésére vállalkozhatunk.

Az állam- és jogtudományok doktora, tudományos kutató, a magyar jogtudomány eredményekben gazdag művelője. Munkái a magyar tudományos közösség elismerése mellett jelentékeny nemzetközi visszhangot is kaptak, és emellett a gyakorlati jogéletben is hatottak. Magánjogi problémák kezelésére irányuló megoldási javaslatai, a szabályokat értelmező megfogalmazásai gyakran a jogalkotásban és a bírói gyakorlatban is közvetlenül megjelentek, így nem egyszer akár szó szerinti átvételre kerültek felsőbírósági döntésekben is.

Sok egyéb mellett a régi és az új Polgári Törvénykönyv, valamint a Bécsi Vételi Egyezmény szövegének kommentátora, a szerződési rendszerek fejlődésének áttekintője, a polgári jog szinte minden részterülete mellett a kollíziós jog és a nemzetközi adásvétel témájában is publikált és sokat hivatkozott szerző.

A magyar és nemzetközi tudományos élet fontos résztvevője, tudományos társaságok tagja. 1995-től a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, 2014-től alelnöke. Számos nemzetközi jogtudományi társaság tagja. Egyetemi tanár, régi szakmai műhelyek munkájának folytatója és fenntartója, intézményalapító. 1984-től az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Polgári Jogi Tanszékének egyetemi tanára, évtizedeken keresztül tanszékvezetője. 1990 és 1993 között az ELTE rektora, több alkalommal rektorhelyettese. 1992 és 1997 között a Collegium Budapest alapító rektora. 1986 és 1987 között a heidelbergi egyetem vendégprofesszora, számos külföldi egyetem tiszteletbeli doktora. Tankönyvíró, a magyar öröklési jog általánosan használt és elismert tankönyvének szerzője, legújabban a szerződési jog általános részét áttekintő egyetemi tankönyv megalkotója. 1979-től aktív választottbíró a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara – illetve annak jogelődje – mellett szervezett Állandó Választottbíróságon.

Számos kitüntetés és díj birtokosa. A teljesség igénye nélkül említendő, hogy 2000-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje, 2008-ban a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje a csillaggal kitüntetésekben részesült. Akadémiai Díjas és Széchenyi-díjas kutató; mestertanár; a Deák Ferenc-díj, a Szent-Györgyi Albert-díj, a Szilárd Leó-díj és a Príma Díj kitüntetettje. Részesült továbbá az igazságügyi miniszter, a Kúria, a Magyar Ügyvédi Kamara és az ELTE által alapított különböző elismerésekben is.

Dr. Vékás Lajos Justitia Regnorum Fundamentum díjjal történő kitüntetésével az alapvető jogok biztosa azt ismeri el, hogy a szakjogágak művelése során kifejtett, joggal kiemelkedőnek nevezhető pályafutás egyben alapvető jogaink tényleges érvényesülését is szolgálja, elősegíti az Alaptörvényben is elismert alkotmányos értékek és államcélok megvalósulását. Az alapvető jogok védelme ugyanis nem valamiféle hermetikusan elzárt szabályrendszer keretében történik, eredményesen csak a jogrendszer egészének megfelelő működése mellett, demokratikus, az egyén autonómiájára és méltóságára érzékeny jogi környezetben valósulhat meg.

Mayer Éva újságíró, szerkesztő

Mayer Éva bátaszéki magyarországi német család gyermekeként született. Büszkén vállalt nemzetiségi származása és a közösségéért való folyamatos tenni akarás gyermekkorától kezdve meghatározta életét.

Középiskolai tanulmányait a budapesti Eötvös József Gimnázium német nemzetiségi tagozatán végezte. Az iskolában és a kollégiumban sokszínű közösség várt rá, itt ismerte meg későbbi kollégáinak egy részét is. 1962-től jogi tanulmányokat folytatott a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán, végül azonban az élet az írás, a kommunikáció és a nemzetiségi közössége érdekében végzett munka területére vezette.

Újságírói pályája ötvenöt évvel ezelőtt, 19 éves korában vette kezdetét. Az 1957-ben alapított – és azóta is a hazai német média központi elemének számító – Neue Zeitung nemzetiségi hetilapnak 1963-ban vált a munkatársává. Közel 28 éven át tudósított az újságban a magyarországi németek hétköznapjairól és ünnepeiről, illetve készített interjúkat kiemelkedő személyiségekkel. Egykori főszerkesztője szerint mindig elhivatottan dolgozott és nagy empátiával közelítette meg a legkülönbözőbb témákat. A Magyar Televízió Pécsi Körzeti Stúdiója által 1978-ban indított, a magyarországi németek heti rendszerességgel megjelenő közéleti televíziós magazinja, az Unser Bildschirm számára elsősorban magyarországi német művészekről készített portréfilmeket az 1990-es években.

A BARÁTSÁG című folyóiratot Ember Máriával közösen 1994-ben alapította, azzal a céllal, hogy az egyes nemzetiségi közösségek történelmére, hagyományaira és kultúrájára vonatkozó ismeretek közlésével soknemzetiségű hazánkban elősegítsék a különböző népcsoportok közötti megértést, elfogadást. A folyóirat Magyarország egyetlen olyan, évente hat alkalommal megjelenő lapja, amely valamennyi nemzetiség jelentősebb ünnepeiről, rendezvényeiről beszámol, valamint válogatást közöl képzőművészeti és irodalmi alkotásokból, időszerű összművészeti és tudományos teljesítményekről is. Emellett fontos szerepe van a kisebbségpolitikai közélet alakításában is, hiszen a nemzetiségeket érintő állami intézkedésekkel kapcsolatban – különösen a jogszabályok, rendelkezések megjelenése kapcsán – megszólaltat politikusokat, köztisztviselőket és nemzetiségi szakembereket is, ezzel gyakorlati segítséget nyújtva a jogalkalmazók számára is. A folyóirat rendszeresen eljut a magyarországi nemzetiségekhez éppúgy, mint a többségi közösséghez és a határon túli magyarokhoz, hozzájárulva ezzel az Európai Unió inkluzív társadalomépítéssel és interkulturális kompetenciák fejlesztésével kapcsolatos ajánlása megvalósulásához.

A BARÁTSÁG folyóirat létezésének huszonnégy éve alatt márkanévvé vált, európai színvonalú nemzetiségi újságnak és alkotóműhelynek tekinthetjük. A szerkesztőség 1995-ben a Nyitott Társadalom Alapítványtól Soknemzetiségű Társadalom díjat, 2003-ban Kisebbségekért díjat nyert.

„Sose felejtsük el, honnan jövünk" – szól Mayer Éva mottója, amelyet eddigi pályafutása során mindig szem előtt tartott: számára a nemzetiségek támogatása és képviselete a legfontosabb és legnemesebb cél. Ennek köszönhető, hogy újságírói tevékenysége mellett egész élete során aktív szerepet vállalt a magyarországi németek közéletében is. 1994 és 2010 között az Újbudai Német Nemzetiségi Önkormányzat képviselője, 1995-től 2010-ig tagja és elnöke volt a Fővárosi Német Önkormányzatnak, valamint szintén 1995-től hét éven át tagja volt a Magyarországi Né-

Díjazottak és díjátadok csoportja

Bajtai László felvétele

metek Országos Önkormányzata Közgyűlésének. Sokrétű tevékenysége során számos rendezvény és egyesület kezdeményezője volt, így alapító tagja a Magyarországi Német Írók és Művészek Szövetségének, valamint elnöke a budapesti Német Óvoda és Iskola Egyesületnek.

Jelenleg a BARÁTSÁG folyóirat főszerkesztője, 2017 óta pedig a Neue Zeitung Alapítvány elnöke.

Fáradhatatlan munkájában éppúgy, mint magánéletében mindig támaszkodhatott férjére, *Bajtai* Lászlóra.

Magas színvonalú újságírói, kulturális és a hazai német közösséget segítő munkájáért számos rangos elismerésben részesült. 2011-ben Budapest németségéért díjat, 2012-ban a Magyar Újságírók Országos Szövetségének Aranytoll életműdíját, 2013-ban Magyarországi Német Médiadíjat vehetett át. 2014-ben a Magyarországi Német Önkormányzatok Napján, gálaműsor keretében tüntették ki a Magyarországi Németségért Arany Dísztűvel (Ehrennadel in Gold für das Ungarndeutschtum), a magyarországi németség legmagasabb elismerésével.

Az alapvető jogok biztosa és a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes személyes nagyrabecsülésük mellett a Justitia Regnorum Fundamentum díjjal Mayer Évának a magyarországi nemzetiségi közösségek, elsősorban pedig a német nemzetiség érdekében végzett több évtizedes munkáját és a nemzetiségi kulturális jogok érvényesülése területén kifejtett kiemelkedő szakmai tevékenységét szeretnék elismerni. Ez a hazai német nemzetiségi újságírás és audiovizuális média elmúlt évtizedeinek elismerése is, amelynek a díjazott számtalan módon része és aktív alkotója is volt, egyúttal mindazoknak a pályatársaknak is szól, akik fáradhatatlanul dolgoztak és munkálkodnak napjainkban is a hazai nemzetiségi közösségek életének bemutatása és a kölcsönös megismerés, valamint elfogadás megteremtése érdekében.

Kerekes Sándor környezetgazdász, egyetemi tanár

Kerekes Sándor professzor úr a magyar kultúrtörténet nagy tanáregyéniségeinek méltó utódja, akiben egyesül tárgyának átfogó és mély ismerete a hallgatóit lebilincselni képes, világos előadókészséggel és az ifjúságot megértő, szívből szerető fiatalos lelkülettel. Diákjai visszajelzései önmagukért beszélnek. „Ezeken az órákon tényleg úgy éreztem, hogy lehet is tanulni valamit." „Az egyetlen tárgy volt, amire mindig bementem". „Máshogy gondolkozom egy kicsit a világról, mióta felvettem." Kerekes Sándor professzor úr tárgya a világ maga: az emberiség és az emberi létezés terét adó bolygónk kapcsolata. A professzor úr az ember „lenni vagy nem lenni" középtávú dilemmáját értelmezi, s próbálja tanítani a túlélés technológiáját egy olyan intézmény falai között, amelynek tudománya, bár szándékolatlanul, de érdemében éppenséggel inkább a „nem lenni" felé hajlamos orientálni ifjú polgárait.

Kerekes Sándor tudományos munkásságának meghatározó jellegzetessége, hogy észszerű, rendszerszerű érveléssel ellenállt és ellenáll mind a közelmúlt, mind a jelen uralkodó gazdaságpolitikai ideológiájának, értékalapú alternatívát kínálva az érdekvezérelt gondolati konstrukciókkal szemben. Kerekes professzor úr szakmai sikerének egyik titka a valósággal ápolt bensőséges viszonya lehet. Az ideologikus alapvetések és vad spekulációk világában a kémia-áruismeret tanári józanságával makacsul a realitások talajába kapaszkodik, tényekre hivatkozva int és érvel. Környezet-gazdaságtani alapvetése egyszerű és lényeglátó: „Az »értékteremtés«, amit a gazdasági rendszer végez, az ökológiai rendszerből nézve hulladéktermelés. Az »értékteremtés« azonban értékvesztéssel, minőségromlással jár a természet szempontjából".

Kerekes professzor úr iskolafenntartó személyiség; a műhelymunkára nyitott, alázatosan és együtt-

működésre készen épít mások munkásságára. Az a pedagógus, aki tudja, hogy a tanári hivatás létalapja a tanulni tudás, professzor emeritustól a hallgatókig – bárkitől. Barátja, és munkatársa, Kindler József professzor életművének részeseként és továbbgondolójaként is pótolhatatlan szolgálatot tesz a magyar tudományosságnak és a fenntartható fejlődés ügyének. Mégpedig ellenszélben, hiszen Kindler professzor is a világ befolyásos tényezői számára elviselhetetlenül világosan fogalmazta meg napjaink sokoldalú – így a környezeti – válságának alap-okát: „A gazdasági globalizáció kiveszi a hatalmat a közjóért felelős kormányok kezéből és egy maroknyi […] multinacionális és transznacionális vállalat és pénzügyi intézmény kezébe juttatja, melyeket egyetlen kényszerítő erő mozgat: a rövidtávú pénzbeli nyereségre való törekvés". Kerekes professzor úr konklúziója: „A környezet jó állapotban való megőrzéséhez erős állam szükséges, és a gyenge állam, a be nem avatkozó állam […] esetében a környezet állapota mint hosszú távú érdek, szükségszerűen háttérbe szorul".

Kerekes Sándor professzor úr érdeme (és egyben bűne…), hogy a környezet-gazdaságtant ilyen széles összefüggésben vizsgálja és alapozza meg, mégpedig egy jellemzően „piacimádó" közegben, ahol még a legkörültekintőbb és legmegalapozottabb érveléssel is igen nehéz szemléleti áttörést elérni. Ő ezért szélesen merít és mélyre ás, a tabudöntögetéstől sem viszszariadva gyűjtve össze az alternatív közgazdaságtan(ok) jeleseinek érvkészletét igazának alátámasztására. Például Michael Snydert idézve: „Uralkodó monetáris rendszerünk olyan sajátosságokkal rendelkezik, amelyek a fenntarthatóság koncepciójával összeférhetetlenek. A gazdasági fellendülések és hanyatlások végtelen sora, az emberek rövid távú gondolkodása, a gazdasági növekedési kényszer, a vagyonkoncentráció, a természeti és a társadalmi tőke alulértékelése, mind a jelenlegi globális pénzügyi rendszer »természetes« következményei. A változtatások tehát mind a társadalmi, mind a környezeti fenntarthatóság szempontjából elengedhetetlenek."

A holisztikus szemléletet Kerekes professzor úr a kultúra teljességéig tágítja, bátran hivatkozva a sem a közelmúltban, sem ma nem különösebben „trendi" spirituális és erkölcsi értékekre. „Máig érvényes Pál apostol Rómaiakhoz írt levelének bölcsessége: »Hiszen nem azt teszem, amit akarok: a jót, hanem azt cselekszem, amit nem akarok: a rosszat«. Az emberiség mintha ebben a csapdában vergődne. A sok jó szándék ellenére a Földön nőnek a különbségek a gazdagok és a szegények között, ma többen éheznek, mint valaha, és az elidegenedés soha nem látott méreteket öltött. […] Mindezen problémák közös gyökere minden bizonnyal az emberi kapzsiság és önzés, vagyis az erkölcsi értékrend nélküli világ »létezési kísérlete«."

Hivatkozik kevéssé divatos bölcselőkre: „A kulturális intézmények védőernyőjétől megfosztva az emberek belepusztulnának a társadalmi elhagyatottságba: meghalnának a heveny társadalmi felfordulás áldozataiként, erkölcstelenség, perverzió, bűn, éhhalál következtében. A természet elemeire hullana szét, a környezet, a táj szeméttelepekké válnának, a folyók elszennyeződnének" (Polányi Károly). Professzor úr pesszimista realizmussal rámutat: „a fogalmazás pontos, csak a feltételes mód indokolatlan, hiszen a világ nagyobbik része megfeledkezett a figyelmeztető gondolatokról és kipróbálta, hogy milyen az élet a kulturális védőernyő nélkül. Csak azért, hogy saját szemével láthassa, hogy a világ valóban nem bírja ki a több mint hét és negyed milliárd ember »féktelen étvágya« által okozott környezetterhelést. De a kemény tények és a gyakorlati tapasztalatok ellenére a XXI. század elején már nem hiszünk a szemünknek sem, és egyre csak megyünk tovább a járhatatlan úton."

Kerekes professzor úr megoldási javaslatai a diagnózisához hasonlóan észszerűen radikálisak, mivel tudja, hogy a „bussiness as usual" szemlélete a semmi felé vezet. „Meg kell változtatni a jólétről, a kényelemről, a fogyasztásról, a termelésről és szinte mindenről, amit megszoktunk, az elképzeléseinket, elvárásainkat. Alig marad valami, amit úgy csinálhatunk, mint ahogy eddig megszoktuk." „A versenyt inkább lassítani kellene, több együttműködésre… van szükségünk és időre ahhoz, hogy mindaz, amit az emberi lelemény felfedez, valóban az emberiség javát szolgálja." „Az együttműködő, az egymásrautaltságot elismerő növekedési, energia-, vagy mezőgazdasági stratégia a diverzitást helyezné előtérbe. Változatos tulajdonviszonyok, vállalatméret és változatos energiamix, a tájadottságokhoz illeszkedő tájhasználat, széles faj- és fajtaválaszték, multifunkcionális intézményhálózat jellemeznék ezt a régi-új közbeszédet, ha lenne ilyen közbeszéd." „Az nem ártana a Földnek, ha minden egy kicsit drágább lenne – talán jobban megfontolnánk, hogy miből és mennyit fogyasztunk. A szeretetből kellene többet fogyasztanunk, boldogabbak lehetnénk és csökkenne az ökológiai lábnyomunk, ezáltal fenntarthatóbbá válna a világ."

Professzor úr bátran és gyakran lelép katedrájáról, hogy azok előtt is érveljen, akiknek (talán) hatalmukban áll lépéseket tenni az elengedhetetlen változtatások érdekében. Szimpóziumok közkedvelt előadójaként, sok más funkció mellett az Országos Környezetvédelmi Tanács tudományos oldalának kulcsszereplőjeként és elnökeként próbál(t) és időnként reményteli módon képes hatni politikusok, bürokraták és ipari vezetők gondolkodására. E téren régóta küzdőtársunk, törekvéseink közösek, s azokban támogatjuk egymást. Egy hullámhosszon vagyunk, sokat tanultunk tőle. Ez az elismerés köszönet a több évtizedes közös munkáért is, köszönet mindazért, amit Kerekes professzor úr a jövő nemzedékek érdekében pályafutása során tett.

Sártúró

– Sártúró! Érted? Sártúró!!! – harsogott a nagybácsi.

Unokaöccse megszeppenve, lehorgasztott fejjel hallgatta.

– Sártúró…

Talán harsogott volna tovább is, de felesége rányitott és megfeddte.

– Az utcán megállnak, úgy üvöltesz. Holnap már egész Baja tudni fogja, hogy nem bírsz ki egy hónapot közös fedél alatt a húgod fiával. Nem tudsz szót érteni egy tízéves gyerekkel?

– Nem ért meg engem, pedig szép szóval kértem, ne dömöckölje a kertben folyton az agyagot. De a fiatalúr persze rám se hederít. Mondhatom neki bármiként: ne menjen a cigányok közé, csak odamegy… Mit odamegy? Kiszökik és hazahordja ide a te gyönyörű virágoskertedbe tőlük azt a nyavalyás agyagot, s hogy mindenki lássa, azzal játszik naphosszat. Nézd csak meg! Most is nyakig saras.

– Igaz, ami igaz, már Évikénk is mondta, hogy a barátnői csúfolták miattad – állapította meg az imént még férjét csitító háziasszony.

– A barátnői? Az csak hagyján! Engem az olvasókörben állított meg Markó nagyságos úr, hogy gúnyosan megkérdezze „…és az a sártúró szabadkai unokaöccse, hogy érzi magát városunkban?". Aztán hazajövet a rabbi nejével is összefutottam, ő meg azt kérdi nagy kajánul: „A cselédünk beszéli, hogy a maga kis vendége a Rontó-lánnyal sétálgatott. Mondja, Samu, tudja, hogy a fiú a cigánysoron kószál?"

Egy ideig némán csóválta rosszallón a fejét, majd folytatta:

– Micsoda szégyen! Egy Wollner-unoka, hogy tehet ilyet? Mondd csak, Ede, tudod te azt, hogy a Wollnerek a Cohén nemzetségből származnak, Mózes testvérének, Áronnak a családjából?

– Tudom! – csattant fel a válasz. – Hallottam elégszer, hogy nagypapa rangon alulinak tartotta apáék házasságát.

– Na hiszen! Mit csodálkozol? Apád egy suszter – szólalt meg ismét a férfi.

– Cipészmester!

– Azt mondom én is. De anyád többet érdemelt volna egy Teltschnél. Te meg pont úgy viselkedsz, mint egy suszterinas. Csak nem csirizzel vagy maszatos, hanem sártól, mint egy vályogvető cigány…

– Van annyi szép kislány a környékünkön – próbálta anyáskodva másra terelni a szót a ház asszonya, mert jól látta, hogy férje nagyon megbántotta a kisfiút azzal, hogy az apját becsmérelte. – Ott van például Évike barátnője, Cser Vilmuska, miért nem annak csapod a szelet, Eduskám?

Még kacsintott is egyet mosolyogva, hogy kitessék, voltaképpen csak viccel ezzel az udvarlással. – Miért jó neked az, ha egy rút cigánylánnyal hoznak hírbe?

– Ne édelegj vele, Rebi! – szólt feleségére a családfő. – Meg kell büntetnünk a fiatalurat…

Így aztán Edét másnap otthon hagyták, nem vitték magukkal a piknikre, pedig a cseléd is velük ment. Ő cipelte a válogatott finomságokkal teli kosarat utánuk. Neki csak néhány almát és pár szelet csupasz kenyeret hagytak, sőt a házból is kizárták a kertbe. Nehogy összefirkáljon megint valami könyvet – adták magyarázatul. Csakugyan felmérgelte őket, amikor felfedezték, hogy az imakönyv üres lapjaira rajzolgatott. Még munkát is adtak: végig kell kapálnia hátul az egész konyhakertet. Egyébiránt azt csinál, amit akar – mondták – csak nem mehet ki az utcára. Még a kertkaput is rálakatolták. Persze, ha akarná, gyerekjáték lenne átmászni rajta, máskor is megtette, hiába magas és sűrű és hegyes a kerítésvas. Fel az almafára, ki az oldalágra, át a vékonyára! És zsupsz, már kint is van az ember. Most azonban nem akar kimenni. Eltökélte, férfiasan elszenvedi a büntetés, amit rá róttak. Az persze nem esik jól, hogy olvasni se hagyják, de legyen. Egy Teltschnek is van öntudata.

Azért kapálás közben persze a maga kertvégi gödrét is (bár már nem sok agyag volt benne) alaposan meglocsolta a kútról. Holnapra már így se lesz jó – gondolta magában. Megfigyelte ugyanis, hogy a háromnapos bárhogy locsolt masszából, már akármint gyúrja, a nap nem égeti olyan szilárddá a formákat: könnyen porladnak, ha erősebben megszorítja, vagy véletlenül egymáshoz koccantja őket az ember. Csak az elsőnapiak igazán szilárdak… Bár, ahogy Rontó Rozi megmutatta, ha törekkel alaposan összetapicskolja, vályogként jóval tartósabb lesz, viszont úgy öntörvényűvé válik az anyag: nem úgy alakul, ahogy akarná.

Odatolta a létrát a pajtatetőhöz (most legalább nem kellett többször is körülnézni, nehogy meglássák). Ha közeledtek hozzá, a lépéseket hallva, a gödörnél is eltakarta mindig, amin dolgozott, és gyorsan gombóccá, palacsintává nyomta.

Amikor „sarazott", Szabadkán is titkolta, hiszen édesapja sem volt kevésbé rátartibb, mint az itteniek. „Amig Teltsch Mór házában lakol, amíg Teltsch

Mór kenyerét eszed, azt teszed, amit Teltsch Mór mond!" – hallotta tőle nem egyszer. Már pedig két legnagyobb fiából – belőle és Árminból – kereskedő, vagy valami gyáros legyen, „ne holmi jöttment". Talán Áron nagyapa megértené, kár, hogy nem ismerte. Ő sírkőfaragásból és cégtáblafestésből élt. Négy cégérét is látta, nagyon szépek. Samu bácsi jóval vallásosabb, mint apa, még az is kitelik tőle, hogy Mózes könyvét olvassa, a Tízparancsolatot a fejére: „Ne csinálj magadnak faragott képet, és semmi hasonlót azokhoz, a melyek fenn az égben, vagy a melyek alant a földön, vagy a melyek a vizekben a föld alatt vannak." Otthon legalább nagyapára hivatkozhatnék, de itt Teltsch Áron egy Áron ősapa és a Cohenek ellenében mit sem érne.

Felemelte a ponyvát, ami alá műveit rejtette, hogy óvja őket az esőtől, meg a hajnali harmattól. Bánatosan állapította meg, hogy rigójának leesett a csőre, de Riska tehénnek is hibádzott a lába. Bezzeg Samu bácsi orra nem tört le.

– Egy igazi Wollner! Nem törik az orra – dünnyögte maga elé.

Vilmuska orra is pont olyan fennen volt, ahogyan valóságban is hordta, s a tekintete is épp olyan lesajnáló volt, mint amikor először látta a jöttére szétlapított koldus-alakot. Pedig már aráncokat is odatettem az arcára – búsongott egy pillanatra. Sérületlen Rozi arca is… És egyáltalán nem rút! Szakasztott olyan szép és kedves, mint a valóságban. Félt, hogy a széltől lobogó hajának végei, ahogy elvékonyította, letöredeznek majd, de úgy látszik a nap megtette a dolgát, jól kiszárította.

– Jóféle agyagból van gyúrva! – meglepődött, ez hogyan jutott az eszébe, mintha nem is a saját hangját hallotta volna.

Elégedetten szemlélte, hogy pont annak a személynek az arca került Rozié mellé, aki azt mondotta rá, hogy rút. A néni arcát is nagyon eltalálta, még igazi szemüvegének kicsinyített és tökéletes mása is ott ült az orrnyergén. Hirtelen ötlettől vezérelve, szembefordította a nénit Rozival, majd odatette a Rontó lány mellé Cser kisasszony arcmását is, hagy hasonlítgassa össze őket. Évike fejét és a cicamást viszont kitette oda, ahol legjobban tűz a nap, szükség van még az erejére. Még egyszer végignézett a „gyülekezeten", majd visszament kapálni.

Nem volt hét óra, amikor a háziak elmentek és már a hatot is elharangozták, amire megérkeztek. Nagyon vidámak voltak. Évike Vilmuskával kart karba öltve érkezett, s épp azt csacsogta sorra, mi minden látványosságban és élményben gazdagodott a városi ipartestületek piknikjén. Wollner Samu szinte első dolga volt, hogy megszemlélje a kerti vetemény gyomtalanítását, majd miután teljesen üresen találta a fiú sárgödrét, elégedetten magához ölelte Edét.

– Történt valami érdekes, amíg nem voltunk itt? – kérdezte barátságos hangon még ott, a zöldbab és a borsósorok szomszédságában.

Jókedve azonban tüstént odalett, amint megtudta, hogy egy fiatalasszony és egy idősebb úr is kereste, a fiú azonban nem kérdezte meg a nevüket.

– Ennyi eszed sincs?! Hogy tudjam meg most, hogy kik voltak, mit akartak?

– Biztos visszajönnek majd…

– Mondták? Mondottad-e nekik, hogy jöjjenek?

– Nem. De gondolom, ha dolguk végezetlenül mentek, majd csak visszatérnek.

– Rosszul gondolod! Sok nagykereskedő él ám Baján. Elmehetnek bármelyikhez. Akkor teszi jól az ember, ha minden kuncsaftját számon tartja. Ha keresték, s nem találták, ő keresse meg mielébb, mielőtt még máshoz fordulnának. Legalább azt el tudod mesélni, miként néztek ki?

Ede becsületére legyen mondva, többször is nekifutott. Az azonban, hogy a hölgynek milyen szép gödröcskéi jelentek meg az arca öblében, amikor mosolygott, s milyen lágyan omlott vállára a haja, hogy szépen ívelt szemöldöke és halvány szarkalába voltak, éppoly kevéssé elégítette ki Samu bácsit, mint az, hogy a látogató úrnak háromsoros ránc szántotta hosszában a homlokát, az orrcimpái mókásan tágultak, a füle pedig furcsán elállt. Az sem sokat segített, hogy elölről tarlott a koponyája és mindkét szeme alatt táskás volt a bőr.

– Na hiszen, meg vagyok áldva veled! – összegezte lesújtó véleményét.

Ekkor azonban – később sem tudta felidézni, hogy mi váltotta ki félelmei elmúltát – a fiú kézen fogta a nagybátyját, és magával vonta a pajta felé.

– De hiszen meg tudom mutatni őket, csak fel kellene mászni – hozta oda készségesen a másik létrát is.

Wollner Samu ugyan azt hitte, hogy unokaöccse végleg meggárgyult, hisz úgy gondolja, a pajta tetejéről szemmel még utolérhetők, az órákkal ezelőtt náluk jártak, de azért lépett a fiúval párhuzamosan fokról fokra. Ede előbb a férfifejet emelte óvatosan a szeme elé:

– Hát ez a férfi volt, ha éppen tudni akarja.

Nem sokon múlt, hogy nagybátyja hanyatt zuhanjon, amikor meglátta. Csak másodszorra találta ki, kit lát.

– Uramatyám! – kiáltotta elsőre, de nem ő volt. – De hisz ez a Fürst Simon! – jelentette ki, némivel halkabban másodjára.

A fiatalasszony agyagportréját már magától vette észre.

– Az meg ott a Molnár Helga!… Ez meg itt szakasztott olyan, mint Évikénk… Az a cica se rossz. Azok ott a túlsó sarkon micsodák? Ugye, megmutatod azokat is, te kis… Te kis… sártúró?

Edét szinte simogatta a hangsúly, amivel most ez a „sártúró" elhangzott. Nem sértésnek, inkább becézésnek tetszett. Mindketten lelkesen vitték oda létrájukat, és hangulatuk odafenn fokozódott. Samu bácsi egyesével szemrevételezett mindent, s bár Riska farka a kézében maradt, amikor megfogta, Ede mégsem haragudott meg érte. Voltaképpen ott jött

Telcs Ede: Hüvelyk Matyi (Budapest, Városmajor)

rá, hogy első közönsége előtt megnyerte a csatát. A nemrég még oly morcos rokonnak most az egyik dicsérő jelző, a másik után hagyja el a száját. Amikor a felesége agyagszobra került sorra, elérzékenyült.

– Nem is vettem észre, hogy még mindig ilyen szép…

Rebi néni egész este boldogan tapasztalta, hogy hites ura szeretettel teli szemekkel kíséri minden mozdulatát. Régen élt át olyan meghitt pillanatokat, amellyel most körbeteremtette. Ha ezt a változást nem is, de a másik – legalább ily feltűnőt – lefekvéskor számon kérte.

– Mi történt veled? Edus iránt nagyon megenyhültél. Megsajnáltad? Már nem bánod, hogy gúnyolnak miatta?

– Megérteni csak azt lehet, amire adódik magyarázat. Ezt mondtam egyébként Edusnak is. Most, hogy már tudom, amit tudok, nem bosszant a dolog – felelte rejtélyesen. – Holnap magam hozatok neki egy nagy adag agyagot.

Aztán megszánta a kíváncsiságtól szinte szétcsattanó nejét. Átölelvén sorra elbeszélte mindazt, ami a pajtán és a pajta körül történt.

– Hanem azt meg kell mondanom – fejezte be történetét –, van szeme a fiúnak: Rontó Rozi csakugyan jóval szebb, mint a te pártoltad.

Telcs Ede (művésznévként így írta a Teltschet) jeles magyar szobrász- és a legkiválóbb hazai éremművészeink egyike lett. Más művei mellett a budapesti Vörösmarty-szobor, Alpár Ignác városligeti (Vajdahunyadvára) és Szent László király szobra (Hősök tere, Millenniumi Emlékmű) őrzi keze nyomát köztereinken.

Hegedűs Sándor

Rendbe szedtük

Hunyadi Mátyás hivatalos uralkodói címe szerint számos ország királya és egy főhercege volt. Az alábbiakban ezeket olvashatjátok. Igaz, csak nehezen, mivel neveiket betűkre szedtük (a kétjegyűeket is különválasztva), majd ábécérendbe soroltuk, s így nyomtattuk ki.

Mely országok uralkodói címét viselte Mátyás?

AAÁCDILM
AAÁGGMORRSYZ
ÁÁGHOORRSTVZ
AÁBGILRU
AACGIÍL
AÁMR (ABINOSZ)
ABEIRSZ
ÁCEGHORSSZ
ADÉILMOOR
ÁGKNORSUZ (AACIMNU)
AAIRSTUZ

Számozó

Az idei esztendőt Mátyás király emlékévévé nyilvánították. 2018-ban uralkodóvá választásának 560., valamint születésének 575. évfordulójára emlékezünk. A lenti négyzethálóban Mátyás királyról szóló öt közismert népmesénk szállóigévé lett egy-egy mondatát rejtettük el. A megfelelő betűk helyét számokkal jeleztük. Ugyanazon betű helyén mindig ugyanaz a szám található. Az alatta felsorolt meghatározásokra adott helyes válasz betűit helyettesítő számok is rendre megegyeznek a hálózatban szereplőkkel, így általuk a feladvány szövege is olvashatóvá válik.

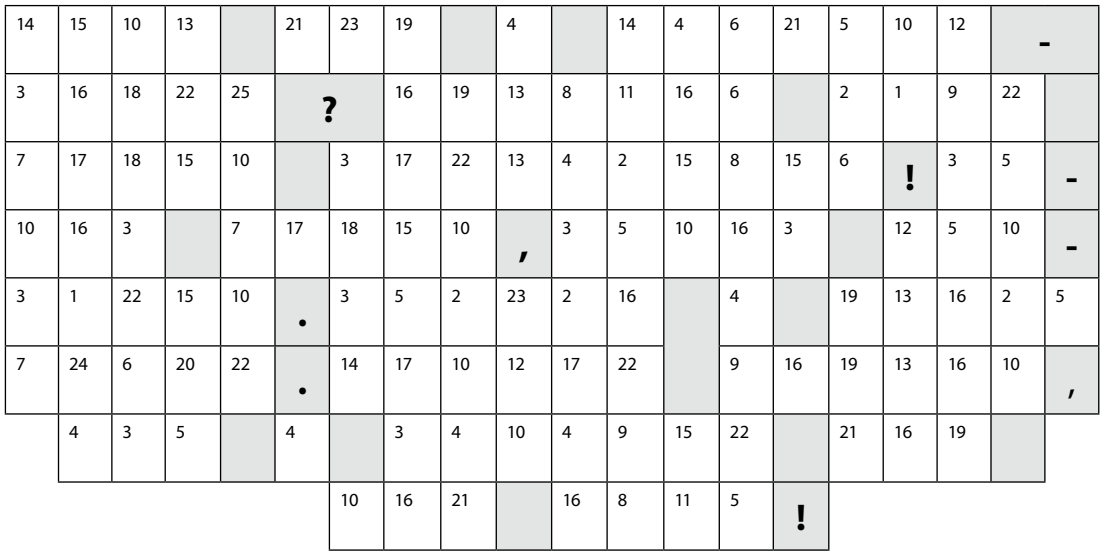

Meghatározások:

1.) Arany János 1855-ben ezen a címen írt verset Mátyás édesapjáról: **8, 11, 5, 7, 5, 10, 13, 15, 10, 5 / J, 4, 10, 3**

2.) Mátyás szülővárosa: **3, 1, 9, 1, 11, 8, 2, 15, 6**

3.) Mátyás híres budai könyvtárának kódexei: **12**, **1**, **6, 2**, **5, 10, 15, 12**

4.) Az első magyarországi nyomtatott könyv – a Mátyás király megrendelésére kiadott Chronica Hungarorum, a Budai Krónika – valószínűleg német származású készítője: **14, 16, 8, 8 / 4, 10, 18, 6, 15, 8**

5.) Vlad Tepes havasalföldi fejedelem szerződést kötött Mátyással, és megtagadta a török adót. Később vereséget szenvedve Magyarországra menekült. Kegyetlenségei miatt Mátyás bebörtönözte, majd idővel visszahelyezte trónjára. Vlad személye az irodalomban és a filmekben a vámpírok vezetőjeként ezen a néven éledt fel: **18, 6, 4, 3, 17, 9, 4**

6.) Mátyás első királyi intézkedései között, a számára szervezett diadalmenet alkalmával az ő jogaikat is megerősítette: **11, 8, 5, 18, 20, 3**

7.) Mátyást horvát uralkodóként ezt a várat is megerősítette, s bekapcsolta a védelmi rendszerbe, 1469-ben szabad királyi várossá, és a török veszély, valamint Velence elleni védelemre létrehozott kapitányság központjává tette, jelentősen csökkentve így a horvátok idegen fenyegetésnek való kitettségét. (Horvátul Senj a város neve.) **11, 16, 1, 23, 22**

8.) Mátyás király a szlovén népköltészet egyik központi alakja, de a szépirodalomban is helyet követelt magának. Mások mellett az egyik legjelesebb szlovén irodalmár is írt egy híres regényt, amelynek központi alakja (Mihaszna Marko és Mátyás király). Ki volt ez a szerző? **5, 2, 4, 10 /12, 4, 10, 3, 4, 6**

9.) Mátyás király neve latinul: **21, 4, 22, 14, 5, 4, 8 / 12, 1, 6, 2, 5, 10, 17, 8**

10.) A legfelsőbb szintű igazságszolgáltatást a Mátyás idején ez az állandóan ülésező testület végezte: **4 / 3, 5, 6, 15, 9, 13 / 8, 11, 16, 21, 23, 9, 13, 16, 8 / j, 16, 9, 16, 10, 9, 23, 22, 23, 10, 16, 3 / 7, 24, 6, 20, 8, 15, 19, 4**

11.) Mátyás hadai 1479-ben és 1482-ben itt aratták két legnagyobb győzelmüket a törökök felett: **3, 16, 10, 13, 23, 6, 21, 16, 11, 25 / 8, 11, 16, 10, 18, 6, 25**

12.) Mátyást e városban temették el: **8, 11, 23, 3, 16, 8, f, 3, 14, 23, 6, 2, 15, 6**

Betűhalmaz

Az alábbi betűhalmazban a magyarországi nemzetiségek nyelvén alkotó hazai és anyaországi költők neveiből rejtettünk el jó néhányat. Elölről, hátulról, alulról, felülről és minden átlós irányból figyelmesen áttekintve, az összes felsorolt vezetéknév megtalálható.

Amennyiben valamennyit megleled (és kihúzod), a fel nem használt betűket sorra véve, Katja *Kettu* finn írónő megszívlelendő jótanácsa válik olvashatóvá.
Hogyan szól ez az idézet?

K E R M S H Z N V B F L I S A R L
O K S A B E L K R E G N I T T A H
O H C O K I O E L R T I S L É R U
F K T A U N H I E É L O A E U D F
D E N A S E T A N N Y K F C A S O
V E N E L I N A G Y N V S A G A R
N E Z Z S A D E K I Ć E B R O K K
L O A Z S C R N J A N S K I G R A
M I W U T I V A D I T E R Z I A N
M I P A M E R E M R A L I N R F K
G A Ő R K K Z E S I A A Z G E O S
P O P A U M B E F R G C H Y R I U
S C I V O N H U D E Ö E H M M H O
C H O L I D A R Ó C Z I O A L T K
A J E F I M I J A I K S R A T U S
R E R N A L B A N D J A N O E I T
I K S V O N A H O R T D B L A G A

ARGHEZI (Tudor – román)
BERÉNYI (Mária – román)
BLAGA (Lucian – román)
BOTEV (Hriszto – bolgár)
BOTTO (Jan – szlovák)
CARI (Olimpio – roma)
CHOLI DARÓCZI (József – roma)
CRNJANSKI (Miloš – szerb)
DEKIĆ (Marko – horvát)
DRACH (Ivan – ukrán)
DUHNOVICS (Alekszander - ruszin)
ELITISZ (Odisszeasz – görög)
EMINESCU (Mihai – román)
FARKAS (Ádám – szlovén)
FLISAR (Janoš – szlovén)
FOTEV (Hriszto – bolgár)
FUHL (Imre/Imrich – szlovák)
GOGA (Octavian – román)
HATTINGER KLEBASKO (Gábor – ruszin)
HEINE (Heinrich – német)
HOLZ (Arno – német)
ISAC (Emil – román)
JEFIMIJA (szerb)
KOCH (Valéria – német)
KORB (Angela – német)
KORMOS (Alexander – szlovák)
LENAU (Nikolaus – osztrák)
NAGY (Gusztáv – roma)
NALBANDJAN (Mikajel – örmény)
NOWAK (Tadeusz – lengyel)
ORKAN (Władysław – lengyel)
PAPUSA (Bronislawa Wajs – roma)
POPA (Vasko – szerb)
RALIN (Radoj – bolgár)
SEVCSENKO (Tarasz – ukrán)
SIMARA (Gyula – horvát)
SMREK (Jan – szlovák)
SUTARSKI (Konrad – lengyel)
SZEFERISZ (Jorgosz – görög)
TERZIAN (Tovmas – örmény)
TISLÉR (Jolán – horvát)
TROHANOVSKI (Petro – ruszin)
TUWIM (Julian – lengyel)
UHLAND (Ludwig – német)
UKRAJINKA (Leszja – ukrán)

A megfejtések a 9403. oldalon találhatók

Játéksarok: Dominó

A legtöbb családban ott porosodik belőle egy készlet, de a dominózás mára kiment a divatból. Valaha pedig az egyik legfontosabb – és a kártyánál jóval szalonképesebb – úri szórakozás volt: kávéház, kaszinó, klubterem elképzelhetetlen volt a kezdetben méregdrága anyagokból: elefántcsontból, ébenfából, márványból vagy gránitból tükörfényesre csiszolt egy oldalán pettyegetett lapocskák nélkül. Az említett helyeken napestig forgatták a különféle nyelveken csontnak, csempének, cserépnek, zsetonnak, kockának (!), lapoknak és jegyeknek nevezett, 2:1 oldalarányú téglalap alakú dominóköveket.

Hasonló bárakármi elsőként Kínában hódított. Ugyanilyen alakzaton rengeteg ábrával (számokkal, ládikákkal, bambuszokkal, szelekkel, virágokkal), tehát sokkal több lappal játszották, s máig madzsongnak nevezik. Ott térítő misszionáriusok hozták be Európába.

A ma ismert dominójátékról Kun Erzsébet (Hasznos haszontalanságok) tudni véli, hogy egy rablólovagból lett bencés rendi szerzetes, bizonyos Alois Sigebert találta fel. Megöregedvén az itáliai Monte Cassino kolostorában élte napjait. Újfajta játékával rendtársait is felvidította. Állítólag a győztes által bemondandó szó (a játék neve) is eredetileg vallási figyelmeztetésként hangzott el, az önfeledt szórakozás perceit ellensúlyozandó. A „dominó" szó jelentése ugyanis „Úr". (Requiescat in Domino! – Nyugodjék az Úrban! – emlegették a latin szertartású temetéseken, de ismerős lehet az évszámok előtti anno Domini szófűzésből is.) A dominózás a XVIII. században csakugyan olaszhonból terjedt szét előbb földrészünkön, majd átgázolt az óceánok túlfelére is.

Köveivel sokféle játék játszható. Lehet vele például huszonegyezni méghozzá megkettőzve, sőt megháromszorozva az esélyeket, hiszen húzás után a két pontalakzatot elválasztó vonal felső és alsó mezője is illeszthető a már letett téglához, így két sorban is kijöhet a győzelmet jelentő huszonegy, de akár az összes pont is kiadhatja azt.

Ugyancsak kártyajátékra emlékeztet az ütőjáték. A hátukkal felfele lerakott köveket alaposan összekeverik, majd a két játékos tíz-tíz követ húz, majd mindketten felfordítanak egy-egy követ a maradékok közül (a tartalékból). Amelyikükén több a pöttyök száma, az kezd. Kirakja az első követ. Amennyiben ellenfele nagyobb összpontszámút tesz mellé, üti. Amennyiben kisebbet, akkor a kezdeményezőé az ütés. Mindig az teheti ki a következő követ, aki utoljára ütött. A tizedik kő kijátszásakor összeszámolják az ütéseket. Az nyeri a kört, aki több ütést vitt végbe. Egyenlő ütésszám esetén a tartalékból fordítanak fel egy-egy újabb követ. Akié a nagyobb értékű, azé a kör. Hét körből áll egy játszma és három játszmából a mérkőzés.

Lehet a lapocskákból eltérő formájú tornyot emelni. Akár versenyszerűen is. Az győz, aki több kő beépítéséig jut az emeletek összeomlásáig. Lehetséges egyetlen rövidebb élére állított dominóra felhalmozni az egész készletet. (No, jó! Eláruljuk a titkát. Kezdetben három kőre épülnek vízszintesen elhelyezett lapsorok, majd miután már szépen kötik egymást, a két segédoszlop óvatosan eltávolítható.)

Komoly szellemi kihívást is jelenthet. Bűvös négyzetek alakíthatók ki a csempékből oly módon, hogy a rajtuk lévő pontok összege minden sorban, oszlopban (esetleg még az átlókban is) azonos legyen.

Azután ott van a dominódöntögetés. Olyan távolságban kell állítani egymástól a dominóelemeket, hogy egyetlent megbillentve az összes többit sorra döntse. Az nyer, aki többször tud végigdőlt sort előállítani, vagy távolabbi kőnél szakad meg a döntéshulláma. Ezt a játékformát lehet egyedül is (magunkkal versenyezve) és párban is játszani…, sőt többen is. Németországban például egy tizenkét fős csapat egy héten át 277 272 lapocskát állított fel, amiből csaknem ötezer nem dőlt el, de a felborultak mennyiségével 2013-ban így is elképesztő világcsúcsot állítottak fel.

A forgalomban lévő dominókészletekben persze messze nincsen ennyi borogatni való. Amelyekben a legnagyobb pontértéket a „dupla hatos" jelenti, mindössze 28, amelyekben a „dupla nyolcas" 45, a „dupla kilences" pedig 55 kőből áll. Segítségükkel az eddig ismertetett játékon túl akár még dominózni is lehet. Ezen persze ki-ki más játékot ért. Talán nincs is több társasjáték, ami ily sok szabállyal játszható. A mintegy száz játékformából mindössze néhány ismertetésére vállalkozunk. Mindegyik úgy kezdődik, hogy az arcaikkal lefordított köveket összekeverik és a játékosok meghatározott számút húznak belőle, vagy egy kijelölt osztó tolja eléjük, véletlenszerűen válogatva.

A klasszikus olasz minta szerint úgy zajlik a játszma, hogy hét-hét lefordított követ húz minden játékos az óramutató járásával megegyező sorrendben. Ezeket maguk felé fordítva helyezik el. A legnagyobb értékű, mindkét végén azonos pontot mutató „kettős követ" húzott játékos ezzel a kővel indítja a játékot. a játékosoknak ettől kezdve mindig olyan köveket kell letenniük a kialakuló sor egyik vagy másik végére, amelynek egyik fele megegyezik a lerakottéval. Amennyiben nem tud rakni és van még ki nem osztott

tartalék, húznia kell belőle egyet. Amikor már nincs tartalék, a lehetőség a következő játékosra száll. Az győz, akinek először fogy el az összes köve, s jelenti be a Dominó szót. Ha senki nem tud követ tenni és már nincs tartalék (beffuladt a helyzet), az nyeri a játszmát, akinek összeadva a megmaradt köveken szereplő pontok számát, a legkisebb összeg jön ki. Dominó esetén az ellenfelek kezében maradt kövek pontértékét írhatja a maga javára, befulladáskor azonban csak a többieknél maradt köveknek a sajátjai pontértékével csökkentett összegét. A mérkőzést végül az nyeri, aki először éri el, vagy lépi át a megegyezés szerinti ponthatárt (50 vagy 100 pontot).

A korzikai változatot ugyanígy játsszák, azzal a különbséggel, hogy befulladás esetén a játékosok sorban felvesznek a lerakott dominósor valamelyik végéről egy-egy követ mindaddig, míg azt a sor másik végére áthelyezve, új helyzetet teremtve nem válik folytathatóvá a játék. Itt nemcsak a pontozásos forma ismert, hanem előre megállapított játszmaszámig (általában hétig vagy tízig) tart a mérkőzés. Ekkor az győz, aki a legtöbb játszmát nyeri.

A lembergi (lvivi) változat szerint, ha a soron következő játékosnak nincs megfelelő dominója a folytatáshoz, már akkor is leemelhet a kitett dominósor tégláiból, ha a talonban is lenne még felvehető kő, vagy nem állt elő befulladásos helyzet. A felemelés után azonnal leteheti a sor másik végére a dominót, de ha úgy látja, hogy számára előnyös, ha bizonyos téglákat begyűjt, vagy nem a még fel nem szedettek közül választ, akkor ezt akár többször is megteheti, amikor rákerül a sor. A játék folytatásához letett téglának nem feltétlenül az utoljára felemeltnek kell lennie.

A matador nevű dominójáték Oroszországból terjedt el. Csak olyan készlettel játszható, amelyikben legnagyobb érték a dupla hatos. (Más készletből ki kell szedni az efölötti köveket.) Ha ketten kezdenek bele 7-7, ha hárman-négyen, akkor 5-5 követ húzhatnak, s közülük is a legnagyobb kettős követ megszerző indíthatja a játékot. Az eddigieknél nagyobb taktikai lehetőségeket ad, hiszen akkor is lehet húzni, ha egyébként lenne letehető kő. A tartalékból azonban csak addig lehet húzni, amíg kettő marad csak az asztalon. Ennél a változatnál nem azonos képet mutató dominófeleket kell illeszteni. Csak akkor lehet letenni a követ, ha az illesztéssel hét pontosra egészíthető ki a csatlakozás. Azokat a köveket nevezik matadornak, amelyek két felének pontértéke önmagában is hét. Ezeknek azért van külön jelentősége, mert ha az egyik illesztésnél semmis (azaz pontot nem tartalmazó) kőfél kerül a dominósor végére az mindaddig lezárja azt, amíg egy matadorral fel nem oldják. A pontszámítás teljesen megegyezik a klasszikus változatéval.

A keresztdominónál az olasz változathoz hasonlóan osztják ki a köveket. A legnagyobb kettős kő kerül középre, amelyhez előbb mind a négy oldalához egy-egy követ kell illeszteni (míg ez meg nem történik, nem szabad máshová rakni), majd mind a négy ágán lehet, tetszés vagy alkalom szerint szabadon folytatni a sort. Egyes források szerint ezt a játékformát különösen Skandináviában szeretik.

A Bergen viszont Hollandiából ered. Ha ketten játsszák akkor 6-6, három-négy játékos esetén 5-5 követ húznak. A legkisebb kihúzott kettős kővel lehet megszerezni a kezdés jogát. Ha nem tudnak tenni, a tartalékból lehet felvenni addig, amíg csak kettő kő marad. E játék során menet közben is lehet pontokat szerezni. Ha valaki például úgy tud tenni, hogy azzal a dominósor mindkét végén egyforma kőfél-állást teremt, két pontot jegyezhet fel magának. Ha az így kialakított helyzetet egy kettős kő hozzáillesztésével fenn tudja tartani, három pont jár neki. A Dominó bejelentéséért egy pont a jutalom. Befulladás esetén egy ponttal gazdagodik mindenki, akinek nem maradt kettős köve, a győztesnek járó egy pontot pedig az kapja, akinek kövei a legkisebb összértékűek. A mérkőzést végül az nyeri, akinek a játszmák során először jön össze tizenöt pontja.

A Bergen dán változata csak abban tér el a hollandtól, hogy ha az azonos sorvég-állást kettős kővel érik el, akkor is három pontot ad (nemcsak ha a segítségével megismétlik az állást), de a játszma győztesének is eggyel többet, két pontot ír jóvá.

Amerika nem lenne Amerika, ha nem alakult volna ki (lásd amerikai foci) az Európában megszokott néven egy merőben más, amerikai dominó játék. Az Egyesült Államokban legkedveltebb változatban öt-öt dominót húznak a játékosok. Ha nem tudnak tenni, kötelesek húzni a tartalékból mindaddig, amíg a felszedhető kövek száma kettőre csökken. E két kő már nem szedhető fel. A legnagyobb értékű kettős kővel lehet kezdeni. A játékosok pontot szereznek minden olyan esetben, amikor úgy tudnak letenni, hogy a két kő illeszkedésénél levő pontok összege ötre, tízre, tizenötre vagy húszra rúg. Ha ilyen jön létre és az illető, aki előállította a helyzetet nem veszi észre, az zsebelheti be a neki járó pontot, aki, amikor legközelebb rákerül a lerakás joga, elsőként bekiáltja: Balek! Ha az adott kővel a dominósor másik végén előállítható egy pontszerző lehetőség, de azt, aki letette, figyelmen kívül hagyta, a soron következő játékos felveheti és a másik oldalra helyezheti, ugyancsak hangosan kijelentve az illetőről, hogy balek. Az így szerzett pontok mellé a játszmagyőztes, ha kitette az összes követ és dominót jelentett be, megkapja a többieknél maradt köveken szereplő pontokat. A vesztesek megtarthatják a játszma közben szerzett pontokat. Befulladt játszmánál, mindenki csak a játszmaközi pontjait kapja meg. A mérkőzést az nyeri, aki először éri el az ötven pontot. Persze ennél magasabb végösszegben is meg lehet állapodni.

Lengyelországban magyar dominónak nevezik azt a játékformát, amelyben az kezd, aki a nyolc-nyolc felvett köve közé a legnagyobb pontértékűt húzta. Ennek kirakásával indítja a játékot és mindaddig folytathatja, ameddig illeszthető köveket képes tenni. Ekkor száll a játéklehetőség ellenfelére, aki megint csak folyvást kijátszhatja valamennyi játékba hozható követ. Ha nem tud tenni, kénytelen felvenni egyet a talonból, vagy a dominósorból. A játszmát az nyeri, aki vagy megszabadul minden követől, vagy a legkevesebb pöttyel szorul a mindenki számára folytathatatlan helyzetbe. A befejezett forduló után mindenki rögzíti a „rászáradt" kövek értékét. A játék elején a körök száma úgy van beállítva, hogy mindenki legalább egyszer elindíthassa a játékot. A legkevesebb pontot gyűjtő játékos nyer.

Közép-Európában az úgynevezett vakdominó is közkedvelt. Ezt úgy játsszák, hogy valamennyi követ egyenlően (az esetleges maradékot utólag félretéve) szétosztják a játékosok között. Egymás után egyesével úgy húzzák fel az egyes lapkákat, hogy mindvégig csak a hátoldalukat lássák. Ez a játék mindig páros számú játszmákból áll, hogy valamennyi játékost egyszer (vagy kétszer) megillessen a kezdés joga. A maga – továbbra is ismeretlen értékű – köveit mindenki tetszés szerinti sorrendben helyezi arccal lefelé egymás alá. Kezdés után a sorra kerülő játékos válogatás nélkül felfordítja az első követ, s amennyiben letehető a játékba hozott dominók sora valamelyik végére, ki is játssza azt. Ha erre nincs mód, saját kövei utolsó helyére rakja, immár felfedett állapotban. Amikor valakinek az utolsó hasra borított köve is elfogy, a felfedett kövekkel folytathatja tovább a küzdelmet, de továbbra is csak a sorrendjük szerint lehet azokat játékba hozni. A letett kövek közül egyet, kettőt vagy hármat akkor lehet felvenni, ha a kezdeményező azonnal a dominósor másik végére képes áthelyezni akként, hogy azzal (azokkal) a soron következő saját követ is kitehesse. Az nyeri a játszmát, aki az összes dominójától megszabadul, illetve, ha befullad a játszma, akkor az, akinél a legkisebb pontértékű dominók maradtak. (Ha pontszámolással és nem játszmagyőzelemre dominóznak: győztes pontszámaival csökkentett értéket írják a vesztesek rovására.)

A vakdominó osztrák és cseh változata csakis abban különbözik ettől, hogy előbbiben az arcon fekvő kövek bármikori elfogytakor azokat ismét hátukat mutató állapotba kell hoznia a játékosnak, majd alapos keverés után új sorrendbe állítva, újfent vakon folytatni a próbálkozást. Az utóbbi játékformában viszont harmadszorra már nem kell újra vakon játszani, akkortól szabad sorrendben, a dominópöttyök biztos tudatában, hagyományosan zajlik tovább a játszma.

A francia dominó teljességgel elszakad az eddigiektől. Merőben más, hiszen háromdimenziós. A játékot csak ketten játszhatják. Nyolc-nyolc követ húznak, s úgy helyezik el, hogy az ellenfél csak azok hátát láthassa. Az öt (vagy hét) játszmából az elsőt a fiatalabb játékos indítja el, bármely neki tetsző kővel. Az eddigekkel ellentétben a dominókat nem egymás oldalában, hanem rövidebb oldalukkal, egy sorban érintkeztetik. Az első négy kő letétele után egy második sor is elkezdhető úgy, hogy annak első kövének ugyanannyi pöttyöt tartalmazó féloldala kerül ilyenkor egy réteggel elcsúsztatva egymásra. A játék során a két alapvégen és az emeleten is folytatható a játék. Ha egy játékos így se tud tenni és már elfogyott a talon, akkor húz egy követ az építmény szabad alapzati vagy emeleti sorvégeiről. Vagy tesz, vagy vár, ameddig újra rá kerül a sor. A játszmát az nyeri, aki először kijátssza az összes dominóját. Beffuladt játéknál a kisebb értékű kő, vagy kövek birtokosa tekintendő győztesnek. Bretagne-ban és Normandiában azt is megengedik, hogy amennyiben mindkét kőfél azonos a felső sorban összeillesztett két kő féloldalával, a játékos a harmadik emeletet is megkezdje.

Számos változat ismert a bemutatottakon kívül is, a dominó ugyanis nem az az unalmas, szürke játék, aminek oly sokan gondolják. Érdemes leporolni és kinyitni a dobozaikat.

-háes-

Megfejtések:

Rendbe szedtük: Dalmácia, Magyarország, Horvátország, Bulgária, Galícia, Ráma (Bosznia), Szerbia, Csehország, Lodoméria, Kunország (Cumania) [királya], Ausztria [főhercege].

Számozó: Hány még a harminckettő? – Egyszer volt Budán kutyavásár! – Kinek Budán, kinek Cinkotán. – Kivéve a gyevi bírót. – Huncut legyen, aki a kanalát meg nem eszi!

Betűhalmaz: Ne feledd, a nyelv az, ami megőrzi az ember gyökereit!

Ünnepelt a 300 éves Békéscsaba

Gazdag kulturális és közéleti programokkal, Békéscsaba minden részén várták a vendégeket, jó házigazdaként kicsik és nagyok egyformán felkészültek. Mi is együtt ünnepelünk a várossal és a hazai szlovákokkal a Szlovák Nap eseményein, és az évfordulóra megjelent „Kapitoly z minulosti a súčasnosti Slovákov v Békešskej Čabe / Fejezetek a békéscsabai szlovákok múltjából és jelenéből" című kétnyelvű könyv bemutatásával.

Hollerné Racskó Erzsébet, az Országos Szlovák Önkormányzat elnöke köszöntője

Tisztelt Vendégeink, a Magyarországi Szlovákok Napjának tisztelt résztvevői!

Békéscsaba nem az első szlovákok által alapított hely volt a mai Magyarország területén, de túlzás nélkül mondhatjuk, hogy a háromszáz éves Csaba döntő mértékben alakította közösségünk sorsát, és mély barázdákat szántott kollektív emlékezetünkbe. Ezért is történhetett meg, hogy az Országos Szlovák Önkormányzat közgyűlése, mely évente dönt a Magyarországi Szlovákok Napja helyszínéről, már másodszor határozott úgy, hogy ebben a városban rendezzük meg legnagyobb ünnepünket.

A XIX. század derekán a városnak mintegy 22 000 lakosa – köztük 20 671 szlovák, 1200 magyar és 50 német – volt. A XX. század eleji Békéscsaba 28 682 szlovák lakosával abban az időszakban a történelmi Magyarország területén élő legnagyobb létszámú szlovák közösség otthonának számított.

A csabai Evangélikus Kistemplom, ünnepségünk hivatalos részének helyszíne, maga is jelkép, hiszen háromszáz évvel ezelőtt a város újraalapítói szlovák evangélikusok voltak. A Magyar Királyság északi vármegyéiből érkeztek, hogy dolgos kezeik által éledjen újra ez a vidék. 1718-ban a békés-csanádi térségben – vagy ahogy a nagy írástudók, Ján *Kollár*, Ján *Čaplovič* és Matej *Markovicz* említik –, a „szlovák Kánaánban", a „szlovák Palesztinában", a „Maros és Körösök Mezopotámiájában" alapították meg az első települést – Csabát.

Harruckern János György, a csabai határ birtokosa, a nagyvonalú földesurak közé tartozott, aki a törökök által lerombolt területre érkező telepeseknek engedélyezte evangélikus hitük szabad gyakorlását. Az egyházközség és a város élete évszázadokon keresztül több szállal fonódott össze. Max *Weber* a protestáns etika és a kapitalizmus szellemének összefüggéseiről szóló művében éppen *Luther* tanításában találja meg azokat az okokat, amelyek miatt megnövekedett a hivatás és az ember evilági kötelességeinek értéke. Amikor tehát az alföldi nagy evangélikus közösségek lelkészei – tehetségüktől és emberi mentalitásuktól függően – igyekeztek a fenti célok szerint alakítani közösségeiket, Luther Márton tanítása szerint cselekedtek. E helyütt Isten igéjének Békéscsabán tevékenykedő jelentős hirdetői közül emeljük ki *id. Tessedik* Sámuelt, *Haan* Jánost és *Haan* Lajost, valamint *Szeberényi* Zsigmondot.

Az evangélikus egyháznak meghatározó szerepe volt abban, hogy ezeken a végeken fennmaradt a szlovák szó és szellemiség, s terjedt a műveltség. A lelkészek német egyetemeken szerezték ismereteiket és magukkal hozták a tudomány legújabb vívmányait, egyúttal környezetük első krónikásaivá is váltak. Az egyházközségek és templomok alakultak a nyelvhasználat tereivé. Az egyházi iskolákban – a tanyasi iskolahálózatot is beleértve – a vallással együtt a nyelvet is továbbadták a gyerekeknek. A lakosság körében végzett sikeres ismeretterjesztő és tanító tevékenységnek köszönhető, hogy a XX. század elején a városban az írástudatlanok aránya csak 8,1% volt, míg az országos átlag 36,8%-ot tett ki. A csabai egyház az alföldi szlovák hívek központja, püspöki székhely volt, saját könyv- és lapkiadóval. Itt adták ki a Tranosciusokat is. A csabai szlovákok hűek voltak egyházukhoz, évszázadokon át megőrizték és az hosszú időn át megtartotta őket…

1947–1948-ban, a Csehszlovákia és Magyarország között lezajlott lakosságcsere keretében a jobb élet reményében a város 7300 lakója döntött úgy, hogy áttelepül Csehszlovákiába. A második világháború után megszervezett szlovák iskolában egyetlen tanuló maradt. A szlovák életet az alapjairól kellett felépíteni, olyan társadalmi-politikai feltételek között, amikor a meggyengült közösség nem támaszkodhatott sem egyházára, sem anyaországára. A piacon azonban még beszéltek szlovákul, az iskola lassanként újjáéledt, a szlovák nyelvet a város más intézményeiben is tanították. A békéscsabai szlovák iskola, amelynek fenntartója 2005 óta az Országos Szlovák Önkormányzat, ma népszerű intézmény

a város lakóinak körében. A szlovák gimnázium a hozzáadott pedagógiai érték tekintetében a magyarországi középiskolák rangsorának első harmadába tartozik, és az itt végzettek alkotják a magyarországi szlovák értelmiség közép- és fiatal nemzedékét.

A lakosságcsere befejezését követően az alapjaitól kellett újjáépíteni a szlovákok közösségi életét is. Hetven évvel ezelőtt a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetségének bölcsője mellett ott álltak a csabaiak. A jelentős békéscsabai személyiségek közül említsük meg a szervezet főtitkárát, *Bielik* Györgyöt, valamint a Ľudové noviny első főszerkesztőjét, *Hankó* Jánost. A szocializmuson és a „proletár internacionalizmuson" nyugvó nemzetiségi politika évtizedei után békéscsabai szlovákok álltak a szlovák közéleti változások élén is.

A *Sipiczki* Mátyás békéscsabai születésű genetikus által vezetett alföldi szlovák értelmiség 1991-ben kezdeményezte az első magyarországi nemzetiségi kutatóintézet létrehozását, amely aztán példaként szolgált a többi nemzetiségnek. Ma egyike az Országos Szlovák Önkormányzat intézményeinek.

A társadalmi változások időszakában a város egy, a városközpontban található épületet ajándékozott a Magyarországi Szlovákok Szövetségének, amely a Csabai Szlovákok Szervezetének adta át a házat. A szervezet ügyvezetője, a Szlovák Kultúra Házának első igazgatója, *István* Anna külföldi forrásokból, illetve a magyar és a szlovák kormány támogatásával építtette fel a szervezet székhelyét. Elképzelései szerint a gazdasági tevékenység – a panzió és az étterem üzemeltetése – teremti meg a kulturális tevékenység hátterét. Közösségszervező törekvései gyümölcsözőnek bizonyultak: a Szlovák Kultúra Házában szakkörök működnek, amelyek a szlovák kultúra megőrzéséért tevékenykednek, és Békés megye szinte minden szlovákok által lakott településén működik szlovák egyesület. István Anna kultúrafinanszírozási elképzelése ugyan csak részben valósult meg, ám a Ház – a Magyarországi Szlovákok Kulturális Intézete Regionális Központjának is köszönhetően – ma is a csabaiakat és a környéken élő szlovákokat szolgálja.

Csaknem negyed század telt el már azóta is, hogy Békéscsabán találkoztak a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetsége, a Romániai Szlovákok és Csehek Demokratikus Szövetsége és a jugoszláviai Matica slovenská képviselői, hogy intenzívebbé tegyék együttműködésüket. Megállapodtak az 1991 februárjában – *Jakab* Róbertné, Ondrej *Štefanko* és Michal *Spevák* által aláírt Együttműködési megállapodás kiterjesztéséről. A kezdeményezés célja a dél-alföldi térségben élő szlovákság első világháborúval és a szocializmus időszakával szinte végérvényesen szétszakított közös történelmének folytatása, a félbehagyott együttműködés megújítása volt. Az 1994 februárjában megrendezett találkozó résztvevői arról döntöttek, hogy felerősítik a történelem-, a néprajz-, a nyelvtudomány és a kulturális örökség területén zajló közös kutatásokat, illetve megújították a Dolnozemský Slovák című lapot is. Ez az időszaki kiadvány azóta is rendszeresen megjelenik, s általa a megállapodás aláíróinak közös oktatási és kulturális projektjei úgy itthon, mint Szlovákiában egyre szélesebb körben válnak ismertté. Az említett három államban élő szlovák közösségek képviselői minden évben értékelik az együttműködést, hogy tartalmát igényeikhez és lehetőségeikhez igazítsák. Ezek a tevékenységek, melyekbe az Országos Szlovák Önkormányzat és intézményei is bekapcsolódnak, jelentős mértékben járulnak hozzá a dél-alföldi szlovák kulturális identitás újjáélesztéséhez és a magyarországi szlovákság helyzetének megszilárdításához.

Az említett tények bizakodással tölthetnek el minket, magyarországi szlovákokat, ugyanakkor arra is köteleznek, hogy a helyi szlovák közösséggel, a város vezetésével, valamint intézményeivel együtt tegyünk közös erőfeszítéseket e számunkra oly fontos város szlovák szellemiségének megőrzése és megerősítése érdekében!

Köszönöm a figyelmüket!

2018-ban „Nemzetiségünkért Díj" kitüntetést kaptak:

Huberné Kisgyőri Katalin

Sárisápon született, 1985-től a helyi általános iskolában tanít szlovák nyelvet. Nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a település a mai napig őrzi és ápolja a szlovák hagyományokat s a nyelvet. 1985-ben a sárisápi hagyományőrző kör vezetőjével elkezdték a néprajzi tárgyak gyűjtését, melyeket 2000-ben ki is állítottak a helyi emlékházban.

Aktívan részt vett a szlovák testvérvárossal, Nyitrabányával (Handlová) 1997-ben aláírt szerződés előkészítésében is. Megalapítása óta, 1998-tól, a helyi szlovák önkormányzat elnöke.

2001-ben, Szent István ünnepe alkalmából a helyi önkormányzat testülete a Sárisápért Díjat adományozta neki a szlovák kultúra és hagyományok megőrzése, ápolása terén és a rendezvények szervezésében végzett áldozatos munkájának elismeréseként.

2002-től Sárisáp Község Önkormányzatának tagja, az Oktatási, Kulturális és Sport Bizottság munkáját segíti.

Ez évben immár huszonhatodszor rendezett a diákoknak tábort Szlovákiában, mely kiváló lehetőség a gyerekeknek arra, hogy tökéletesítsék szlovák nyelvtudásukat s megismerjék az anyaország természeti és kulturális értékeit. 2001-től Szlovákia megismerésére nem csak gyerekeknek, de felnőtteknek is szervez kirándulásokat. Az 1990-es évek kezdetén a helyi néptáncok és viseletek megőrzésére vállalkozott. A felső tagozatos diákokból tánccsoportot alapított, mely a mai napig működik. Sokat segített a negyvenhatodik éve működő sárisápi Pávakör fellépéseinek szervezésében, és részt vállalt a *Sárisáp múltja képekben – Minulosť Šarišápa v obrazoch* című könyv elkészítésében is.

Pecsenya Edit

Pecsenya Edit 1985-ben szerzett középiskolai tanári diplomát szlovák nyelv és irodalom, valamint orosz nyelv és irodalom szakon. Ettől az évtől dolgozik pedagógusként a békéscsabai szlovák iskolában, 1997-től az intézmény igazgatója.

1990-ben alapítója és főszerkesztője lett a határon túli szlovákok egyetlen módszertani folyóiratának, a „Slovenčinár"-nak (Szlováktanár), melyet kezdetben a szlovák iskola, majd az Országos Szlovák Önkormányzat adott ki. 1994-től az ELTE szlovák nyelv és irodalom szakos hallgatóinak vezető tanára. 2003–2007 között a Szlovák Óvodai Módszertani Központ vezetője volt. Ezen évek alatt munkatársaival kidolgozták a „Módszertani napok" rendszerét, és elindították a „Módszertani füzetek" kiadását a szlovák óvodák számára. 2005 óta köznevelési szakértőként is dolgozik. Ugyanebben az évben pedagógusai ötlete alapján a középiskolai beiskolázás elősegítése érdekében tehetséggondozó program létrehozását javasolta az Országos Szlovák Önkormányzatnak. (A részletes tartalmat, mely a mai napig a program alapját képezi, Zuzana *Benková* vendégtanárral dolgozták ki.)

Az igazgatói munka mellett nagy számban tart szlovák nyelv és irodalom órákat is a gimnáziumban. Diákjai hatszor értek el első helyezést az Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyen és ötször a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete népismereti versenyén.

A dél-alföldi szlovákok együttműködésének keretében különböző nemzetközi konferenciák, találkozók, tanulmányi versenyek és továbbképzések aktív résztvevője, felkészítő tanára, előadója, illetve szervezője. Rendszeresen jelennek meg a magyarországi nemzetiségi oktatáshoz kapcsolódó cikkei, publikációi idehaza és külföldön. Az iskolai munka mellett a szlovák közéletnek is szereplője, a Csabai Szlovákok Szervezetének tagja.

Pecsenya Edit szerteágazó szakmai és nemzetiségi háttérrel, gazdag gyakorlattal rendelkezik, olyan ember, aki krédójának megvalósítását nemcsak a környezetétől követeli meg, de aktívan képviseli is, ezzel teremtve harmóniát igazgatói s tanári munkája között. Intézménye és az őt körülvevő közösségek, szervezetek, intézményekre támaszkodva hozott létre partneri hálózatot, mely a szakmai tevékenység egyik alapja.

E munka minőségét hűen tükrözik egyéni kitüntetései mellett a közösség és a diákok kiváló eredményei a különböző versenyeken, a nyelv- és ECDL-vizsgákon, a tanulók felsőoktatási felvételi eredményeinek növekvő mutatói, az iskola közösségének „Nemzetiségünkért" kitüntetése és a Békés Megyei Önkormányzat által a pedagóguskarnak (2009) és a diákoknak (2012) a kiváló eredményért adományozott oklevél.

Mindig keresi a feladatokat és megoldásukat. Személyisége s törekvései a jövőbe mutatnak, biztosítékot jelentenek arra, hogy a békéscsabai iskolában a szlovák nemzetiség oktatása és nevelése a jövőben is magas színvonalon marad.

A Tücsök Zenekar

A Tücsök Zenekar immár 25 éve töretlen lelkesedéssel és több száz fellépéssel, magas színvonalon képviseli a magyarországi szlovák nemzetiségi kultúrát. Tagjai olyan fiatalok, akik gyerekkoruk óta szlovák népzenével foglalkoznak.

A zenekar 1992-ben egy Nógrád megyei faluban, Mihálygergén kezdte meg működését. A tagok, akik akkor még gyerekek voltak, a salgótarjáni zeneiskolába jártak. Már 1996-ban az országos népzenei seregszemlén különdíjat nyertek, majd háromszor egymás után Aranypáva minősítést kaptak a Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége (KÓTA) által szervezett országos minősítő seregszemlén. 2000-ben jelent meg az első CD-lemezük, melyet öt másik követett. Mindegyiken megtalálhatók a magyarországi szlovákok dalai is.

2008 és 2010 között jelentek meg a Slovenské spievanky I–III. albumok, melyeken a Tücsök Zenekar

kíséri a Magyarországi Szlovákok Szövetsége által szervezett énekverseny legjobb énekeseit. A CD-lemezeket a magyar és a szlovák rádió is bemutatta.

A zenekar rendkívül ismert egész Magyarországon, kísérő zenekarként és önálló produkcióként is megszámlálhatatlan szlovák nemzetiségi rendezvényen játszottak már. Minden évben fellépnek a Nógrád Megyei Nemzetiségi Találkozón, Bánkon és a regionális nemzetiségi napokon, Salgótarjánban.

Kísérő zenekara volt a budapesti Lipa és a vanyarci Rozmaring Folklór Egyesületnek, kísérte, illetve jelenleg is kíséri a kiskőrösi Szivárvány Néptánc Egyesületet és a vanyarci *Komjáthi* nővérek énekegyüttesét.

Elsőként kezdtek utazni a szlovák nemzetiségi iskolák között, hogy rendkívüli énekórák keretében hozzák közelebb a diákokhoz a magyarországi szlovákok népzenéjét, népdalait. Ezek a szlovák nyelvű órák rendkívül népszerűek és sikeresek voltak Nógrád megyében.

A Tücsök Zenekar harminc országban szerepelt, mindenhol bemutatta a szlovák énekeket és zenét. Természetesen a legtöbb fellépése Szlovákiában volt – a nagy fesztiválokon kívül a szlovák nemzetiséget képviselte a „Krajanská nedeľa" és „Krajanský dvor" programjainak keretében, a gyetvai folklórfesztiválon.

A Tücsök Zenekar fennállásának negyed százada alatt bizonyította, hogy nemcsak kiváló együttes, de Magyarországon és külföldön egyaránt méltó képviselője a szlovák kultúrának.

A zenekar vezetője: *Egyed* Péter.

Lami István-díjat vehetett át

Dr. Felföldi László

Néptánckutató, egyetemi oktató, a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetének nyugalmazott tudományos munkatársa.

Tekintettel szlovák gyökereire – közéleti tevékenysége mellett – szakmai és tudományos munkásságában a magyarországi szlovákok hagyományaival és tánckultúrájával is foglalkozott. Kutatásait (filmfelvételek, írásos dokumentumok) a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézete archívumában őrzik, és nyomtatott kiadványokban is megjelentek. [Felföldi László – *Pesovár* Ernő (szerk.) A magyar nép és nemzetiségeinek tánchagyománya. Budapest, 1997, Planétás Kiadó.]

Előadóként aktívan részt vett a szlovák táncpedagógusok képzésében, melyet a Magyar Művelődési Intézet szervezett 1990–1993 között. Arra biztatta a diákokat, hogy elsősorban szülőfalujuk kultúráját kutassák, dokumentálják írásos formában is. A Szlovák Közművelődési Központ felhívására szemináriumok keretében bekapcsolódott a szlovák táncegyüttesek táncpedagógusainak és asszisztenseinek szakmai képzésébe. A Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturális Antropológia Tanszékén a szlovák származású hallgatókat arra ösztönözte, hogy a kulturális antropológia területén saját kultúrájukkal foglalkozzanak. Témavezetőként két szlovák doktorandusz tudományos tevékenységét segítette.

Az UNESCO magyarországi delegáltjaként elsőként tájékoztatta közösségünket a szellemi kulturális örökség megőrzéséért létrejött egyezmény elfogadásáról, és hangsúlyozta a helyi, kistérségi hagyományok ápolásának fontosságát.

Támogatta a Magyarországi Szlovákok Kulturális Intézetét a „Táncforgatag" Magyarországi Szlovák Hagyományőrző Csoportok és Táncegyüttesek Országos Minősítő Seregszemléjének előkészítésében, és a kezdetektől elnöke volt a szakmai zsűrinek. Professzionális értékelései sok lelkes táncost ösztönzött arra, hogy felfokozott érdeklődéssel foglalkozzon a szlovák tánckultúrával, hagyományokkal.

Az elsők között ismerte el *Rábai* Miklós Ecseri lakodalmasa koreográfiájának szlovák eredetét.

Paulik Antal nemzetiségi szószóló (Fuhl Imre felvételei)

Ünnepi áhitat a békéscsabai evangélikus templomban

Az évforduló jelentős eseménye az alkalomra megjelentett kiadvány, melyet az alábbiakban mutatunk be:

Fejezetek a békéscsabai szlovákok múltjából és jelenéből

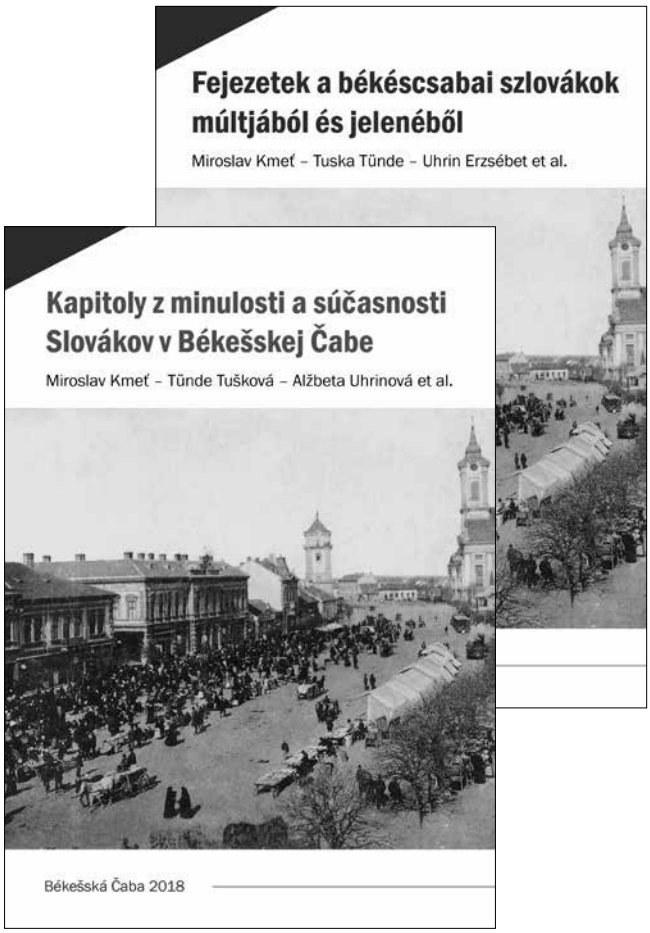

A Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete Békéscsaba újratelepítésének 300. évfordulójára egy új monográfiát jelentetett meg Kapitoly z minulosti a súčasnosti Slovákov v Békešskej Čabe / Fejezetek a békéscsabai szlovákok múltjából és jelenéből címmel, tiszteletét és nagyrabecsülését fejezve ki ezzel az intézménynek otthont adó városnak, ahol 1990. évi megalapítása óta működik. A tanulmánykötet széles körű összefogással, a békéscsabai szlovák és szlovák feladatot is ellátó szervezetekkel, intézményekkel való együttműködés keretében, valamint városi, magyarországi (szlovák, illetve magyar), valamint szlovákiai támogatásoknak köszönhetően valósult meg.

A jubileumi kötet tartalmas, közös munka eredménye. A harminchárom dolgozatot harmincegy – tizennégy szlovákiai és tizenhét magyarországi – szerző írta. A hazaiak közül tizenketten békéscsabaiak. A szerzők között vannak nagy tapasztalattal rendelkező, elismert kutatók, fiatal pályakezdők, tudományos munkatársak, egyetemi és középiskolai tanárok, közművelődési szakemberek. Valamennyiüket az a közös cél vezérelte, hogy bemutassák Békéscsaba kulturális örökségét és szlovák jelenét városi, országos és nemzetközi viszonylatban.

A könyv hiánypótló, hiszen egy sajátos, Magyarországon kevésbé ismert szlovák szemszögből tárgyalja a kutatott települést. Szlovák és magyar nyelven, két önálló kötetben jelent meg, hogy eljusson mindkét célközönségéhez és minden érdeklődőhöz. Az írásokat tizenhárom (három szlovákiai, tíz magyarországi) „társszerző", az angol rezüméket további kollégák fordították. A tanulmányok számos tudományágat képviselnek, sok írás több tudományterületen átívelő megközelítést tükröz. A monográfia kilenc fejezetből áll, melyek révén az olvasó „ízelítőt" kaphat a békéscsabai szlovákok életének szinte minden szeletéből: történelmükből, irodalmukból és egyéb publicisztikájukból, olvashat jeles személyiségeikről, művelődéstörténetükről, oktatásügyükről, néprajzukról, identitásukról, nyelvhasználatukról, gazdaságukról és tájhasználatukról. A kötet érdekes és fontos része a szlovákok szolgálatában, érdekében tevékenykedő szervezetek, illetve intézmények bemutatkozása. A dokumentumtárak anyagainak és a bibliográfiák közzétételével a könyv összeállítói a további kutatásokat kívánták ösztönözni.

A kiadványt a szerkesztők a 200 éve született Haan Lajosnak (1818-1891), Békés megye és a város első történészének ajánlják, aki tevékenységével a szlovák-magyar együttélés egyik jelképe ebben a térségben.

A tanulmányokból közölt részletek, reméljük, felkeltik a BARÁTSÁG folyóirat tisztelt olvasói érdeklődését is a könyv iránt.

A szerkesztők nevében: Uhrin Erzsébet

Részletek a tanulmányokból

1.

Haan Lajos [Ľudovít Augustín (Jaroslav) Haan]

Haan Lajos (1818–1891) az egyik legjelentősebb alföldi történész, Ján *Sirácky* szerint *„Az alföldi szlovákok első komoly történésze [...] aki hatalmas erőfeszítéseket tett a magyar és a szlovák nép közötti megértésért"*. Haan több mint harmincöt évig volt evangélikus lelkész Békéscsabán. Életútja és irodalmi tevékenysége az alföldi szlovák értelmiségi egyfajta archetípusát képviseli. Nagy szakmai és társadalmi tekintélyt ví-

Kapitoly z minulosti a súčasnosti Slovákov v Békešskej Čabe / Fejezetek a békéscsabai szlovákok múltjából és jelenéből (Békéscsaba, 2018, 513 +540 p.) Kiadta: Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, Békéscsaba, 2018

vott ki magának, és olyannyira köztiszteletben állt a korabeli történelmi Magyarországon, hogy azt nem kezdte ki sem szlovák származása, sem a nemzeti élet területén kifejtett időnkénti aktivitása. Mindezeket kellő mértékben ellensúlyozta a nyilvánosan proklamált hazafias vagy magyarbarát állásfoglalásokkal. Ugyanakkor az etnikai és nemzeti identitás szempontjából érdekes utat járt be: a kollári típusú lelkes szlovák (és szláv) diáktól indulva – amit a Jaroslav név felvételével is kifejezett – a pragmatikusan fellépő csabai honorácior tagján át, valamint *Štúr* mozgalmának és programjának ellenzőjén át eljutott egészen az ún. kettős identitásig, azaz az intellektuálisan elsajátított történelmi magyar (tehát magyar) és ugyanakkor az elődeitől örökölt szlovák identitás vállalásáig, mely kettős identitásnak maga is ideológusává vált.

Gyivicsán Anna ezzel kapcsolatban megállapította: *„Haan a tudatára ébredt annak, hogy saját helyzete és az alföldi szlovák közösség helyzete őt arra predesztinálja, hogy a nyelvek és kultúrák megbékélésének útját egyengesse, hogy vesse fel a kétkultúrájúság kérdését. Az elsők közé tartozik, akik így gondolkodtak. Haan céltudatosan akarta formálni az értelmiségi azon típusát, amilyent az a környezet követelt meg, amelyben ő élt és dolgozott. Ez a törekvése még ma is a példája, modellje kellene, hogy legyen a mostani alföldi szlovák (és tegyük hozzá, hogy talán a magyar) értelmiségnek is. Ez nem sikerült neki teljes mértékben. Sőt, ha pontosabbak akarunk lenni, akkor be kell ismernünk, hogy ez a törekvése sikertelenségbe fulladt. Ebben gátolta őt a kor, a meg nem értés, ami őt kísérte mindkét oldalon: úgy a szlovák és cseh kortársak, mint a magyar értelmiség részéről is, amely elsősorban az ő »magyarul« motivált, a magyar kultúra hasznára folytatott hazafias tevékenységét vette tudomásul; a szlovák kultúrához fűződő viszonyáról egyáltalán nem tett említést..."*

[…]

Eszméje, az ún. kettős identitásról, abban az elképzelésben gyökerezett, hogy az alföldi valóság körvonalai között a szlovákok és magyarok (és más etnikumok) harmonikus együttélésére van szükség, s ezt az elképzelését át tudta vinni a történelmi magyarországi szintre is. Elutasította úgy a magyar sovinizmust, mint az ún. pánszlávizmust, de a maga nyilvánosan képviselt és hangoztatott álláspontjait a társadalmi konvenciókon szűrte keresztül. Az általa megfogalmazott humanista nézetek értelmében hangoztatta például azt az idealista elképzelést, hogy a jövőben maguk a nemzetek (vagy nemzetiségek) eltűnnek. Szerinte ugyanis, ha léteznek *„vallási hit nélküli emberek"*, akkor a jövőben sor kerülhet arra is, hogy egyre többen lesznek azok, akik semmilyen nemzetiséghez (vagy nemzethez) nem fognak csatlakozni. Az emberek nem fognak *„verekedni"* a nyelv miatt, sőt, valószínűleg létezik majd egy világnyelv, amely összeköti az emberiséget, és nem lesz több ok arra, hogy a nyelvi (illetve etnikai) kérdésben viták és konfliktusok robbanjanak ki.

Haan a következőt is elővezette: *„Minél inkább tökéletesednek a közlekedési eszközök, és minél több lesz belőlük – ami nézetem szerint idővel odáig fejlődik, hogy az emberek a levegőben fognak közlekedni –, annál inkább el fognak tűnni azok a korlátok, amelyeket eddig a hegyek, a folyók és hasonlók képeztek az országok és a nemzetek között; ugyanígy eltűnik majd a nacionalizmus, és a globális humanizmus lép majd a helyébe. Ha ma furcsának tűnik számunkra, hogy valaha a vallás miatt az emberek egymás ellen gyilkos háborúkat folytattak, ugyanígy dédunokáink nevetni fognak rajtunk azért, ahogyan most a saját nemzetünkért vagy nemzetiségünkért rajongunk, és ami miatt gyűlöltük egymást, és ami miatt egymás ellen fordultunk. Ezek az idők, természetesen, csak nagyon sokára, több évszázad múlva jönnek el."*

[…]

Haan történelemről írott műveit tematikailag a következőképpen kategorizálhatjuk:

1./ regionális történelem:
   (a) a városok és a megye története,
   (b) dokumentumok kiadása,
2./ egyháztörténet,
3./irodalomtörténet,
4./ életrajzi és genealógiai tematika,
5./ memoárok.

Kutatásainak középpontjában a regionális történeti témák álltak, amelyeknek betetőzését a monográfiák, tanulmányok és cikkek publikálása jelentette. Meg kell azonban jegyezni, hogy a regionális történeti tematika olykor egymásba fonódik az egyháztörténetivel, illetve az egyháztörténeti tematika az irodalomtörténetivel, ezért a pontos választóvonal nem mindig húzható meg egyértelműen.

[…]

Történetírói bemutatkozása a *Pamětnosti B. Čabanské, ku stoletní památce tamějssjho starého ewangelického chrámu sepsal…*, [Békéscsaba emlékei. Az ottani evangélikus ó templom százados emlékére...] című publikáció kiadása volt, amely Budán jelent meg 1845-ben, 38 oldal terjedelemben. Nagyváradon, cseh nyelvű kiadással együtt, megjelent magyar nyelvű verziója is *Békés-Csaba mezővárosa hajdani és mostani állapotjáról, az ottani ev. ó templom százados ünnepe alkalmára értekezett...* címmel. Haan a visszaemlékezéseiben emlegette amiatti örömét, hogy az ő *„szerény művecskéjét a magyar, a német és a szlovák sajtó a legnagyobb elismeréssel fogadta"*. Hosszabb idő elteltével, Haan a Békéscsabáról szóló eredeti művét kibővítette, és 1866-ban Pesten, már szlovákul, rövidebb: *Pametnosti békeš-čabánske* címmel adta ki 82 oldalon. Ennek magyar, 60 oldalas változata ugyancsak Pesten jelent meg, ugyanabban az évben.

Munkájának ez a kibővített kiadása érdekes előszót is tartalmazott, amely a következő mondattal kezdődött: *„Gyerekkoromtól kezdve vágyat éreztem ma-*

gamban arra, hogy hazám, Békés vármegye, nevezetesen Békéscsaba városka történetét kutassam. Iskolás koromban órákig álltam a templom kapujában, és kérdezgettem az oda érkező öregeket: Hogy nézett ki Csaba régen? Hogy nézett ki a vidék az ő gyermekkorukban? Kik voltak a lelkészek és a tanárok? Milyenek voltak? Milyenek voltak az első templomok? Hol voltak az iskolák?..."

[…]

A város új, „*virágzóbb*" korszaka „*csak az 1720-as évvel kezdődik*", amikor Harruckern földesúr a térségben nagy kiterjedésű földbirtokokat kapott a királytól, amelyen éppen a *„felső vidékekről"* érkező evangélikus szlovákokat kezdte letelepíteni nagyobb arányban. Érkezésükkel kapcsolatban Haan a következőket írta: *„Ezek az új lakosok, mivel az ország legkülönfélébb tájairól vándoroltak ide, közülük minden egyes ember más szokásokat, más hajlamokat hozott magával, és mivel híján voltak bármiféle magasabb szintű rendnek vagy rendezettségnek, ezért sok időre volt szükség, amíg a településen a megfelelő rendet és rendezettséget bevezették. És ezért volt az is, hogy az első evangélikus lelkészek nem tudtak sokáig helytállni közöttük."*

Művének ebben a részében jelentősen kihangsúlyozta a sorban negyedik csabai evangélikus lelkész, idősebb *Tessedik* Sámuel ötéves működését, aki a község elöljárójaként szigorú pap és kiváló szervező hírében állt, s aki „*minden tolvajt, mindenkit, aki a nyugalmat megzavarta, minden lázongót, minden paráznát előbb a templom előtt álló kalodába záratott, azután bevezettetett a templomba, ahol nyilvánosan kérniük kellett az egész egyház, a templom egész nyilvánossága bocsánatát, és meg kellett ígérniük, hogy megjavulnak*." Az idősebb Tessedik Sámuel (a csabai egyház *„igazi apostola"*), új iskolarendet és iskolai vizsgákat is bevezetett, s szigorúan felügyelt a maga egyházközségi híveinek erkölcsére és az istentiszteletek látogatására. Ha valakinek például szombaton vagy vasárnap feltétlenül el kellett utaznia, akkor jelentkeznie kellett nála, és kérnie kellett az engedélyét.

[…]

Békéscsabát ma, Szlovákiában, a közvélemény a szlovák történeti identitás részeként kezeli. A városról szóló hírek, a város említése megjelenik a televízióban, még a népszerű, közkedvelt televíziós közismereti vetélkedőkben is. A város nem csupán a helyi emberek életének valóságos tere, hanem történelmi fogalommá is vált. Nyilvánvaló, hogy annak idején legjelentősebb történésze és lokálpatriótája, Haan Lajos számára is azzá vált. Az ő történeti munkái képezik az alapot a régió és a helység történeti kutatása számára is. Kétségtelen, hogy követőinek munkája is jelentős, ideértve a helyi történelem népszerűsítőit is, akik e tevékenységükkel hozzájárultak a város szlovákságának (szlovák jellegének) megőrzéséhez. A különféle történelmi viszontagságok során, és valójában a mai napig is hozzájárulnak ehhez.

doc. Paed Dr. Miroslav Kmeť, PhD.

2.

A békéscsabai szlovákok életének fontosabb eseményei a két világháború közti időszakban, a korabeli újságcikkek alapján

Békéscsaba, a trianoni egyezmény aláírása után, a két világháború közötti időszakban, fokozatosan átvette Arad és Nagyvárad szerepét az ipar, a közigazgatás és a mezőgazdaság terén is. A 1920. évi népszámlálás adatai alapján a lakosság összlétszáma 46 644 volt, ebből 24 710 szlovák, 21 407 magyar, 262 német, 175 fő pedig román anyanyelvűnek vallotta magát

[…]

Az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása után, és az Oroszországban végbement események hatására, a délalföldi szlovákság képviselői munkásokból álló direktóriumot s egy polgárokból álló Nemzeti Tanácsot hoztak létre. Utóbbi választotta meg a szlovák delegáció tagjait, akik feladatul kapták, hogy az akkori Károlyi-kormányhoz utazzanak a magyarországi délalföldi szlovákság beadványával, melyben követelték, hogy Békés és Csanád vármegye falvaiból és városaiból hozzanak létre egy önkormányzati területet, ahol a hivatalos nyelv a szlovák lenne, mely az itt élő szlovák nemzetiségű lakosok anyanyelve. A kísérlet eredménytelen próbálkozásnak bizonyult, az elgondolás a szlovák nemzeti szabadság beteljesületlen álmává és vágyává vált. A vármegyék román hadsereg által való megszállása után, a Magyar Tanácsköztársaság délkeleti részén elterülő szlovák államigazgatási kerület mint szabad területi egység létrehozásának kérdése a román megszálló csapatok védnöksége alatt látszott megvalósulni. A Békéscsabán lezajlott szlovák népgyűlés után, ezért lehetett képviselőként jelen két szlovák származású küldött is a bukaresti román parlamentben. 1920-ban győzött a Horthy-féle magyar „ellenforradalom", s a dokumentumok alapján bebörtönzések és szenvedés várt volna a szlovák nemzeti kisebbség vezető szerepet betöltött képviselőire. Ahogy *Hrdlička* is említi emlékirataiban, a nemzeti ügyekben való részvétel, illetve tanári és lelkészi hivatásuk végzésének megakadályozása miatt külföldi emigrációba kényszerültek.

Azután, hogy az antant komisszió döntése alapján Békéscsaba és környéke a román megszálló csa-

---

Miroslav Kmeť a Bél Mátyás Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Történelem Tanszék Besztercebánya/ Banská Bystrica, Szlovákia professzora. Fenti tanulmánya részlet a Békéscsaba a szlovák regionális történetírás tükrében a 19. században és a 20. század első évtizedében című tanulmányából. (Dr. Hamberger Judit fordítása.)

patoktól újra visszakerült Magyarországhoz, *Hrabovszky*, volt bukaresti román parlamenti képviselő, egy kérvényében újra megpróbálta ezt a területet Nagy-Romániához csatoltatni. Ez a kezdeményezés a *Békés* című újságban, melynek kiadói székhelye Gyulán volt, a következőképpen lett megörökítve:

„Békéscsaba átadása a gyulait megelőzően történt, együttesen Békés város és a járás átadásával. Csabán nagy izgalmat okozott Hrabovszky Pál tót nemzeti párti programmal … megválasztott csabai bukaresti képviselő, … aki az antant missió színe elé ment, és újból egyhangúlag kérte Csabának Nagyromániába való bekebelezését. A kérésen maga az antant missió is felháborodott és visszautasította. Ez a hűtlenség a magyar haza iránt, minket, gyulaiakat is sokszor felbőszített, mert a csabai ítélet minket, kik még inkább kelet felé lakunk, szintén maga után ránthatott volna, és esetleg még sokáig benn lehettünk volna az oroszlán torkában.

[…]

A békéscsabai szlovákok az előző évszázad húszas-harmincas éveiben további erőfeszítéseket tettek anyanyelvük megőrzésének és kultúrájuk fennmaradásának érdekében. Egyik legfontosabb képviselőjük *Dorkovics* Mihály, aki elsőként igyekezett már az 1923-as évtől szlovák nyelvű újságkiadási tevékenységbe fogni. A hiábavaló próbálkozás után, 1928-tól *Pluhár* Mihály lakatosmester együttműködésével, egy egyesület létrehozásával folytatta a megkezdett munkát.

[…]

Dorkovics és Pluhár az egyesület megalakítását már 1928 karácsonyi időszakában megkezdte egy gyűlés összehívásával, amit végül a helyi rendőrség előzetes bejelentés elmulasztása miatt betiltott. A *Békésmegyei Közlöny*, úgy fogalmaz, hogy *„A két lakatos, Dorkovics és Pluhár, akiknek szive, ugy látszik, »vérzik« a csabai »szlovákok« kulturálatlansága miatt, ...s hogy most már a gyülés megtartása is lehetségesnek látszik, rózsaszinü meghivókat nyomattak, melyen január 6-án délután 2 órára Pluhár Mihály Luther-utca 19. számu házába hivták össze az alakuló közgyülést"*. Folytatja továbbá, hogy a szlovák nyelven megírt meghívó aláírásaként a *„Pripravujuci Vybor, Slov. Kult. Spolku v Madarska"* szerepel. A szerző szerint még nem lehet tudni, kik tartoznak az előkészítő bizottságba, de valószínűsíti, hogy Dorkovics és Pluhár, *„akik a lakatosmesterség mellett, ugy látszik, dicséretes szorgalommal megszerezték mindazt a tudást, amit egy kulturegyesület vezetése megkövetel."* A cikk központi részében azt firtatja, hogy a csabaiak számára nem érthető, honnan vették a kezdeményezők, hogy szükség van a városban egy nemzetiségi kultúregyesület alapítására, illetve hogy *„Kitől, vagy kiktől kaptak biztatást a propagandára"*, hiszen ha nem saját célból indítványozzák, akkor valószínűsíthető a szerző szerint, hogy *„valahonnan máshonnan kellett kapniok az irányitást, mert innen, Békéscsabáról nem kapták."* Bizonyításképpen, hogy miért nem kaphatták helyiektől, felsorakoztatja a vélhetően nem szlovák származású helyi iparosok és gazdák kijelentéseit, melyek bizonyságul szolgálnak arra, miért is felesleges itt szlovák kultúregyesületet létesíteni. Az érvek között fellelhető, hogy már biztosítva van a nemzetiségek, így a szlovákság számára is az anyanyelven való oktatás lehetősége, szlovák nyelvű istentiszteletek tartása, szlovák könyvek és újságok olvasása, az anyanyelv hivatalokban történő használata, valamint hogy *„a magyarul kevésbbé jól beszélőket nemcsak hogy meghallgatják, de segítségükre is vannak. Ez természetes, hiszen ők is a mi fiaink."* A gazdák és a cikk szerzője szerint azért sem tekinthető komolynak a próbálkozás, mert azt két lakatos igyekszik véghezvinni, s mivel Csabán nincs kedvező talaja ilyen egyesület alakításának, azt már a kezdetnél megbukottnak lehet tekinteni. A szerző tovább folytatja a gondolatot azzal a kijelentéssel, hogy *„csinálja meg a néhány kezdeményező az egyesületet, ha mindenáron egyesületesdit akarnak játszani, hisz az egész vállalkozás oly vérszegény, hogy se nem oszt, se nem szoroz."* Írását azzal a tanáccsal zárja, hogy mivel nem Békéscsabáról indult a mozgalom, hasznos lenne utánajárni, hogy nem Prága irányítja-e az akciót, *„melyet talán éppen azért erőszakol annyira, mert a csabaiaknak nem kell"*.

A fentiek tudatában hasznos megvizsgálni a szóban forgó másik fél érvrendszerét is. Ezt a két nappal későbbi lapban maga Dorkovics és Pluhár fogalmazta meg a szerkesztőnek küldött levelében, melyben választ adnak az imént ismertetett cikkben felvetett kérdésekre. A levél megírására az késztette őket, hogy *„Miután… lapjuk cikke szándékainkat és törekvéseinket teljesen félreérti, …szükségesnek látjuk, hogy nyilvánosságra hozzuk céljainkat"*, továbbá arra kérik a szerkesztőt, hogy levelüket közölje a lapban. A levél írói kijelentik, hogy nem kaptak és nem is kértek senkitől biztatást, hiszen *„békéscsabai születésű emberek vagyunk, ismerjük a békéscsabai őslakosság érzelmeit, sajátosságait, kívánságait. Tudjuk s most is nyíltan hangoztatjuk, hogy Békéscsaba és környékének tót anyanyelvű lakossága szíve mélyéig telítve van igaz magyar érzelemmel, Magyarországhoz s a magyar nemzethez való őszinte ragaszkodással… Bizonyítja ezt az is, hogy a tót anyanyelvű lakosság a világháborúban is hősiesen teljesítette kötelességét…"*. Gondolatukat azzal folytatják, hogy a szlovákság köztudottan őrzi anyanyelvét, szívesen olvas szlovák hírlapokat és folyóiratokat. Az a helyzet azonban *„hogy nálunk nem jelennek meg tót nyelven irt lapok s ezért külföldről, leginkább Csehországból járatják a lapokat…"* És mivel néhány ilyen lapban magyarellenes kijelentéseket lehet olvasni, mely befolyással lehet az olvasó világszemléletére, a Dorkovicsék által létesítendő egyesületnek az anyanyelv fejlesztése és a szlovák kultúra ápolása lenne a célja, és *„Magyarországhoz s az osztatlan magyar nemzethez való tartozandóság érzésének ápolása"*. Ezen cél elérése érdekében szlovák nyelvű, de magyar szellemben szerkesztett folyóirat kiadását tervezik, mellyel ki

tudnák szorítani a környékről a *„magyargyűlöletből táplálkozó csehországi lapokat"*. Véleményük szerint ez a törekvés csak elismerést és dicséretet, illetve a hatóságok támogatását kellene, hogy érdemelje. Azzal folytatják, hogy a fentiek értelmében lehetetlenség, hogy őket Prága támogatná, illetve felteszik a kérdést, hogy ki meri kétségbe vonni, hogy az egyesület alakítására egyáltalán szükség van, és *„az a körülmény pedig, hogy az egyesület szervezéséhez mi, egyszerű emberek fogtunk hozzá, sem céljainkat, sem törekvéseinket nem diszkreditálhatja, mert a tiszta és jó szándék bárkitől ered is, dicséretet érdemel."* Emellett pedig kijelentik, hogy mivel törvény adta joguk van, megalakíthatják az egyesületet, emellett az engedélyezést a belügyminisztérium is megígérte, és valószínűsíti, hogy az egyesület tevékenységét látva a Közlöny is arra a következtetésre fog jutni, hogy a megalakítással *„a magyar nemzeti eszméknek s a magyar nemzeti céloknak elvitathatatlan szolgálatot tettünk"*

Szuda Krisztina Eszter

3.

A modern kisebbségi identitás összetevői a békéscsabai szlovák fiatalok körében. A lakóhely szerepe a fiatalok nemzeti identitásformálásában

Kaž duč ký človek má svoj kríž a my ho máme dvo ji tý !	Min- den- ki- nek megvan a maga ke- resztje, és a mi- énk ket- tős !

(Gregor Papuček)

Napjainkban, a multikulturalizmus és a nacionalizmus ideológiájának párhuzamos megerősödésével, a nemzeti identitás meghatározása és szerepe ismét az európai politikai, tudományos és közéleti diskurzus egyik központi témájává vált.

[…]

Jelen tanulmány a békéscsabai szlovák fiatalok nemzeti/nemzetiségi identitásformálásába kíván bepillantást nyújtani, egy olyan időszakban, amikor Magyarország egynemzetiségű országként prezentálja magát az uralkodó (mainstream) kultúrában és a médiában, s amikor a politikai pártok programjaiból hiányzik a magyarországi nemzetiségek érdekképviselete.

Kutatásunk fő kérdései a következők: Szlováknak tartják-e magukat a békéscsabai szlovák származású fiatalok? Mely tényezők szerepét tartják a legbefolyásolóbbnak szlovák identitásuk kialakulásában? Milyen szerepet játszik Békéscsaba a szlovák identitásuk megélésében? Hogyan értékelik a városi nemzetiségi közéletet? Érték-e őket negatív tapasztalatok szlovák származásuk miatt? Végül, fontosnak tartják-e a szlovák nyelv és kultúra megőrzését Békéscsabán?

Célunk, hogy jobban megismerjük és megértsük, melyek azok a területek, ahol a fiatalok megélik nemzetiségi kötődésüket, és mely csatornákon keresztül fejlődik nemzetiségi identitásuk, annak érdekében, hogy bevonhassuk őket a nemzetiségi kulturális- és közéletbe.

[…]

A fiatalok döntő többsége (80%) a családi hátteret, a családi hagyományokat határozta meg, mint a nemzeti identitást leginkább befolyásoló faktort.

„Mivel szlovákok a felmenőim, ezért magam is szlovák vagyok. Számomra szlováknak lenni kötelesség is (azon kívül, hogy az iskolában is ezt szorgalmazták). Kötelesség átadni azt az értéket, amit a mai fiatalok közül csak kevesen birtokolnak – a szlovák nyelvet." (Nő, 23 éves)

Ezt követte az oktatás, amely minden válaszadó esetében az első három identitást leginkább befolyásoló tényező között szerepelt. Békéscsabán több családban is tapasztalhatjuk, hogy bár maguk a szülők nem feltétlenül beszélik (aktívan) a szlovák nyelvet, szlovák származásukat ismerik és értéknek tekintik, ezért úgy döntöttek, hogy gyermekeiket szlovák iskolába küldik. A szlovák iskola diákjai a barátságos iskolai környezet kedvező hatását, a tanárokhoz fűződő jó kapcsolatot és a nyelvoktatás magas színvonalát emelték ki.

„Mamám is tudott szlovákul, és anyukám is a békéscsabai szlovák gimiben érettségizett, ahogyan én is. Ő volt az egyik, aki nagy hatással volt rám. Az oktatás az, ami természetesen a legnagyobb befolyással bírt, hiszen szlovák iskola. Az alsó tagozatos szlováktanárom volt az, aki miatt ennyire megszerettem a szlovák nyelvet."(Nő, 20 éves)

[…]

A lakóhely szerepét, a szlovák identitás befolyásolásában, a békéscsabai fiatalok az ötödik helyre sorolták. Ladislav *Lenovský* megállapításaival összhangban kiemelhetjük, hogy a békéscsabaiak erős lokális kötődéssel, alföldi szlovák identitással rendelkeznek.

Szuda Krisztina Eszter a Magyarországi Szlovákok Kutatóintéze munkatársa, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Történelemtudományok Doktori Iskola doktorandusza.

„Úgy gondolom, ami meghatározó, az a közeg, ahol felnőttem, az iskola, ahol tanultam, és a város, ahol élek. Ugyan már kezdi elveszíteni Békéscsaba a szlovák identitását, de az emberek jellemében szerintem van még valami különleges, talán bennem is. Fontos, hogy ne feledjük el, hogy a szülővárosunknak szlovák, "tót" gyökerei vannak, és ha akarjuk, ha nem, ez azért hatással van ránk." (Férfi, 20 éves)

Fontos továbbá, hogy a nemzetiségi kultúra mennyire van láthatóan jelen az adott településen. Békéscsaba esetében pozitív példaként említhetjük a szlovák építészeti és tárgyi emlékeket, valamint a gazdag nemzetiségi programkínálatot.

[…]

A békéscsabai szlovák fiatalok identitása maga Békéscsaba város identitását tükrözi: erős kötődést és elköteleződést figyelhetünk meg mind a szlovák, mind a magyar kultúra iránt, valamint jellemző rá a két nemzet hagyományainak keveredése. A kutatás eredményei igazolják, hogy a lakóhely (a családi környezet és az oktatás mögött) jelentős szerepet tölt be a magyarországi szlovák fiatalok nemzeti identitásformálásában, akik rendkívül erős lokális öntudattal rendelkeznek. Békéscsaba egy olyan város, ahol a szlovák nemzetiség felvállalása nem csupán elfogadott, hanem elismert és támogatott. Jó példája a nemzetiségek és a többségi társadalom békés és harmonikus együttélésének: a városban fontos szerepet játszik a nemzetiségi kultúra megőrzése, bemutatása és fejlesztése.

A fiatalok körében kiemelten fontos szerepet játszik továbbá a közösséghez tartozás faktora: megítélésünk szerint a békéscsabai szlovák közösség aktív, összetartó és befogadó, kultúrája elérhető és megismerhető az iskolában és az iskolán kívül is. E környezet ösztönzően hat a fiatalok identitás-megélésére, akik közül többen szabadidejükben is részt vesznek a nemzetiségi kulturális- és közéletben.

Békéscsaba számos lehetőséget kínál a szlovák fiatalok részére nemzetiségi kultúrájuk megélésére, úgy a szlovák szervezetek, mint a város vezetése szervezésében. Ilyen programok például a szlovák hét az iskolában, a *Békében Békésben* nemzetiségi fesztivál és vásár, a Békés Megyei Könyvtár által rendezett nemzetiségi napok és számos további rendezvény. Ezek népszerűségnek örvendenek a fiatalok körében is. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy a hagyományos kultúra mellett a fiatalok igényt tartanak a modern szlovák kultúra megismerésére is, mely területen Békéscsaba elmarad a főváros, valamint a határ menti települések mögött. A békéscsabai szlovák fiatalok aktívak, és jó önszervező képességgel rendelkeznek, ezt igazolják a MASZFISZ (Magyarországi Szlovák Fiatalok Szervezete) szervezésében megrendezett programok, mint a Szlovák Ifjúsági Akadémia, Dolnozemský pohár (Alföldi serleg – sportvetélkedő) stb. is.

A békéscsabai szlovák fiatalok – néhány esettől eltekintve – nem tapasztaltak jelentős hátrányos megkülönböztetést szlovák származásuk miatt, kifejezetten jó kapcsolatot ápolnak a többségi nemzettel. Elmondásuk szerint, szlovák származásukat és nyelvtudásukat érdekességként, előnyként értékelik.

Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy Békéscsaba olyan környezetet biztosít, mely szilárd alapul szolgálhat a szlovák származású fiatalok nemzeti identitásának fejlődéséhez. Ehhez azonban szükség van a családi támogatásra, a tudáson és élményeken alapuló oktatásra, a szlovák szervezetek fiatalokat célzó programjaira, a szlovák nemzetiség a többségi nemzet (magyarok) általi megbecsülésére és a fiatalok belső motivációjára is. Kedvező képet fest, hogy a békéscsabai szlovák fiatalok fontosnak tartják a szlovák nyelv és kultúra megőrzését és fejlesztését, a jó szlovák-magyar kapcsolatok ápolását, mely biztosítéka lehet, hogy Békéscsaba nemzetiségileg sokszínű, kulturálisan gazdag, toleráns és nyitott város lehessen az elkövetkező 300 évben is.

Hornok Rita

A szerző a Comenius Egyetem, Pozsony/ Bratislava, Szlovákia és a Jagelló Egyetem, Krakkó/Kraków, Lengyelország végzett hallgatója. Jelen tanulmány a Components of Modern Minority Identity among Slovak Youth in the Czech Republic and Hungary című mesterképzést záró szakdolgozatra épül. A kutatás húsz, a szlovák nemzetiségi élet iránt érdeklődő fiatallal készített interjút tartalmaz, melyekből itt a Békéscsabára vonatkozó részleteket használtuk fel. A kutatásban nem vettek részt azok a szlovák származású fiatalok, akik semlegesen viszonyulnak a kérdéshez vagy már teljesen asszimilálódtak.

Nemzetiségekből nemzetek lettek

Új horizontok Közép-Európában, 1914-1938

Július elsejétől Ausztria az Európai Unió soros elnöke, így a nemzetközi érdeklődés is megélénkült iránta. A budapesti Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, valamint a bécsi Belvedere közreműködésével a BOZAR néven ismert brüsszeli Palais des Beaux-Arts épületében szeptember 21-től január 20-ig tart nyitva az a képzőművészeti kiállítás, amely a New Horizons in Central Europe, 1914-1938 címet kapta. Miután a Habsburg Birodalom – amelyet egyesek „a népek börtönének" neveztek – felbomlott, számos utódállam jött létre, amelyek részben továbbfejlesztették a közös hagyományt, részben azzal gyökeresen szakítva, teljesen új irányokat kerestek: hol párhuzamosan haladtak, hol pedig keresztezték egymás útjait. A három szervező ország a közel négyszáz oldalas kísérő katalógus tizenkilenc tanulmányának szerzőit (akik közül öten magyarok) az érintett térség legtávolabbi sarkaiból is toborozta. A helységneveket tizennégy nyelven közlik: az Osztrák-Magyar Monarchia hivatalos – német s magyar – szóhasználata mellett cseh, horvát, szlovén, szlovák, olasz, lengyel, román, ukrán, szerb, orosz, héber-jiddis valamint ladino változatban (latin betűs, cirill és héber átiratban is).

Az első világégés ellenségeskedései és kényszerű elszigetelődései után a földrész művészei között megindult a kölcsönös kapcsolatteremtés, leküzdve a politikai és világnézeti határvonalakat. A világpolgári törekvések keretében nemzetközi alkotócsoportok születtek – időnkénti közös kiállításokkal, valamint nyári szabadtéri táborokkal – és állandósultak a külföldi tanulmányutak. Mindez Európában a stílusok szabad áramlását tette lehetővé, és a művészek témaválasztásban is közeledtek egymáshoz, átfedések is történtek. A bemutatott időszakban kialakult örvendetes pezsgésnek a fasizmus, a nácizmus térnyerése és a második világháború kitörése vetett véget. A különféle nacionalizmusok jelenkori felerősödése idején tanulságos szemléletváltásra késztet például Alfons *Mucha* Szláv eposz sorozatából „Szigetvár védelme a török ellen Mikláš Zrinský horvát bán által 1566-ban" című olaj tanulmánya 1913-14 tájáról, vagy *Rippl-Rónai* József ezzel egykorú Menetelő francia katonái – a kitörő patriotizmus jegyében. A harctéri események sodrában született Alfred *Kubin* vegyes technikájú Gyalogsági támadása, Przemyśl kazamatája és Orosz előőrse vagy Bajor őrszeme. Művésznevéhez illően, Bohumil *Kubišta* a kubizmus jegyében alkotta meg 1915-ben a Pula elleni légitámadást és a parti ágyúk flotta elleni bevetését apokaliptikus vízióba sűrítve. Már a tragikus végkifejlést vetíti előre Albin *Egger-Lienz* Tiroli népfelkelőjének búcsúztatása vagy *Mednyánszky* László Menekülőinek drámaian összetorlódott szekérsora a füstfel-

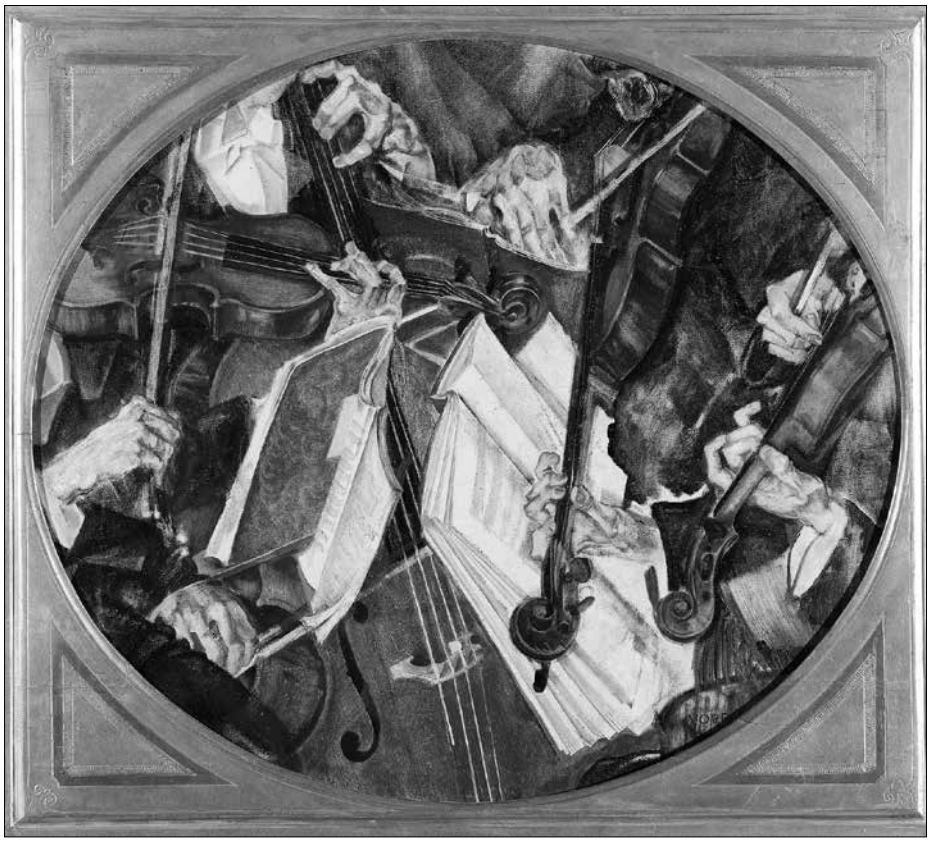

Maximilian Oppenheimer: Klingler-Quartett (1917)
Copyright Belvedere Wien

Kádár Béla: Városkép híddal (1921 k.)
Szent István Király Múzeum – Deák Gyűjtemény, Székesfehérvár

Barcsay Jenő: Vörös fiúk (Munkások) 1928 k.
Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

hővel eltakart viharos égbolt alatt. A haditudósításra mozgósított festőművészek közül Anton *Kolig* daliás lovassági főhadnagyának vagy Wolfgang *Schaukal* dragonyos egyenruhás önarcképének ellentételezése Egon *Schiele* kucsmás-szakállas orosz hadifoglya, Mednyánszky útszélen lerogyva erőt gyűjtő, leszerelt szerbiai harcosa. Merőben groteszk értelmezést adnak Josef *Lada* karikatúrái, amiket Jaroslav *Hašek* regénye, a Švejk, egy derék katona kalandjai a világháborúban című regénye 1926-os prágai kiadásához készített. Jan *Štursa* bronz szobra (Sebesült, 1916), *Vaszary* János pokrócba burkolózott, hóban bukdácsoló férficsoportja és Robert *Angerhofer* szögesdróton fennakadt, rohamsisakos katonateteme, már-már pusztán szürkébe hajló színekkel örökítették meg a valóságos tragédiát.

Köszöntünk ember a forradalomban! – hirdeti a vörös felirat *Kassák* Lajos és *Uitz* Béla Budapesten szerkesztett, de Bécsben kiadott, a Ma címet viselő irodalmi és művészeti folyóirata „1919. májusi demonstratív különszáma" címoldalán. Ezt *Bortnyik* Sándor lendületes metszete, fekete-fehér ritmusokkal, míg *Berény* Róbert „Fegyverbe! Fegyverbe!" jelszavát ordító matróza öleli körbe mozgósító erővel…

A béke bukolikus hangulatát árasztja *Bernáth* Aurél – a húszas évek elején festett – Primitív apoteózisának szerelmespárja, a szelíd lankán legelésző marhával, Berény Róbert kerti karosszékben ülő nőalakja kutyával és *Kádár* Béla szemrevaló szerelmespárja is. *Mattis-Teutsch* János stilizált tájain, a szecessziósan tekergőző domboldalakon lágyan hajladoznak a szélben a lombkoronák. Az elvont mértani ábrázolás szigorát tükrözik *Tihanyi* Lajos szín-szeletei, František *Kupka* fekete-fehér csíkjai és síkjai, továbbá *Moholy-Nagy* László, *Weininger* Andor vagy Victor *Vasarely* (Vásárhelyi Győző) körformái, kontrasztos színvilágukkal. Konkrét címadása ellenére szürrealistán elvont Étienne *Beothy* (Beöthy István) Kozák tánc elnevezésű plasztikája, amelyet parabolaformákból szerkesztett, míg František *Foltýn* ennek organikus változatát műveli a festészetben. Szimmetrikus szerkesztése miatt is egymás „ikerpárja" Jan *Zrzavý* Meditáció (Ima) című művén a keblén összefonódott kezű és lehunyt szemű nőalak és Ivan *Meštrović* vele egyidős, bronzba öntött Veszta szüze, valamint férfiváltozatban Franz *Metzner* kőből faragott Összeomlása, továbbá Anton *Hanak* Az utolsó ember feszületszerűen széttárt karú, patinás fémplasztikája. Az „új tárgyiasság" irányzatának iskolapéldája Paul *Gebauer* Az én szüléziai falum realisztikus embercsoportja, akárcsak Bortnyik Sándor metafizikus hátterű portréja a kassai Dr. J. *Polák*ról, a Kelet-Szlovákiai Múzeum akkori igazgatójáról. Ezt a vonulatot folytatta *Vaszkó* Ödön is az Este (Parkban) című művével, melyen a tömbházának kivilágított ablakaival, illetve *Pándy* Lajos nőalakja, ölében képeslappal és *Kontuly* Béla munkáslánya, keresztben csíkos blúzában, a távoli látóhatáron gyárkémények körvonalaival sejteti a jövőt. *Barcsay* Jenő síkszerű kettős portréja, a Vörös fiúk (Munkások) képe is ezek sorához tartozik. A koncentrációs táborban elpusztított *Farkas* István kávéházi jelenetének borozó-szivarozó nagypolgári párja, Oskar *Kokoschka*, a műgyűjtő Nemes Marcellt idéző, oldott alakja, továbbá – már Ausztria német bekebelezése miatti, kényszerű emigrációjában készült – a prágai kikötő madártávlati körképe is remekül idézik a kort. És akkor még nem is szóltunk a nemzetközi Bauhaus-mozgalom színpadtechnikai, építészeti, valamint fotográfiai újításairól – Moholy-Nagy Lászlóval az élen –, de *Breuer* Marcel világszerte méltán és máig népszerű csővázas bútorairól sem…

Amikor Ausztria kulturális központból perifériává vált, a művészet súlypontja nyugatról keletre és délre került át, egészen a Balkánig. Erre a magyar tanulmányszerzők is felhívják a figyelmet, akik közül *Bajkay* Éva, a Bauhaus szakértője, *Barki* Gergely a hazai művészet expresszionista irányvonala kapcsán főként Rippl-Rónai Józsefről írt, *Mészáros* Flóra pedig az absztrakció-kreáció irányzatát követi nyomon az egykori örökös és koronatartományokban. *Dobó* Gábor és *Szeredi Merse* Pál szerzőpárként az avantgárd magazinokat mutatja be Párizstól Berlinen és Bécsen, Varsón és Prágán át Újvidékig (Novi Sad), Bukarestig, Zágrábig.

Wagner István

Megmentett műkincsek 2018

A Magyar Képzőművészeti Egyetem Restaurátor Tanszékének végzős hallgatói évről évre garantált közönségsikert aratnak a Magyar Nemzeti Múzeum (MNM) tárlatán. Szeptember 23-ig most huszonegy diplomamunkát láthatunk az ez évben végzett festő-, faszobrász- és kőszobrász-restaurátor művészeknek, és fa-bútor, fém-ötvös, papír-bőr, textil-bőr szakos hallgatóknak köszönhetően. A kiállított munkákat *Zsámbéki* Anna, az MNM Országos Restaurátor és Restaurátorképző Központ főosztályvezetője válogatta. Az egyes tárgyak mellett elhelyezett tablók szöveges és képes ismertetői segítségével a helyreállítás lépései is végigkísérhetők. A modern technika bevetésével feltárt titkokat is megismerhetjük, amelyek még a szakértők számára is meglepetéseket tartogattak.

A legrégebbi tárgy-együttes – egy vánkos-ív, egy járomborítás és különféle lószerszám-elemek – a Csillaghegyi Strandfürdőnél végzett ásatásokból, a II. századból, egy római kori kocsi-sírból származik. A földlabdát előbb röntgenvizsgálatnak vetették alá, ahol kirajzolódott a rozsda borította fémberakásos felület, a vasból, bronzból és ólomból való mértani mintáival. (A sugarak csak az utóbbi fémen nem hatolhattak át.) A leletek rendeltetésszerű használatát jól szemlélteti egy korabeli kődombormű, amely utasokat szállító ekhós szekeret ábrázol, bakon ülő kocsissal és kísérő lovassal. A Budapesti Történeti Múzeum tulajdonát képező kisebb-nagyobb tárgyakat *Mile* Balázs hozta rendbe.

Az ókorból a barokk korig ugorva: fővárosunk első köztéri szobraként tartják számon azt az 1702-es kegyoszlopot, amelyet a pestisjárvány idején állítottak hálából a budai Krisztina téren. A mészkőből faragott, a földgolyón álló és a bűn kígyóját taposó Mária alakja a szeplőtelen fogantatást testesíti meg. 1927-ben került a Fővárosi Képtár szoborgyűjteményébe. Eredeti helyén 1928-tól a *Fischer* Antal kőfaragó készítette másolata áll. *Pusztai* Barbara most az eredeti alkotás kék és piros színeit is helyreállította.

A sokrétű tárlat sokszínű plakátja a bejáratnál
(MNM – Rosta József felvételei)

A görögkeleti ortodox szertartási rend kegytárgyai javarészt szintén a XVIII. századból valók. Így például egy Csodatévő Szent Miklós-mellkép (baljában csukott evangélium, jobbjával áldást oszt). A *Nagymihályi* Géza által Nagydoboson gyűjtött ikon a nyíregyházi Görögkatolikus Egyházművészeti Gyűjtemény tulajdona. *Hallai* Laura Judit újította fel. Az egész alakos ikon-pár Szent Péter apostol és Szent Márk evangélista ábrázolásával eredetileg a kantorjánosi régi fatemplom ikonosztázához tartozott, de annak lebontása után az új épület padlására került. Az alakok mögötti hátteret ezüstözték, aztán sárga lüszterrel vonták be az aranyló hatás eléréséhez. Az ismeretlen mester alkotása *Mátyás* Viktória Beatrix jóvoltából most a régi fényében ragyog. Alexander *Ponehalszki* máramarosi ikonfestő Királyok imádása című (1760-80) olajjal festett fatáblája magántulajdon. Csak infravörös felvételen olvasható a kép bal felső részén, fekete alapon fekete cirill betűs román felirat: *„Naşterea lui Jisus Cristos"* (Jézus Krisztus születése). A háttér cserfalevélmintás, aranyat utánzó sárga lüszter réteggel fedve (*Boldizsár* Dóra állította helyre). Névtelen népi mesterek remeklése a barokk baldachinos útmutató, két oldalán festett Istenszülő és Keresztre feszítés ikonokkal, faragott babérlevelekkel díszített keretben. Szakértők szerint a sósfüredi (Šarišský Štiavnik) templom Keresztre feszítés oltárképe, a rózsadombi (Bodružal) templom 1794-es ikonosztáza, valamint az azzal egyidős oltárkép és az abaújszolnoki baldachinos képek festőjével azonos mester műve lehet. A felújítás *Pacsika* Mária Lilla és *Polyák* Zsófia közös munkája. Ez az útszéli szentkép a selyebi görögkatolikus parókia tulajdona.

Barokk női selyemcipellő pár (XVIII. század I. fele)

A kiállított XVIII. századi aranyozott ezüst kelyhet domborított és cizellált talpába vésett görög felirata szerint eredetileg a tokaji egyházközségben használták. Növénymintás és puttós, arany- és ezüstszálakból készült rátéteivel *Mile* Balázs renoválta. A mű a Magyar Ortodox Egyházi Múzeumé.

Az ezekkel egyidős, ámde világi jellegű használati tárgyakból XVIII. század eleji egy pár csinos női cipellő, selyem felsőrésszel és bőrtalppal, fa sarokkal és papír kombinálásával, az Iparművészeti Múzeumból. Közülük a kék mindmáig megőrizte élénk színét, a rózsaszín textília viszont teljesen kifakult, és ezen *Mór* Anikó sem tudott segíteni. Férfiasan erőteljes harci légkört árasztanak a balkáni barokk díszfegyverek, köztük a méteres vascsövű spanyol (Miquelet-típusú) kovás puska, tusán kecskebőrrel bevont jávorfából faragva, arany és ezüst berakással, *Hargitai* Ottó gondozásában. Ugyanennek a múzeumnak gyűjteményét gyarapítja a francia kovács elsütőrendszerű pisztoly, diófa ágyazatán ezüst, korall és üveg díszítményekkel. Ezüst berakásos csövéből nem lőtték ki az utolsó töltényt. A bent rekedt ólomgolyót, amelyet a puskaporral és a fojtással együtt biztonsági okokból távolítottak el, Röntgen-radiográfiás felvétel „leplezte le". Újjászületését *Balogh* Imrének köszönheti.

Balkáni díszpisztoly (XVIII. század), háttérben ásatási leletek (II. század) és ezüst kehely (XVIII. század)

Mindmáig rejtegette a maga titkát az az Iparművészeti Múzeum 1790-1810 között készült, diófából faragott házipatika-szekrénye is, amelynek értékét tovább fokozzák a benne megőrzött, szárított gyógynövények, titkos receptek szerint kevert tinktúrák, extraktumok és por vagy viaszos állagú egyéb medicinák. Röntgenfelvétel alapján kiderült, hogy a célszerű bútor lábazati részében titkos zárszerkezetű fiók bújik meg. Az egykori mester igényességét dicséri, hogy a váz fémalkatrészei többféle vasból és sárgaréz ötvözetből valók, díszpajzsa ezüstből és rézből kombinált. Kézügyességét az elefántcsontból esztergályozott fiókgombok valamint a műtárgy sarkait díszítő rozetták bizonyítják. A szekrény belsejéhez, a feliratozáshoz és csomagoláshoz tucatnyi féle díszpapírt használtak. A kétszárnyú ajtó belső felén, ovális mezőben, festett férfi- és nőalak látható ókori öltözékben és környezetben, a gyógyítást jelképező kígyókkal. Az igencsak összetett helyreállítást *Miklós* Marcell végzete el.

Kortársi „vizekre evezve", a városligeti Olof Palme sétányon áll *Erdey* Dezső bronzból öntött, közel életnagyságú Vízhordó fiúja (1931), amelynek alig

Barokk Mária-szobor, faragott tölgyfa parasztláda és kortárs secco-részlet

fél méteres előtanulmányát ólom-antimón ötvözetből készítette a mester. *Hargitai* Ottó újította fel a Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria számára. Sajátos jellege miatt nem szerepelhet a tárlaton, ezért csak azonos méretű, színes óriásfotókon és dokumentumfilmen lehet bemutatni *Kemény* György kb. 48,5 négyzetméteres seccóját. A 2011-ben védetté nyilvánított falikép 1970-71 folyamán készült a Ferenciek tere 11. alatti társasház egyik lakásának egykori cselédszobájában. Ez az alkotás annak idején *Kenedi* János ösztönzésére született meg, aki *Bence* Györggyel bérelte *Kőszeg* Ferenctől a helyiséget. Ő kérte fel a sokrétű alkalmazott grafikust, a hazai pop-art megkerülhetetlen személyiségét az elkészítésére. Kemény a szoba minden részét telefestette a mennyezettől a fűtőtesteken és csöveken át az ablakbélletig, csak az ágy, vagy a szekrény helye maradt üresen. Az ikonográfiai programot hónapokon keresztül a művésszel együtt találták ki. Az akkori demokratikus ellenzék nézeteit tükrözi, a kor jellegzetes jelképeivel, a „virággyerekek" békevágyától az anarchista szimbólumokig. Akad itt egybefonódott jing-jang vagy nap-hold embléma és vadnyugati colt éppúgy fellelhető, mint – a feliratok között tallózva – cirill betűs Szolzsenyicin név és „Kino glaz" a tévé jelölésére. Ott olvasható németül a „Für sich" (saját magának) ajánlás és a „Klassenbevußtsein" (osztályöntudat) mozgalmi lózung. Az ajtó melletti sarokban pedig egy dedikáció csupa nagybetűvel: „BENCÉNEK, KENED/INEK KŐSZEGNÉL/FESTETTE KEMÉN/Y A ZŰR 1970-IK ÉS 1971-/IK ESZTENDEJÉBEN". Természetesen nem maradtak el a szóban forgó személyek portréi sem, világhírű korabeli pop-sztárokkal keveredve… A Wallkyd-festék szerencsére nem oldódik vízben, ezért nedves szivaccsal tisztítható, Kemény György pedig személyesen segíti a helyszínen a hiányzó részletek pótlásában is *Farkas* Bianka, *Hallai* Laura Judit, *Mátyás* Viktória Beatrix és *Pintea* Alíz Ráchel munkáját.

Inhalt „Barátság”/„Freundschaft”

Jahrgang 25. Heft 4.

Unsere Septemberausgabe ist traditionell zugleich eine Nummer mit besonderem Blick auf den Schulanfang. Wir stellen das Nikola Tesla Serbische Bildungszentrum in Budapest vor, das mit Kostenpunkt 200 Millionen Forint erneuert wurde, behandeln die erfolgreiche Initiative der Ungarndeutschen und stellen die ungarndeutschen Lehrpfade vor, die nach Schomberg/Somberek, Sanktiwan bei Ofen/Pilisszentiván, Tarian/Tarján und Feked nun auch in Nadasch besucht werden können. Über die Sprachverwendung der Slowaken in Tardos veröffentlichen wir eine Studie. In unserer letzten Nummer begannen wir die Reihe, nun setzen wir die Vorstellung der Nationalitätensprecher fort. Sie begannen ihre Arbeit gleich mit der Modifizierung und Verabschiedung des Budgets des Jahres 2019, und zwar besonders erfolgreich, da die Quellen und Fördersummen für das Nationalitätenunterrichtswesen, für die Betriebskosten der Landesselbstverwaltungen sowie der örtlichen Selbstverwaltungen, wie auch für die Bewerbungen von Zivilorganisationen erhöht wurden. In unserer Rubrik JUBILÄUM berichten wir mit Text und Fotos darüber, wie die Slowaken das 300. Gründungsjahr der Stadt Békéscsaba gefeiert haben, inklusive wie der Tag der Slowaken begangen wurde. Wir stellen József Szávai, den Leiter von Tanac, des kroatischen Tanzensembles in Fünfkirchen/Pécs vor.

Die nächste Nummer von Freundschaft/BARÁTSÁG erscheint am 15. November.

Contents “Barátság”/“Friendship”

Vol. 25. No. 4.

Our September issue is traditionally a school year starter issue as well. We are introducing the Nikola Tesla Serbian School Center in Budapest that has been renovated from HUF 200 million and we also write about the successful initiative of the Germans living in Hungary, educational nature trails, and after the ones at Somberek, Pilisszentiván, Tarján and Feked another one was opened at Mecseknádasdi. We share a study about the language usage of the Slovaks of Tardos. We started it in our previous issue and continue it in this edition, the introduction of nationality speakers of the Parliament. The speakers started their work with the modification and acceptance of the budget for 2019, and this they did successfully as the resources allocated for nationality education, the work of the minority self-governments and tenders for NGOs grew in the budget. In our ANNIVERSARY column – with text and a colorful photo selection - we are reporting on how the Slovakians living in Hungary celebrated the 300. anniversary of the foundation of Békéscsaba together with the Day of the Slovaks. You can get to know József Szávai, the head of the Croatian dance group TANAC from Pécs.

The next issue of BARÁTSÁG comes out on the 15th of November.

Lapzárta: 2018. augusztus 31.

A BARÁTSÁG következő száma 2018. november 15-én jelenik meg.